ҶОВИД МУҚИМ

ГЕНДЕР ВА ЖУРНАЛИСТИКА

ДАСТУРИ ТАЪЛИМӢ

Душанбе - 2006

ДОНИШГО ҲИ ДАВЛАТИИ МИЛЛИИ ТОЧИКИСТОН

ҶОВИД МУҚИМ

ГЕНДЕР ВА ЖУРНАЛИСТИКА

ДАСТУРИ ТАЪЛИМӢ

БАРОИ ДОНИШҶӮЁНИ ФАКУЛТА ВА ШӮЪБА ҲОИ

ЖУРНАЛИСТИКА

Душанбе - 2006

Ҷовид Муқим. Гендер ва Журналистика (дастури таълимӣ).-Душанбе, 2006,

Му ҳаррир: САЪДУЛЛО ҲИ ҲАЙДАР,

дотсенти кафедраи радио ва телевизиони ДДМТ, номзади улуми филологӣ.

Муқарризон: АСАДУЛЛО САЪДУЛЛОЕВ,

профессор, мудири кафедраи журналистикаи байналхалқии ДДМТ, доктори улуми филологӣ,

МАРЯМ ДАВЛАТОВА,
директори Созмони Ҷамъиятии «Маркази сиёсати гендерӣ», гендершинос.

Бо Қарори Шӯрои методии ДДМТ ҳамчун дастури таълимӣ чоп мешавад.

Китоби мазкур ҳамчун воситаи таълим барои донишҷӯёни шӯъба ва факулта ҳои журналистика пешбинӣ шудааст. Ҳамчунин аз он журналистони касбӣ, мутахассисони со ҳаи гендер ва умуман ашхоси иштиёқманд метавонанд истифода бикунанд.

Душанбе 2006

МУҚАДДИМА

Маф ҳуми гендер барои ҷомеаи Тоҷикистон нав аст ва барои ҳамин ҳам ба ғайри доираи хурди мутахассисону коршиносон аксари мардум онро дуруст намефа ҳманд ва ҳатто баъзе зиёиён гендерро тан ҳо ҳуқуқи занон меноманд. Пас ГЕНДЕР чист?

Гендер (Gender) калимаи англисӣ буда, маънои ҷинсиграмматикиро дорад. Вай на чун ҷинсибиологӣ, балки чун ҷинси иҷтимоӣ фа ҳмида мешавад. ***Гендер ин ҷинси иҷтимоӣ аст, ки муносибат ҳои байни марду занро инъикос мекунад.***

Гендер, ин муносибат ҳои иҷтимоии байни марду зан аст, ки дар ҳаёти ҷамъиятӣ, аз ҷумла ҳуқуқ, идеология, фарҳанг зоҲир мегардад. Гендер чун инъикоскунандаи муносибат ҳои марду зан Ҳамаи синну соли Ҷинс Ҳоро фаро мегирад. Аз Ҷумла, ба он дар баробари марду зан, духтарону писарон, наврасону Ҷавонон ва кампирону мӮ йсафедон низ дохил мешаванд. Мансубияти инсон ба Ҷинс Ҳо аз рӮ и хусусият Ҳои генетикӢ ва анатомӢ муҚаррар гардида, наҚш Ҳои гендерӢ ба рафтору афкори иҷтимоии марду зан марбутанд. Гендер Ҳамчунин хусусият Ҳои рафтор, лаёҚат, хислат Ҳои муайяни э Ҳтимолии марду занро, ки Ҷомеа аз он Ҳо интизор аст, фаро мегирад.

Ҷинсиинсон аз нуҚтаи назари биологӢ ва аз нуҚтаи назари наҚш Ҳои иҶтимоӢ (гендер) ё ҶинсииҶтимоӢ фа ҳмида мешавад. Ба ин тариҚ, ду ҶинсибиологӢ (марду зан) ва ду ҶинсииҶтимоӢ - фар ҲангӢ вуҶуд дорад. ТадҚиҚот Ҳои антропологӢ нишон меди Ҳанд, ки Ҷинсигендерї, ша Ҳвоният ва наҚш Ҳои ҶинсӢ аз шароити фар ҲангӢ вобастаанд. Сарфи назар аз вусъати нобаробарии гендерї, вазифа Ҳои иҷтимоии мардону занон басе тафовутпазир мебошанд ва робитаи ягона байни наҚш Ҳои биологӢ ва иҶтимоӢ дар Ҷомеа Ҳо вуҶуд надорад.

Равоншиносон монандии гендериро ма Ҳсули тарбия мешуморанд. Этнометолог Ҳо Ҷинсигендериро чун масъалаи фардияти ша Ҳвоният меомӮ занд.

Назарияи муосири гендерӢ мавҶудияти ин ё он тафовут Ҳои биологиву иҶтимоӢ ва психологии байни мардону занони мушаххасро инкор намекунад. Балки он бар он аҚидааст, ки худи тафовут Ҳо чандон му Ҳим набуда, балки ба Ҳо ва тафсири иҶтимоиву фар Ҳангии он ва бунёди сохтори Ҳокимият дар заминаи ин тафовут Ҳо му Ҳим мебошад.

ИмрӮ з дар Ҷомеа хеле зиёд дар бораи баробарии гендерӢ Ҳарф мезананд ва барои амалӢ гардидани он Ҳукумат ва созмон Ҳои ѓайридавлатӢ мекӮ шанд. БАРОБАРИИ ГЕНДЕРӢ чист?

Баробарии гендерӢ (Gender equality) гуфта, Ҳуқуқ, Ӯ ҲдадорӢ ва имконият Ҳои баробари занону мард Ҳои Ҳамаи синну солро мефа Ҳманд. Ба ин маф Ҳум Ҳуқуқ Ҳои якхелаи инсон ва корманд, таҚсимоти баробари Ӯ Ҳдадориву имконият Ҳо, вазифа Ҳои ме Ҳнатї, Қабули Қарор ва даромад шомил аст. Ҳамчунин тибҚи Қонун ***баробарии гендерӢ*** гуфта, баробарии вазъи Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳоро мефа Ҳманд, ки ба Ҳар ду Ҷинс озодона инкишоф додани Қобилияти тавоної, ма Ҳорат ва малакаашонро барои иштирок дар раванди сиёсї, иҚтисодї, иҶтимої, фар ҲангӢ ва азхудкунии натиҶаи он имконият меди Ҳад.

Имконияти баробар, ин таъмини шароити якхела барои амалигардонии Ҳуқуқи мардону занон мутобиҚи СарҚонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон, Қонун Ҳои ҶТ, Ҳамчунин аз рӮ и принсип Ҳои умумии эътирофшуда ва меъёр Ҳои Ҳуқуқии байналмилалӢ аст.

Баробарии гендерӢ таввассути баробар Ҳуқуқии гендерӢ (Gender equity) амалӢ мешавад. ***Баробар ҲуқуқӢ – Ҳуқуқ, Ӯ ҲдадорӢ ва масъулияти баробари мардон ва занон дар назди Қонун аст.***

Баробар Ҳуқуқии гендерӢ чорабини Ҳоеро дар бар мегирад, ки барои бар Ҳам задани шароиту омил Ҳои таърихиву ичтимоии Қоида Ҳои нобаробари фаъолияти мардону занон равона шудааст.

ТибҚи Қонунгузории ТоҶикистон: ***Поймолкунии Ҳуқуқ Ҳар гуна тафовут, истисно ё ма ҲдудгардонӢ аз рӮ и аломати ҶинсӢ мебошад, ки ба паст кардан***

ё эътироф накардани Ҳуқуқу озоди Ҳои мардону занон дар со Ҳаи сиёсї, иҚтисодї, иҶтимоӣ, фар ҲангӢ ва дигар со Ҳа Ҳо равона карда шудааст.

Бояд гуфт, ки барои поймол кардани баробар Ҳуқуқии ша Ҳрвандон ҚонунгузорӢ Ҷазо пешбинӢ кардааст. Масалан, аз рӮ и моддаи 143-юми Кодекси Ҷиноятии ТоҶикистон вайрон кардани баробар Ҳуқуқии ша Ҳрвандон, аз Ҷумла бевосита ё бавосита вайрон намудан ё ма Ҳдуд кардани Ҳуқуқ ва озоди Ҳои конститутсионии инсон ва ша Ҳрвандон вобаста ба Ҷинс, нажод, миллат, забон, баромади иҶтимоӣ, мавҚеи шахсї, амволӢ ё мансабї, ма Ҳалли истиҚомат, муносибат ба дин, аҚида, марбут будан ба а Ҳзоби сиёсї, итти Ҳодия Ҳои Ҷамъиятӣ, ки ба Ҳуқуқ ва манфиат Ҳои Қонунии ша Ҳрвандон зарар расонидааст, бо Ҷарима ба андозаи аз 200 то 500 маоши Ҳадди аҚал ё ма Ҳрум сохтан аз озодӢ ба мӮ Ҳлати то ду сол Ҷазо дода мешавад.

Агар Ҳамин кирдор бо зӮ роварї, ё та Ҳдиди истифодаи он, бо истифодаи маҚоми хизматиаш содир шудааст, бо ма Ҳрум сохтан аз озодӢ ба мӮ Ҳлати аз 2 то 5 сол Ҷазо дода мешавад.

Қобили тазаккур аст, ки муносибати иҷтимоии мардону занон дар Ҷомеа Ҳазорсола Ҳоро фаро гирад Ҳам, он мавриди пажӮ   Ҳиши хоса Қарор нагирифтааст. Масалан, пажӮ   Ҳиши гендерӢ дар ИМА охири сол Ҳои 60-уми садаи ХХ ва дар кишвар Ҳои Аврупои ҒарбӢ сол Ҳои 1980-1990 оѓоз шудааст.

Соли 1990 дар Академияи улуми СССР лабораторияи пажӮ   Ҳиш Ҳои гендерии Институти проблема Ҳои иҚтисодиву иҷтимоии нуфусшиносӢ таъсис ёфта буд. Та ҲҚиҚоти гендерӢ дар Россияи имрӮ за пас аз бозсозӢ шурӮ ъ шудааст. Дар ТоҶикистон бошад, охири сол Ҳои 90-уми асри ХХ пажӮ   Ҳиши гендерӢ оѓоз ёфтааст. Аз Ҷумла дар назди филиали Институти «Ҷомеаи кушода»-и Бунёди Сорос Маркази пажӮ   Ҳиш Ҳои гендерӢ фаъолият мекунад.

Феълан пажӮ   Ҳиш Ҳои гендерӢ   ба со Ҳа Ҳои иҶтимоиёти гендерї, Ҳуқуқи инсон, шуѓл, ВАО, маориф, танзими оила, адабиёту санъат ва ѓайра равона шудаанд.

Хонандагони азиз, шумо дар ин дастур мухтасаран сайри таърихие мекунед ба пайдоиш ва ташаккули Ҳаракат Ҳои феминистї. Сипас дар бахш Ҳои дигари асар

шумо бо Ҳуқуқи занону кӮ дакон дар Ҷомеа шинос мешавед, ки ин бесабаб нест: журналистоне, ки дар мавзӮ и гендер менависанд, бояд худ дар бораи па ҲлӮ Ҳои Ҳуқуқии проблема бештар донанд. Аз ин рӮ , дар ин бахш Ҳо бо Қадри имкон асноду Қонун Ҳое, ки Ҳуқуқи занону кӮ даконро дар Ҷомеа муҚаррар кардаанд, оварда шудаанд.

Бахши охири дастур ба инъикоси масоили гендерӢ дар ВАО бахшида шудааст. Ҳамчунин шумо аз замима, ки барномаи курси «Гендер ва журналистика», санҶишнома Ҳо, луғати мухтасари гендерӢ дорад, метавонед ба Ҳра бардоред. Барои ба шумо дастрас будан мо Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» -ро низ дар замима овардем.

Ҳадафи асосии дастури мазкур пайдо кардани тасаввуроти аввалия оид ба гендер аст. Агар аз мутолиаи он шумо ба худ бардоште бикунед, пас ин Ҳадафро иҶрошуда медонем.

Қисми 1. АЗ ТАЪРИХИ ҲАРАКАТ ҲОИ ФЕМИНИСТӢ

Истило Ҳи феминизм аз калимаи лотинии фемина (зан) буда, бори аввал соли 1895 аз Ҷониби феминисти либералӢ Элис Росси истифода шудааст. Ҳоло истило Ҳи мазкур маънои гуногунро дорад. Аз Ҷумла вай назарияи баробарии Ҷинс Ҳо, асоси Ҳаракати занон барои озодӢ аст. Ҳамчунин феминизмро чун синоними Ҳаракати занон мефа Ҳманд.

Пайдоиши идея Ҳои феминистӢ нав нест. Аз пайдоиши инсон Ҷинс Ҳо барои баробар ҲуқуқӢ мекӮ шиданд. Расман дар Ѓарб пайдоиши идея Ҳои феминистиро ба давраи э Ҳё вобаста мекунанд. Ҳамон ваҚт навишта Ҳои Кристина де Пизан ва Карнелиус Агриппа ба вуҶуд омаданд, ки дар он Ҳо дар бораи муносибат ҳои ноадолатонаи Ҷамъият нисбати занон сухан мерафт.

Давраи дигари рушди феминизм ба инҚилоби бузурги Фаронса рост меояд, ки дар он шиор Ҳои «озодї», «баробарї» ва «бародарї» ба вуҶуд омаданд. Қабули «Эъломияи Ҳуқуқи инсон ва ша Ҳрванд», ки Ҳамаи одамонро со Ҳиб Ҳуқуқ кард, амалан эъломияи Ҳуқуқи мард Ҳо буд. Ин албатта, боиси норизогии занон гардид.

Соли 1792 Олимпия де Гуж «Эъломияи Ҳуқуқи зан ва ша Ҳрванд»-ро навишт. Дар эъломия талаб карда мешуд, ки ба занон Ҳуқуқи ша Ҳрвандї, иштирок дар интихобот ва имконияти гирифтани мансаб дода шавад. Талаботи мазкур аз Ҷониби занон дастгирӢ ёфта, созмону клуб Ҳои занон таъсис дода шуданд. Вале Ҳукумат зуд ин созмону клуб Ҳоро баст ва ноябри соли 1793 бо тӮ Ҳмат Олимпияро тавассути гилотина Қатл кард.

Соли 1792 дар Англия Мэри Уолстоункрафт китоби « Ҳифзи хуҚуҚи зан Ҳо»-ро навишт. Ҳамон сол дар Олмон китоби Теодор фон Гиппел «Дар бораи бе Ҳ кардани вазъи ша Ҳрвандии занон» чоп шуд.

Дар асри XIX Ҳаракат Ҳои феминистӢ афзуданд. Консепсия Ҳои философии Ҷонн Локк, Жан Жак Руссо, Ҷон Стюарт Милл асос Ҳои назарияи Ҳуқуқи инсонро инкишоф доданд. Аз Ҷумла файласуфи англис Ҷ. С. Милл ва занаш Харриэт Тейлор соли 1869 китоби «Тобеияти зан»-ро навиштанд, ки дар он барои собит кардани гуфта Ҳояшон назарияи либералї- фалсафии баробарии зану мардро истифода бурданд.

Назарияи сотсиализми утопияви(хаёли)-и Шарл Фуре, Сен-Симон ва Роберт Оуэн низ бар рушди Ҳаракати феминистӢ мусоидат кард.

Дар асри XIX дар мамлакат Ҳои Аврупо якҚатор инҚилоб Ҳои буржуазӢ ба вуҚӮ ъ пайвастанд, ки муборизаи занонро барои Ҳуқуқи ме Ҳнат ва маоши баробар бо мард Ҳо фаъол намуданд.

Дар охири асри XIX Ҳаракати суфражистон пайдо шуд, ки Ҳадафашон пайдо кардани Ҳуқуқи иштирок дар интихобот буд. НатиҶаи муборизаи он Ҳо буд, ки дар ду да Ҳсолаи аввали асри XX дар Қисми асосии Аврупо ва Америкаи ШимолӢ занон со Ҳиби Ҳуқуқи ширкат дар интихобот гардиданд.

Дар сол Ҳои 60-уми садаи XX бо пайдоиши Ҳаракат Ҳои чапи радикалии эътироз ва ташаккули назарияи зиддифар ҲангӢ давраи нави рушди феминизм ба миён омад.

Дар ин давра 3 Ҷараёни асосии феминзм: *либералї*, сотсиалистӢ ва радикалӢ ба вуҶуд омаданд.

ФЕМИНИЗМИ ЛИБЕРАЛӢ

Э Ҳёи феминизми *либералӢ* соли 1963 аз чопи китоби Бетти Фридан «Муаммои нафосат» оѓоз мегирад. Муаллиф барои навиштани китоби мазкур бо 300 нафар со Ҳибхоназани синфи миёнаи ИМА мусо Ҳиб шуда, ба хулоса меояд, ки он Ҳо бо мард Ҳо Ҳуқуқи баробар надоранд. Китоби мазкур ба пайдоиши Ҳаракати занон дар ИМА такони Ҷиддие дод, созмон Ҳои миллии занон пайдо шуданд, ки сад Ҳо Ҳазор нафар бонувони миёна Ҳолро мутта Ҳид мекарданд.

Идеяи асосии Б. Фридан - ин дастрасии занон ба та Ҳсилот ва барои он Ҳо созмон додани барнома Ҳои вижаи сайҚали ма Ҳорат буд. Вай чун феминистони дигар бар зидди оила баромад намекард. Намояндагони феминизми *либералӢ* иштироки васеи занонро дар Ҳаёти сиёсӢ ва иҚтисодиву иҶтимої, таъсиси имконият Ҳои иҶтимоӢ барои иҶрои наҚш Ҳои оилавию касбӢ таҚозо мекарданд. Барои ин он Ҳо пешни Ҳод мекарданд, ки муассиса Ҳои томактабї, аз Ҷумла дар корхона Ҳо таъсис дода шаванд. Ҳамчунин он Ҳо талабгори тартиби кори чандир барои занон ва Ҷалби мардон ба кор Ҳои хона буданд.

Ба аҚидаи Сюзан Окин оила набояд вайрон карда шавад, балки кори хона барои зану мард аз рЎ и адолат таҚсим гардад.

Феминистони либералии асри XX – Элис Росси, Ҷанет Ричардс, Сюзан Окин, Натали Блюстоун идея Ҳои феминистони либералии аср Ҳои XYIII-XIX-ро дастгирЙ мекарданд, зеро то ба ҲанЎ з талаби он Ҳо оид ба баробарии Ҷинс Ҳо амалЙ нашуда буд.

Ба аҚидаи он Ҳо ро Ҳи асосии Ҳалли проблема Ҳои занон исло Ҳоти иҶтимоиву иҚтисодЙ ва ҲуқуқЙ дар ча ҲорчЎ баи Ҷомеаи мавҶуда мебошад.

Феминистони либералии ин давра баробарии марду занро дар набудани тафовути Ҷиддие байни он Ҳо медонистанд.

ФЕМИНИЗМИ СОТСИАЛИСТЙ

Аз рЎ и назарияи мазкур сабаби асосии тазъйиҚи зан моликияти хусусЙ ва сохтори синфии Ҷамъият аст. Агар капитализм бар Ҳам зада шавад, нобаробарии Ҷинс Ҳо аз байн меравад. Ин нукта дар китоби Ф. Энгелс «Пайдоиши оила, моликияти хусусЙ ва давлат» (1884) баён гардидааст.

Феминизми марксистии охири асри XIX ва ибтидои асри XX бо кЎ шиши Александра Колонтай, Клара Сеткин, Август Бебел ва марксистони дигар инкишоф ёфтааст. Он Ҳо мегуфтанд, ки бо ѓалабаи инҚилоби сотсиалистЙ ва бунёди Ҷомеаи нав нобаробарЙ ва бе Ҳуқуқии занон аз байн меравад.

Феминизми сотсиалистї(марксистї) ду давраи пайдоиши худро дорад: якум - соли 1884 ва дуюм - соли 1968. Намояндагони давраи аввал Алексанра Колонтай, Клара Сеткин ва намояндагони давраи дуюм Зилла Айзенстайн, Мария делла Коста, Хайди Хартманн буданд.

Феъланфеминизми марксистЙ дар асар Ҳои Эмма Голдман («ФурЎ ши занон ва эссе Ҳои дигар дар бораи феминизм»), СинтЙ Кокбёрн («බародарон: бартарияти мардона ва таѓйироти технологї»), Мэри Эванс («Ситоиши назария: пажЎ Ҳиши занона») ва ѓайра баррасЙ мешаванд. Он Ҳо асосан Ҷанба Ҳои иҚтисодЙ ва иҷтимоии вазъи занонро дар Ҷомеаи сармоядорЙ та Ҳлил мекунанд. Ба аҚидаи

он Ҳо дар олами сармоя таҚсими ме Ҳнат аз рӮ и Ҷинс сурат мегирад. Зан дар хона ма Ҳсулот исте Ҳсол мекунад ва хизмат мерасонад, ки арзиши табодул надорад. Аз ин рӮ , ме Ҳнати зан дар хона ва ниго Ҳубини кӮ дакон чун «кори асосї» пазируфта намешавад. Мард, ки дар со Ҳаи ҶамъиятӢ кор мекунад, бевосита ба исте Ҳсоли ма Ҳсулоти истеъмолӢ Ҷалб гардида, он барои табодул дар бозор пешбинӢ шудааст. Ҳамин аст, ки ме Ҳнати занон дуюмдараҶа дониста мешавад.

Назарияи сотсиал-феминистон (феминизми сотсиалистии муосир) дар тафовут аз марксистон дар он аст, ки муносибат ҳои синфӢ ва гендерӢ дар Ҳаёти занон ба Ҳам меоянд. ПадарсолорӢ (системаи афзалияти мардон дар нисбати занон) ва системаи синфии Ҷамъият, аз Ҷумла капитализм Ҳамдигарро муста Ҳкаму ҶонибдорӢ намуда, ба тазъйиҚи занон равона шудааст. ТазъйиҚи занон дар Ҷомеаи сармоядорӢ ба истисмори иҚтисодии коргарони кироя ва зулм кардани он Ҳо чун модарону со Ҳибхоназанон асос ёфтааст. Чунин тазъйиҚи падарсолорӢ (патриархалї) асоси моддӢ ва идеологӢ дорад, мегӮ янд феминистон.

Феминизми сотсиалистӢ дар натиҶаи дар марксизм Ҷанбаи гендерии тазъйиҚи занонро рад кардан пайдо шудааст. Пешво Ҳои марксизм тазъйиҚи занонро аз истисмори коргарон чандон му Ҳим намедонистанд.

Ҳамин аст, ки назарияи системаи дуалӢ пайдо шуд. Ҷонибдорони системаи дуалӢ бар онанд, ки падарсолорӢ ва капитализм намуд Ҳои гуногуни муносибат ҳои иҶтимоӢ мебошанд, ки ба Ҳам омада занонро тазъйиҚ меоваранд. Ҷулиет Митчелл, муаллифи китоби «Балоѓати зан» ва Хайди Хартманн, муаллифи асари «Нико Ҳи бадбахтонаи марксизм ва феминизм» аз Ҷонибдорони асосии назарияи системаи дуалӢ мебошанд. Ҷ. Митчелл падарсолориро намуди идеологии тазъйиҚи зан медонад. Х. Харманн бошад, капитализм ва падарсолориро ду сари як аждар номида, мегӮ яд, ки он Ҳо ду махлуҚи да Ҳшатноки ало Ҳидаанд, ки зидди он Ҳо бояд сило Ҳи гуногунро истифода кард.

ФЕМИНИЗМИ РАДИКАЛӢ

Файласуфи франсуз Симона де Бовуар (1908-1986) соли 1949 китоби «Ҷинсидуюм»-ро чоп карда, ба назарияи равияи феминизми радикалӢ асос гузошт.

Ҷараёни мазкур аз Ҷониби Кейт Миллетт, Суламиф Фейрстоун, Андреа Дворкин, Кристина Делфи, Мэри ДэйлӢ ва дигарон ривоҶ ёфтааст.

Яке аз Ҳадаф Ҳои асосии сиёсӢ ва амалии феминистони радикалӢ (занпарастони тундгаро) - бар Ҳам задани хушунат нисбати занон аст. Ба назари он Ҳо то он ваҚте ки ша Ҳвоният таҶдиди назар нагардад, зан Ҳамеша аз мард вобаста мебошад.

Ба назари С. Фейрстоун («Диалектикаи Ҷинс», 1970) падарсолорӢ аз нобаробарии биологии Ҷинс Ҳо сарчашма мегирад. Ӯ ба Ҳуқуқ Ҳои сиёсї, Ҳуқуқ ба та Ҳсилот ва Ҳуқуқ Ҳои дигари занон эътибор надода, бар Ҳам задани нобаробарии марду занро дар дигар кардани воситаи биологии исте Ҳсол мебинад. Ба назари С. Фейрстоун ваҚте ки исте Ҳсоли сунъии инсон ба ро Ҳ монда шавад, нобаробарии занон аз байн меравад.

ВоҚеан, намояндаи ин равия Валери Соланас дар «Манифести Ҷомеаи ма Ҳви пурраи мардон» (Митин журнал. - 1967.-№ 59. – С. 480) мегӮ яд: «Аз он ки зиндагӢ дар бе Ҳтарин Ҳолат дар ин Ҷомеа Ҳузнангез аст ва ягон со Ҳаи Ҷомеа ба зан Ҳо мансуб нест, он Ҳо, занони бошуури ташнаи моҶароро мебояд, ки ин Ҳукуматро сарнагун созанд, системаи пулиро бар Ҳам зананд, автоматикунонии пурраро ба ро Ҳ монанд ва Ҷинсимардро ма Ҳв намоянд».

Дар Ҳамин Ҳол Андреа Дворкин бар зидди аҚидаи С. Фейрстоун буд. Ба Қавли Ӯ технология Ҳои нави репродуктивӢ боз як дом ва воситаи нави назорати бадани зану худи вай мегардад.

К. Миллет бар он буд, ки «оила институти асосии падарсолорӢ мебошад». Азбаски оила - ин сарчашмаи асосии иҶтимоъгардонии кӮ дакон аст, дар он бори аввал писарону духтарон Ҳукумати падарсолорӢ ва таҚсимоти ме Ҳнатро меомӮ занд.

Занпарастони тундгаро оиларо Ҷонибдори падарсолорӢ ва сарчашмаи зулми занон меномиданд. Баъзе аз намоянда Ҳои равияи мазкур (Кристина Делфи) чун

феминистони либералЍ кори хона, аз Ҷумла ниго Ҳубини кӮ даконро амали хушнунакунанда ва тазъйиҚовар ме Ҳисобиданд. Агар феминистони либералЍ ин Ҳолатро тасодуфЍ ва тавассути кӮ маки мард ё хизматгор исло Ҳшаванда номанд, феминистони радикалЍ собит мекарданд, ки дар ин вазъ мардон бартарият доранд. Он Ҳо ро Ҳат мекунанду зан Ҳо кори хонаро анҶом меди Ҳанд. Ҳамин серкории занон ба он Ҳо имконият намеди Ҳад, ки бо мардон дар сиёсат ва вазифаи сермаош раҚобат бикунанд.

Энн Оукли дар асар Ҳояш «ИҶтимоиёти кори хона» ва «Со Ҳибхоназан» ба аҚида Ҳои модарии зан, яъне кӮ дакон бояд модари биологЍ дошта бошанд, кӮ дакон ба ғамхории модар э ҲтёҶ доранд ва ба он Ҳо бояд як нафар доим параст орЍ бикунад, зид мебарояд. Ба Қавли Ӯ   ба модари биологЍ доштани кӮ дакон э ҲтиёҶ нест, зеро кӮ   даконе, ки ба тарбия гирифта мешаванд, аз фарзандони дар оила тарбияёфта фарҚ надоранд. Дигар ин, ки ба кӮ   дак фарҚаш нест, ки бо кЍ бошад. Ӯ   ба як нафар э Ҳтёч дорад, то ки бо вай сӮ   Ҳбат бикунад. Ҳамчунин Э. Оукли аҚидаи дар оила бо модар тарбия ёфтани фарзандро инкор карда, барои собит кардани назари худ кӮ дакони коммуна Ҳои исроили Ҳоро мисол меорад, ки дар Ҷомеа тарбия ёфта, аз кӮ дакони дар оила калоншуда фарҚе надоранд.

Маф Ҳуми ша Ҳвоният яке аз проблема Ҳои марказии равияи феминизми радикалЍ Ҳисоб мешавад. Зеро афзалияти мард ва мутеияти зан дар ша Ҳвоният меъёр аст ва ин дар муносибат ҳои дигари Ҷинс Ҳо низ истифода мешавад. Барои аксари феминистони радикалЍ зан Ҳо агар дар муносибати ша ҲвонЍ баробар Ҳуқуқ нагарданд, Ҳаргиз дар со Ҳаи сиёсат, иҚтисодиёт ва иҶтимоиёт бо мард Ҳо баробар намешаванд.

Дар Ҳамин Ҳол бояд зикр кард, ки Ҷимоъ аз талаботи табиии Ҷинс Ҳо буда, аз он фаъолияти шахс вобаста аст.

Барои феминистони радикалЍ давлат воситаи назорати мард Ҳо ба ша Ҳвонияти занон мебошад. Ба назари он Ҳо агарчи давлат тавассути Қонун Ҳои нейтралиаш амал мекунад, вале дар асл занон аз тарафи давлат чун аз Ҷониби мардон гирифтори хушунат мешаванд. То он ваҚте ки дар давлат мард Ҳо ро

Ҳбаранд ва системаи Қонунгузории он ба Ҳукумати мардона асос ёфтааст, занон наметавонанд тавассути механизм Ҳои давлатӢ аз мутеият халос шаванд.

Ҳоло ин се равияи феминистӢ чун дар сол Ҳои 60-уми садаи XX фаъол нестанд ва Ҷараён Ҳои нав ба мисли феминизми сиё Ҳ (Ҳабашию америкоӣ), феминизм Ҳои миллӣ, африкоӣ, мусулмонӣ, экологӢ ва ѓайра пайдо шудаанд, ки Ҳадафашон дифоъ аз Ҳуқуқи занон дар ма Ҳалу минтаҚа Ҳои ало Ҳида мебошад.

Бояд гуфт, ки да Ҳсола Ҳои охир равия Ҳои мазкур ба Ҳам омезиш ёфта, самт Ҳои нави феминизм аз Қабили феминизми психоаналитикӢ ва постмодернистӢ ба вуҶуд омаданд.

Асоси феминизми психоаналитикиро консепсияи тарси бешуурона, ки мард Ҳо нисбати образи зан ва имконияти таваллуди вай доранд, ташкил мекунад. Ана Ҳамин тарс сабаби пайдоиши падарсолорӢ Ҳамчун Ҳукумати мардон ва мутеияти зан мебошад.

Ҷулиет Митчелл, Жермина Гриер, Дороти Диннерстайн, Нэнси Чодороу ва дигарон та Ҳлил Ҳои психологиро дар феминизм истифода кардаанд.

Феминизми постмодернистӢ универсалӢ будани донишу маф Ҳум Ҳои дар давраи маърифатнокӢ ташаккулёфтаро зери шуб Ҳа гузошта, нисбияти Ҳамаи назария Ҳоро эътироф мекунад. Феминистони постмодернистӢ вазъи урфии воҚияту ҲаҚиҚатро инкор мекунанд.

Феминистони постмодернистӢ бештар ба маф Ҳуми зан ва Ҳамаи он чизе, ки бо Ӯ алоҚаманд аст, таваҶҶӮ Ҳ менамоянд. Барои он Ҳо зан нест ва тан ҳо тафсир (интерпритатсия)-и маф Ҳуми мазкур вуҶуд дорад. Аз Ҷумлаи намояндагони ин самт Элен Сиксу бар он аст, ки зан Ҳое, ки озодиро меҶӮ янд, бе Ҳтараш аз ин маф Ҳум худро канора бигиранд, зеро он ба мутта ҲидӢ асос ёфта, тафовутро аз байн мебарад.

Ҳамин аст, ки аксари феминистон постмодернизмро Қабул надоранд ва онро воситаи падарсолории маҶбуркунии хомӮ ш мондани занон медонанд, ваҚте ки он Ҳо беш аз ҲарваҚта ба гапзанӢ омодаанд.

ФЕМИНИЗМ ВА ҶОМЕАИ КОММУНИСТӢ

Александра Колонтай соли 1908 китоби «Асос Ҳои иҷтимоии масъалаи занон» ва соли 1916 китоби «Ҷомеа ва модарї»-ро чоп кард. Китоби аввал аз он даъват мекард, ки Ҳаракат Ҳои озодихо Ҳии занонро на ба мубориза зидди намуд Ҳои тазъйиҚ, балки бар зидди сабаб Ҳои пайдоиши он равона карда шавад. Ӯ Ҷонибдори бар Ҳам додани Ҳукумат буд, ки ин тазъйиҚро ба вуҶуд меорад. Ба Қавли вай то он ваҚте ки зан аз Ҷи Ҳати моддӢ аз мард вобаста аст, вай озод буда наметавонад.

Китоби дуюм беш аз 600 са Ҳифа буда, дар он вазъи коргарони кишвар Ҳои аврупоӢ та Ҳлил шудааст. А. Колонтай дар китобаш ба хулоса меояд, ки характер ва шароити кори занон дигар карда шавад. Ҷомеа барои занон шароити мусоиди кор ва тарбияи фарзандонро фаро Ҳам орад. Колонтай пешни Ҳод мекард, ки баъзе вазифа Ҳои зан аз Қабили тарбияи фарзанд, кори хона ба дӮ ши давлат гузошта шавад. Ба Қавли Ӯ боѓчаи бачагон, ошхона Ҳо, козурхона Ҳо ва ѓайра метавонанд кори занонро осон бикунанд. Ба аҚидаи Ӯ аз байн рафтани вазифа Ҳои оилавӢ шароити нави муносибат ҳои оилавиро ба вуҶуд меорад.

А. Колонтай дар асари дигараш, «Оила ва давлати коммунистї» оилае, ки бо дӮ стдории Ҳамдигар таъсис ёфтааст, идеалӢ меномад. Ба Қавли Ӯ му Ҳаббати бузурги ҲамдигарӢ метавонад, чунин оила Ҳои идеалиро ба вуҶуд орад. Вале ин на ба Ҳама дода мешавад. Аз ин рӮ , вай дӮ стии тарафайни марду занро, ки на Ҳамеша боиси нико Ҳ мегардад, Ҷонибдор аст.

Бояд гуфт, ки аввалин шуда дар Ҷа Ҳон Ҳукумати ШӮ равӢ пас аз ѓалабаи ИнҚилоби Октябр (соли 1917) ба занон Ҳуқуқу озоди Ҳо дод. Соли 1918 дар Россия кодекси Қонун Ҳо оид ба вазъи ша Ҳрвандї, нико Ҳ, оила ва парасторӢ Қабул шуд. ТибҚи он Қайди нико Ҳ ва ҶудошавӢ осон гардид. Ҳамчунин Ҳуқуқи занону мардон баробар дониста шуд.

Феминистон А. Коллонтай, И. Арманд ва Н. Крупская барои сабук кардани за Ҳмати занон инҚилоби маишиеро пеш гирифтанд. Аз рӮ и лои Ҳаи он Ҳо давлат тавассути таъсиси шабакаи ошхонаву козурхона Ҳо, боѓчаи бачагон ва ѓайра бояд

занонро аз кори хона озод карда, барои фаъолияти Ҷамъиятии вай шароит му Ҳайё намояд.

Ногуфта намонад, ки дар давраи шӮ равӢ баъзан манфиати давлатро ба назар гирифта Ҳуқуқи занон поймол мегардид. Масалан, Соли 1936 дар СССР фикона (аборт) манъ гардида, тан ҳо соли 1955 он аз нав иҶозат дода шуд. ВоҚеан, Ҳоло дар 15 кишвар (аз Ҷумла дар Колумбия, Чилї, Гондурас, Миср, Сан-Томе, Непал, Филиппин, Ҷум Ҳурии Африкаи Ҷанубї, Малта, Маврикия, Ҷум Ҳурии Доминикан, Бутан, Сан - Марино, Ҷибутї) фикона (исҚоти Ҷанин) тамоман манъ аст. Дар 52 давлати дигар фикона тан ҳо дар Ҳолати хатар доштани Ҳомила барои зан иҶоза дода мешавад.

Соли 1944, дар давраи Ҷанги Бузурги ВатанӢ Ҳукумати СССР вазъи баамаломадаи демографиро ба назар гирифта, Қатъ кардани нико Ҳро мушкил кард ва тан ҳо соли 1965 талоҚ додан аз нав осон гардид.

Баъди исло Ҳоти маориф, соли 1954 таълими якҶояи занону мардон (духтарону писарон) иҶозат дода шуд, ки ин як навъ амалигардонии баробарии занону мардон буд.

Соли 1967 Ҳукумати ШӮ равӢ барои дастгирии оила Ҳо тарзи додани алиментро ба низом даровард, ки ин ба бе Ҳбудии вазъи моддии занону кӮ дакон мусоидат намуд.

Конститутсияи соли 1977 бошад, баробарии вазифа Ҳои оилавиро барои зану шав Ҳар муайян кард, ки ин Қадами калоне ба пеш буд.

ВоҚеан, дар давраи шӮ равӢ Ҳаракати феминистӢ тадриҶан ба Ҳаракати гендерӢ мубаддал гашт. Вале феминизми ин давра хусусияту ма Ҳдудият Ҳои худро дошта, он дар доираи сало Ҳдиди давлати падарсолорӢ назорату татбиҚ карда мешуд.

Аз рӮ и масоили наҚш Ҳои иҶтимоӢ ва вазъи занон 3 давраро дар Итти Ҳоди ШӮ равӢ метавон номбар кард. Даври аввал аз ғалабаи ИнҚилоби октябр дар соли 1917 шурӮ ъ мешавад. ИнҚилоби сотсиалистӢ воҚеан ба занон озодӢ ва баробариро дод. Занон дар ин давра ба касбу ихтисос Ҳои нав ро Ҳ ёфтанд. Сол Ҳои сиюми садаи гузашта дар СССР саноатикунонии иҚтисодиёт шурӮ ъ шуд ва

талабот ба нерӮ и корӢ афзуд. Ҳамин аст, ки дар ин давра ба таври оммавӢ ба исте Ҳсолот Ҷалб кардани занон оѓоз шуд. Бояд гуфт, ки дар давраи ШӮ равї, ба вижа сол Ҳои 80-уми асри ХХ занон 51 фоизи нерӮ и кориро ташкил мекарданд, ки ин яке аз нишонди Ҳанда Ҳои баландтарин дар дунё буд. Ҳамчунин дар СССР 92-фоизи занони Қобили ме Ҳнат кор ва ё та Ҳсил мекарданд.

Давраи дуюм аз бозсозии горбачёвї- соли 1985 оѓоз гардид. Дар ин давраи гуногунандешӢ мавҶуд набудани баробарии воҚеии марду зан дар са Ҳифа Ҳои матбуот дарҶ гардиданд ва ин проблема рӮ зад.

Давраи сеюм аз соли 1991- бар Ҳам хӮ рдани давлати абарҚудрати СССР шурӮ ъ шуд. Аз Ҳам пош хӮ рдани Итти Ҳоди ШӮ равӢ ва ба низоми иҚтисоди бозорӢ рӮ овардани кишвар Ҳои узви ИДМ боиси паст рафтани маҚоми зан дар Ҷомеа гашт. Дар байни бекорон шумораи занон ба 70 % расид. Хусусигардонии амволи давлатӢ низ ба Ҳаёти занон таъсири манфӢ гузошт, зеро он Ҳо аз раванди мазкур дар канор монданд.

Ҳамин аст, ки имрӮ з вазъи зиндагии мардум, ба вижа кӮ дакону занон дар аксари собиҚ кишвар Ҳои Итти Ҳоди ШӮ равӢ нисбат ба он давра хеле паст рафтааст. Аз ниго Ҳи ҲуқуқӢ ин табаҚаи а ҲолӢ озоду баробар Ҳуқуқанд, вале аз касодии буҶаи давлат Ҳо ва умуман аз ҚашшоҚӢ Ҳуқуқу имтиёз Ҳои он Ҳо амалӢ намешаванд.

Қисми 2. ҲУҚУҚИ ЗАНОН ВА КӮ ДАКОН ДАР ҶОМЕА

ҲУҚУҚИ ЗАНОН ДАР ҶОМЕА

«Агар зан Ҳама чизро дошта, имконияти интихоби озодро надошта бошад, барои Ӯ дороияш ночиз ва Ҳаёташ хушунатбор менамояд»

(Ҷудит Батлер, файласуфи америкої).

Орзуи Ҳазорсолаи одамон барои баробар Ҳуқуқиву озодӢ дар садаи XX то андозае амалӢ гардид. Эъломияи Ҳуқуқи инсон, ки 10 декабри соли 1948 Ассамблеяи Генералии Созмони Милали Мутта Ҳид Қабул кард, Ҳуқуқу озоди Ҳои инсонро муайян намуд. Аз Ҷумла, тӮ ли беш аз 50 сол вобаста ба Ҳуқуқи занон як Қатор санад Ҳо Қабул шуданд. Конвенсияи мубориза бар зидди фурӮ ши одамон ва истифодаи фо ҲишагарӢ аз Ҷониби шахсони сеюм (2 декабри соли 1949), Конвенсияи Ҳуқуқи сиёсии занон (20 декабри соли 1952), Конвенсияи ша Ҳрвандии зани шав Ҳардор (29 январи соли 1957), Конвенсияи мубориза бар зидди ма Ҳдудгардонии Ҳуқуқ дар со Ҳаи та Ҳсилот (14 декабри соли 1964), Пакти байналхалҚӢ оид ба Ҳуқуқ Ҳои иҚтисодї, иҶтимоӢ ва фар ҲангӢ (16 декабри соли 1966), Пакти байналхалҚӢ оид ба Ҳуқуқ Ҳои ша ҲрвандӢ ва сиёсӢ (16 декабри соли 1966), Эъломияи бар Ҳам додани поймолкунии Ҳуқуқи занон (7 ноябри соли 1967) Эъломия дар бораи бар Ҳам додани тазъйиҚи занон (20 декабри соли 1993), Конвенсияи кишвар Ҳои Итти Ҳоди Давлат Ҳои МустаҚил оид ба Ҳуқуқ Ҳо ва озоди Ҳои асосии инсон (26 майи соли 1995) ва ѓайра аз ин Ҷумла мебошанд.

Ҳамчунин вобаста ба Ҳуқуқи занон 18 декабри соли 1979 Ассамблеяи Генералии Созмони Милали Мутта Ҳид Конвенсияи аз байн бурдани Ҳамаи шакл Ҳои поймоли Ҳуқуқи занро Қабул кард. Дар конвенсия баробар Ҳуқуқии зану мард новобаста аз вазъи оилавӢ дар тамоми со Ҳа Ҳои сиёсиву иҚтисодї, фар ҲангӢ ва ша ҲрвандӢ эътироф гардидааст.

Конвенсияи мазкур даъват мекунад, ки давлат Ҳо тадбир Ҳои Қонунгузории миллиро дар бораи манъ кардани поймоли Ҳуқуқи занон Қабул намоянд. Ҳамчунин конвенсия Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои якхелаи марду занро дар Ҳаёти оилавӢ муайян менамояд. Ҳимояи Ҳуқуқи занон дар со Ҳаи тиб аз Ҷумла, танзими оила дар конвенсия таъкид гардидааст.

Вобаста ба ин санад Ҳо ва ҲуҶҶат Ҳои дигари байналхалҚӢ давлат Ҳо Қонун Ҳои миллии худро та Ҳияву Қабул мекунанд.

Дар иртибот ба меъёр Ҳои Ҳуқуқи байналхалҚӢ моддаи 17-уми СарҚонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон мардон ва занонро баробар Ҳуқуқ эълон доштааст.

Дар моддаи 33-юми СарҚонун оила Ҳамчун асоси Ҷамъият Ҳимоя карда мешавад: « Ҳар кас Ҳуқуқи ташкили оила дорад. Мардон ва занон, ки ба синни нико Ҳ расидаанд, Ҳуқуқ доранд озодона аҚди нико Ҳ банданд. Дар оиладорӢ ва бекор кардани аҚди нико Ҳ зану шав Ҳар баробар Ҳуқуқанд.

Бисёрнико ҲӢ манъ аст».

Моддаи 34-уми СарҚонун модару кӮ дакро та Ҳти Ҳимоя ва ѓамхории махсуси давлат Қарор меди Ҳад: «Волидон барои тарбияи фарзандон ва фарзандони болиѓу Қобили ме Ҳнат барои ниго Ҳубин ва таъмини волидон масъуланд. Давлат барои Ҳифзи кӮ дакони ятим, маъюб ва таълиму тарбияи он Ҳо ѓамхорӢ менамояд».

Ҳамчунин аз рӮ и нишондоди моддаи 35-уми СарҚонун «дар кор Ҳои вазнин, зеризаминӢ ва шароити ме Ҳнаташон зарарнок истифодаи ме Ҳнати занон ва ноболиѓон манъ аст».

Ин нукта Ҳои СарҚонун дар Кодекси ме Ҳнати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (15.05.1997), Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи Ҳифзи саломатии а Ҳолї» (15.05.1997), Кодекси манзили Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (12.12.1997), Кодекси Ҷиноятии Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (21.05.1998), Кодекси оилаи Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (13. 11.1998), Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» (01.03.2005) ва асноди дигар арзёбӢ шудаанд. Дар асноди мазкур Ҳуқуқи занону кӮ дакон дастгирӢ ёфта, барои он Ҳо баъзе имтиёз Ҳо низ пешбинӢ мешаванд.

Ҳамчунин Ҳукумати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «НаҚшаи миллии фаъолияти Ҷум Ҳурии ТоҶикистонро оид ба баланд бардоштани маҚом ва наҚши занон барои сол Ҳои 1998-2005-ум» тасдиҚ кардааст, ки тандурустї, та Ҳсил, тарбияи кадр Ҳо, мубориза бар зидди камбизоатї, пешгирии зӮ роварӢ нисбати занон ва ѓайраро дар бар мегирад.

Ба ѓайри ин Барномаи давлатии «Самт Ҳои асосии сиёсати давлатӢ доир ба ноил шудан ба Ҳуқуқ ва имконият Ҳои баробари мардон ва занон дар Ҷум Ҳурии ТоҶикистон барои сол Ҳои 2001-2010-ум» Қабул шудааст.

Мо Ҳи декабри соли 1999 Президенти ТоЧикистон «Дар бораи тадбир Ҳо оид ба баланд бардоштани наҚши занон дар Чомеа» фармон содир намуд.

Аз соли 1997 ин Чониб дар мактаб Ҳои олии ТоЧикистон духтарони де Ҳоти кӮ Ҳистони Чум ҲурӢ бо квотаи президентӢ ба таври имтиёзнок та Ҳсил мекунанд. ИҚдоми мазкур бо фармони президент аз 3-юми декабри соли 1999-ум ва Қарори Ҳукумати ТоЧикистон аз 19 апрели соли 2001-ум «Дар бораи Қабули духтарон ба мактаб Ҳои олии Чум Ҳурии ТоЧикистон аз рӮ и квотаи президентӢ барои сол Ҳои 2001-2005-ум» ҚонунӢ гаштааст.

1 марти соли 2005 Қонуни Чум Ҳурии ТоЧикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар ҲукуҚии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» Қабул шуд, ки он дар амалӢ кардани баробар Ҳуқуқии гендерӢ наҚши му Ҳим дорад. Қонуни мазкур иЧрои асноди пеш Қабулшударо оид ба таъмини баробар Ҳуқуқии мардону занон кафолат меди Ҳад.

Моддаи 3-юми Қонуни номбурда поймол кардани Ҳуқуқи мардону занонро манъ кардааст. Аз Чумла дар он омадааст:

Вайронкунии принсипе, ки ба баробарии гендерӢ асос ёфтааст (гузаронидани сиёсати давлатӢ ё содир кардани амалиёти дигаре, ки мардону занонро аз рӮ и Чинс дар мавҚеи нобаробар Қарор меди Ҳад), поймолкунии Ҳуқуқ шуморида мешавад ва бояд бо тартиби муҚарраркардаи Қонуни мазкур бартараф карда шавад.

Дар Ҳамин Ҳол Қонун чора Ҳои зеринро поймолкунии Ҳуқуқ наменомад:

- чора Ҳои махсуси Ҳифзи саломатии мардону занон;
- му Ҳофизати махсуси занон вобаста ба ҲомиладорӢ ва таваллуди кӮ дак;
- чора Ҳои амалӢ гардондани нукта Ҳои Қонуни мазкур.

Моддаи 5-уми Қонуни мутазаккира иштироки баробари мардону занонро дар идоракунии давлатӢ кафолат меди Ҳад:

Давлат иштироки баробари мардону занонро дар идоракунии давлатӢ кафолат меди Ҳад. Давлат баробарии мардону занонро дар шоха Ҳои Қонунгузорї, иЧроия ва судии Ҳокимияти давлатӢ бо тарзу восита Ҳои Ҳуқуқї, ташкилӢ ва ѓайра таъмин менамояд.

ТибҚи Моддаи 6-уми ин Қонун давлат имконият Ҳои баробари мардону занонро дар со Ҳаи маориф ва илм кафолат меди Ҳад:

Муассиса Ҳои маориф ва илмии Ҳамаи шакл Ҳои моликият вазифадоранд:

- ба мардону занон барои та Ҳсилоти асосии умумї, миёнаи касбӢ ва олї, Ҳамаи намуд Ҳои таълими касбӢ ва такмили ихтисос, иштирок дар раванди таълимӢ ва илмӢ шароити баробар фаро Ҳам оваранд;

- курс Ҳои махсуси таълими гендерӢ ҶорӢ намуда, ба инкишофи та ҲҚиҚот барои масъала Ҳои баробар ҲукуҚии мардону занон, маърифатнокии гендерии ша Ҳрвандон мусоидат кунанд;

- барномаи таълимӢ ва китоб Ҳои дарсиеро, ки тарѓиби поймолкунии Ҳуқуқро аз рӮ и Ҷинс истисно менамоянд, истифода баранд;

- барои духтарони но Ҳия Ҳои кӮ Ҳистон, де Ҳот Ҳангоми дохил шудан ва давом додани та Ҳсил дар муассиса Ҳои таълимии олӢ ва миёнаи касбӢ шароити имтиёзнок му Ҳайё намоянд.

Амали ин модда Ҷараёни таълим ва такмили ихтисоси муассиса Ҳои таълимии Ҳарбиро низ фаро мегирад.

Бояд гуфт, ки иҶрои ин моддаи Қонун стереотип Ҳоро оид ба фа Ҳмиши кори мардӢ будани хизмат ва таълим дар муассиса Ҳои ҲарбӢ бар Ҳам мезанад ва баробар Ҳуқуқии мардону занонро бори дигар собит менамояд. Ҳамчунин минбаъд на тан ҳо чанд нафар духтарони кӮ ҲистонӢ бо квотаи президентӢ имконияти та Ҳсилро дар макотиби олӢ пайдо мекунанд, балки акнун Ҳамаи духтарони де Ҳот ва кӮ Ҳистони ТоҶикистон аз чунин имтиёз ба Ҳраманд мешаванд.

Давлати ШӮ равӢ ҲанӮ з тибҚи СарҚонуни соли 1936 имконияти баробари иштироки мардону занонро дар интихобот таъмин намуда буд. Дар СарҚонуни минбаъдаи Итти Ҳоди ШӮ равӢ (соли 1977) ва СарҚонуни ТоҶикистон (1994) низ ин нукта Қайд шудааст.

Аз рӮ и моддаи 8-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар ҲукуҚии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» системаи интихобот дар Ҷум Ҳурии ТоҶикистон ба

мардону занон барои иштирок дар раванди сиёсӢ Ҳуқуқ Ҳои баробари интихобот ва кафолат Ҳои онро таъмин менамояд.

Моддаи 10-уми Қонун бошад, имконият Ҳои баробари мардону занон Ҳангоми Қабул ба хизмати давлатӢ ва адои хизмати давлатӢ ва адои хизматро таъмин мекунад:

Ҳангоми Қабул ба хизмати давлатї, инчунин адои он ба муҚаррар кардани ягон хел ма Ҳдудияти бавосита ё бевосита ё афзалияти вобаста ба Ҷинс ро Ҳ дода намешавад.

Ро Ҳбарони маҚомоти давлатї, шахсони мансабдори дахлдор вазифадоранд Қабули баробари ша Ҳрвандонро ба хизмати давлатӢ мувофиҚи Қобилият ва тайёрии касбӢ новобаста ба Ҷинсияти довталаб таъмин намоянд.

Барои ишѓоли вазифа Ҳои холӢ дар маҚомоти давлатї, ки бо ро Ҳи гузаронидани озмун Ҳо сурат мегирад, иштироки мардону занон бо шарт Ҳои баробар таъмин карда мешавад.

Ба эълон кардани озмун Ҳо барои намояндагони як Ҷинс ро Ҳ дода намешавад.

ТибҚи моддаи 12-уми ин Қонун маҚомоти Ҳокимияти давлатї, худидоракунии ма ҲаллӢ оид ба таъмини баробар ҲукуҚии мардону занон дар со Ҳаи иҶтимої-иҚтисодӢ вазифадоранд:

МаҚомоти Ҳокимияти давлатї, маҚомоти худидоракунии ма ҲаллӢ ва ро Ҳбарони ташкилот Ҳо, новобаста аз шакли моликият вазифадоранд баробар дастрас будани захира Ҳои иҚтисодии Ҷамъиятро барои мардону занон, аз Ҷумла дастрас будани амволи манҚул ва ѓайриманҚул, замин, дороии молиявї, кредит Ҳо, Ҳамчунин фаъолияти со Ҳибкории озод, дигар хел фаъолияти бо санад Ҳои ҚонунгузорӢ манънашударо таъмин намоянд.

Аз рӮ и моддаи 13-ум бошад, бо маҚсади мусоидат кардан ба баробарии гендерӢ дар муносибат ҳои ме ҲнатӢ корфармо кор Ҳои зайлро ба Ҷо меоварад:

- барои мардону занон Ҳангоми бастани шартнома Ҳои ме ҲнатӢ имконият Ҳои баробар му Ҳайё менамояд;
- ба мардону занон Ҷой Ҳо (вазифа Ҳо)-и холии корро дастрас мегардонад;

- барои мардону занон Ҳангоми иҶрои кори якхела ё коре, ки Қиматаш баробар аст, музди ме Ҳнат(мукофот)-и баробар меди Ҳад;

- барои такмили ихтисос, бозомӮ зї, болоравӢ дар хизмат имконияти баробар му Ҳайё менамояд;

- шароити якхелаи бехатарии ме Ҳнатро, ки барои Ҳаёт ва саломатии Ҳам мардон ва Ҳам занон зарур аст, таъмин менамояд.

ТибҚи моддаи 15-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар ҲукуҚии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» баробарии гендерӢ дар мавриди ба таври оммавӢ аз кор озод кардани кормандон кафолат дода мешавад.

Дар сурати ба таври оммавӢ аз кор озод намудани коргарони ташкилот бояд таносуби шумораи маъмулии кормандони ин ташкилоту муассиса Ҳо аз рӮ и Ҷинс Ҳо риоя карда шавад.

Кодекси ме Ҳнат(КМТ)-и Ҷум Ҳурии ТоҶикистон, ки 15 майи соли 1997 Қабул гардида, 17 майи соли 2004 ба он таѓйироту илова Ҳо ворид шудааст, низ аз Ҷумлаи он аснодест, ки ба занону кӮ дакон нисбати мардон Ҳуқуқу имтиёз Ҳои баробар ва ё бештар меди Ҳанд.

Дар гендершиносӢ истило Ҳи *ТафриҚагузории музди ме Ҳнат* бисёр истифода мешавад, ки он фарҚи пардохти музди ме Ҳнати занону мардонро ифода мекунад. Бояд гуфт, ки баъзан тафриҚагузории музди ме Ҳнатро нодуруст мефа Ҳманд ва гумон мекунанд, ки гӮ ё барои иҶрои як кор ё вазифаи якхела ба занону мардон музди гуногун пардохта мешавад. Ин аҚида билкулл хатост. Зеро дар ТоҶикистон тибҚи Қонун новобаста аз Ҷинс барои кори якхела музди баробар пардохта мешавад. ТафриҚагузории музди ме Ҳнат аксаран аз он сар мезанад, ки занон бо сабаб Ҳои гуногуни айниву зе ҲнӢ наметавонанд дар вазифа Ҳои сермаоши мардон ба кор Ҷалб карда шаванд. Масалан, тибҚи Қонун дар кор Ҳои вазнин ва ба саломатӢ хатарнок, ки асосан сермаошанд, Ҷалб кардани занон манъ аст. Ҳамчунин аксаран занон бинобар ба дӮ ш доштани кори хона наметавонанд талаби вазифа Ҳои баландмаоши ро ҲбарӢ бикунанд. Дар ин Ҳол албатта, музди ме Ҳнати зан Ҳо нисбат ба мардон паст хо Ҳад шуд.

Дар масъалаи тафриҚагузории музди ме Ҳнат дар тӮ ли тамоми асри XX дар Ҳамаи манотиҚи олам афзалияти мардон бар занон ба мушо Ҳида мерасад, ки калавиши он вобаста ба кишвар Ҳои гуногун аз 75 фоиз то 30 фоизро ташкил менамояд. ТибҚи пажӮ Ҳиши СММ дар кишвар Ҳои саноаташон рушдкарда маоши занон ба 77 фоизи маоши мардон баробар аст. Дар кишвар Ҳои рӮ ба рушд бошад, ин нишонди Ҳанда 73 фоизро ташкил меди Ҳад. Масалан, музди кори занон дар Олмон 70 %-и маоши мардонро ташкил мекунад. Ин чунин маъно дорад, ки ба зан барои он ки баробари мард маош бигирад, лозим аст, ки дар як сол понзда Ҳуним мо Ҳ ме Ҳнат намояд. Дар ИМА зан Ҳои миёнсол андаке бештар - баробари 74%-и маоши мардон музд мегиранд. Ин нишонди Ҳанда дар Шветсия ба 83 % баробар аст. Ѓайр аз ин, на тан ҳо Ҷинс, балки синну сол Ҳам метавонад ба музди занон таъсир расонад. Занони 50 - сола ва синнашон аз ин зиёдтар метавонанд тан ҳо ба 65%-и музди мардон умед банданд. Яъне баъди як давраи ба Ҳам наздикшавї, тафриҚаи музди ме Ҳнати мардону занон боз аз нав меафзояд. Маоши миёнаи занони африҚоинажоди амрикоӢ Ҳаргиз аз 65%-и маоши мардон боло намеравад, музди ме Ҳнати зан Ҳои Амрикои ЛотинӢ 57%, занони Россия бошад, мувофиҚи факту раҚам Ҳои соли 1999 ҲамагӢ 45%-и маоши мардонро ташкил менамояду бас. Вазъият дар кишвар Ҳои мусулмоннишин аз ин Ҳам бадтар аст: дар ин мамлакат Ҳо занон наметавонанд Ҳатто сеяки маоши мардонро дошта бошанд. Масалан, таносуби маоши зан дар Арабистони СаъудӢ ба 21 фоизи маоши мард баробар аст.

Маълумот Ҳои омор аз он дарак меди Ҳанд, ки Ҳар як тифли ба дунё омада маоши занро боз Ҳам камтар менамояд. Зеро зан маҶбур аст ба рухсатии ниго Ҳубини кӮ дак барояд ва ё ба кори нопурраи каммаош гузарад. Ҳамин боис гардида, ки дар баъзе кишвар Ҳо занон барои аз даст надодани кори сермаош Ҳатто аз ба Ҳри таваллуд кардан мебароянд ва ё дар синни ба саломатӢ хатарнок со Ҳиби фарзанд мешаванд.

Тафовути гендерии пардохти музди ме Ҳнат дар байни гурӮ Ҳ Ҳои сердаромад ва баландихтисос аз Ҳама зиёд ба назар мерасад. Занон наметавонанд ба сат Ҳи баланди ро ҲбарӢ ро Ҳ ёбанд. Ҳам дар ИМА ва Ҳам дар Олмон шумораи заноне,

ки дар ширкат Ҳои калонтарин маснади президентиро ишѓол кардаанд, чандин сол боз аз 3% боло намеравад. Дуруст аст, ки ба кор Ҷалб гардидани занон то андозае миҚдори он Ҳоро дар сат Ҳи ро Ҳбарони миёнаи со Ҳа Ҳои савдо ва молия зиёд гардондааст. Вале дар Ҳар сурат дар ин со Ҳа Ҳо Ҳам миҚдори занон дар Аврупо 30%, дар ИМА бошад, 40 %-ро ташкил менамояд. Занони дар ин бахш Ҳо пешрафта дар Ҳамин сат Ҳи миёна бозмондаанд ва бартараф кардани монеа барояшон ѓайриимкон аст.

Дар Ҳамин Ҳол дар амалӢ кардани баробарии гендерӢ дар баъзе кишвар Ҳо пешравӢ ба назар мерасад. Масалан, соли 2004 таносуби мардону занон дар Ҳукумати Шветсия 50 % ба 50% буд. Дар парламенти ин кишвар занон 45,3 фоизро ташкил медоданд, ки ин бе Ҳтарин нишонди Ҳанда дар Ҷа Ҳон аст. Нишонди Ҳандаи мазкур дар Руанда ба 45 %, дар Дания ба 38 % ва дар ТоҶикистон ба 17,5 % баробар мебошад.

Дар ТоҶикистон Ҳудуди 15 фоизи занон дар вазифа Ҳои ро Ҳбарикунандаи маҚомоти идораи давлатӢ кор мекунанд. Дар вазифа Ҳои ро Ҳбарони қараҶаи миёнаи вазорату идора Ҳо шумораи занон беш аз 20 фоизро ташкил меди Ҳанд. Шумораи занони ро Ҳбар аз Ҳама бештар дар Ҷамоат Ҳои де Ҳот, ки аксаран муовин ё котиби раисанд, ба мушо Ҳида мерасанд. Теъдоди он Ҳо Қариб ба 50 фоизи вазифа Ҳои ро Ҳбарикунанда дар ин маҚом баробар аст. Мутаассифона, шумораи занон дар вазифаи ро Ҳбари хоҶагї(3,4%) ва ро Ҳбари корхона Ҳо (4,6%) хеле кам аст. Шумораи ро Ҳбарзанон дар муассиса Ҳои си ҲатӢ ва маориф хеле кам аст. Масалан, дар вазифаи директори мактаб Ҳо ҲамагӢ Ҳудуди 16 % ва дар вазифаи сардухтур каме бештар аз 26 % занон фаъолият доранд, Ҳол он ки асосан дар ин муассиса Ҳо занон кор мекунанд.

Аз рӮ и пажӮ Ҳиши СММ феълан 4 кишвар - Шветсия, Дания, Финляндия ва Норвегия дар со Ҳаи та Ҳсилоти умумии миёна, намояндагии занон дар парламент ва ё маҚомоти Қонунбарор дар дараҶаи на кам аз 30 то 50 фоиз ба баробарии гендерӢ ноил шудаанд.

Ногуфта намонад, ки аз рӯ и нишонди Ҳандаи рушди гендерии Барномаи тараҚҚиёти СММ Норвегия дар Ҷои аввал, Шветсия дар Ҷои дуввум, Австралия дар Ҷои сеюм ва ИМА дар Ҷои Ҳаштум Қарор доранд.

Бояд гуфт, ки моддаи 7-уми Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон ба Ҳамаи ша Ҳрвандон дар со Ҳаи муносибат ҳои Ҳуқуқии ме ҲнатӢ имконияти баробар меди Ҳад. Ҳама гуна фарҚиятгузорӢ иҶозат надодан   ва ё Қабул накардан ба кор аз рӯ и аломат Ҳои мансубияти миллї, нажодї, ранги пӯ ст, Ҷинсият, синну сол, дин аҚидаи сиёсї, ма Ҳалли таваллуд, баромади хориҶӢ ё иҶтимої, ки баробарии имкониятро дар со Ҳаи ме Ҳнат бар Ҳам мезанад, манъ аст.

Аз Ҷумла, тибҚи моддаи 102-юми кодекси мазкур корфармо вазифадор аст, ки ба корманд барои иҶрои кори баробарарзиш якхел маош ди Ҳад. Ба зарари корманд таѓйир додани шарту шароити пардохти музди ме Ҳнат манъ аст.

Дар моддаи 159-ум бошад, барои занони Ҳомила ва фарзанддор Ҳангоми ба кор Қабул кардан кафолат Ҳо муҚаррар шудаанд. Аз Ҷумла ба кор Қабул накардани занон ва кам кардани музди ме Ҳнати он Ҳо ба сабаби ҲомиладорӢ ё фарзанддории он Ҳо манъ аст.

Ҳангоми ба кор Қабул накардани зани Ҳомила ё зане, ки тифли то 3-сола дорад ва модарони яккаву тан ҳо , фарзандони то 14-сола (фарзанди маъюби то 16-сола) доранд, корфармо вазифадор аст, ки сабаб Ҳои ба кор Қабул накарданашро хаттӢ хабар ди Ҳад.

Ашхоси мазкур аз саркашии корфармо метавонанд ба суд муроҶиат бикунанд.

Кофармо вазифадор аст, занонеро, ки хадамоти шуѓли а ҲолӢ бо маҚсади бо кор таъмин кардани он Ҳо мефиристад, дар асоси квотаи муҚарраршуда ба кор Қабул намояд.

Аз рӯ и моддаи 155-уми Кодекси Ҷиноии ТоҶикистон беасос саркашӢ намудан аз Қабул кардан ба кор ё беасос аз кор сабукдӯ ш намудани зане, ки кӯ даки то 3-сола дорад, бо Ҷарима ба андозаи аз 300 то 500 Ҳадди аҚали маош ё ба кор Ҳои исло ҲӢ ба мӯ   Ҳлати то ду сол Ҷазо дода мешавад.

Дар Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон (КМТ) барои бе Ҳдошти вазъи саломатии занон истифодаи ме Ҳнати он Ҳо дар кор Ҳои вазнин манъ аст. Аз Ҷумла тибҚи

моддаи 160-ум занонро дар кор Ҳои зеризаминї, дар кор Ҳои вазнин ва кор Ҳои шароиташон зарарнок, Ҳамчунин дар кор Ҳои борбардорию боркашии дастии аз меъёри барои он Ҳо Қабулшуда зиёд, кор фармудан манъ аст.

Дар моддаи 161-ум бошад, ба кор Ҳои шабона Ҷалб кардани занон ба истиснои он со Ҳа Ҳои хоЧагии халҚ, ки хеле зарур аст, манъ мебошад.

Ҳангоми кор Ҳои наздикихтисос ба заноне, ки кӮ дакони то 14-сола (кӮ дакони маъюби то 16-сола) доранд, бо назардошти имконияти исте Ҳсолот имтиёз дода шавад, ки он Ҳо рӮ зона кор кунанд.

Ҳамчунин тибҚи моддаи 162-юм ба кор Ҳои шабона, изофакори Ҳо ва кор Ҳои рӮ зи истиро Ҳату ид Ҷалб кардан, ба сафари хидматӢ фиристодани занони Ҳомила ва заноне, ки тифли то 3-сола доранд, иҶозат дода намешавад.

Занони фарзандонашон аз 3 то 14-сола (фарзандони маъюбашон то 16-сола)-ро тан ҳо бо ризоияти худашон ба изофакори Ҳо Ҷалб кардан ё ба сафари хидматӢ фиристодан мумкин аст.

Дар моддаи 163-юми Кодекси ме Ҳнат ба кори сабуктар гузаронидани занони Ҳомила ва заноне, ки тифли то 1,5-сола доранд муайян шудааст:

Меъёри коркард, меъёри хизматрасонии занони Ҳомила мутобиҚи хулосаи тиббӢ кам карда мешавад ё он Ҳо ба кори сабуктари ба омил Ҳои номусоиди исте ҲсолӢ гузаронида, мо Ҳонаи миёнаашон аз рӮ и кори пешинаашон дода мешавад.

То Ҳалли масъалаи гузаронидани зани Ҳомила ба кори дигари сабуктари бе омил Ҳои номусоиди исте ҲсолӢ Ӯ ро бояд аз кор озод карда, мо Ҳонаи миёнааш барои тамоми рӮ з Ҳои бо ин сабаб кор накарданаш пардохта шавад.

Занони кӮ даконашон то 1,5-сола дар Ҳолат Ҳое, ки иЧрои кори он Ҳо барои модарони кӮ дакашон ширмак манъ аст ё ба риояи низоми ширмаконӢ имкон намеди Ҳад, то ба синни 1,5-сола расидани кӮ даконашон ба кори дигар гузаронида, мо Ҳонаи миёнаашон аз рӮ и кори собиҚаи он Ҳо дода мешавад.

Аз рӮ и моддаи 164-уми КМТ бошад, ба занони Ҳомила пеш аз таваллуд 70-рӮ зи таҚвимӢ ва баъди таваллуд 70 рӮ з(дар Ҳолати таваллуди мушкил - 86 рӮ з,

таваллуди ду ва зиёда тифл - 110 рЎ з) рухсатЙ дода, барояшон кЎ макпулЙ аз рЎ и бимаи давлатии иЧтимоЙ пардохта мешавад.

Рухсатии ҲомиладорЙ ва таваллуд якЧоя Ҳисоб карда, он сарфи назар аз миҚдори рЎ з Ҳое, ки занон воҚеан то таваллуд истифода кардаанд, дода мешавад.

ТибҚи моддаи 165-ум бошад, баъди хатми рухсатии ҲомиладорЙ ва таваллуд барои ниго Ҳубини тифл бо хо Ҳиши зан ба Ў то ба синни якунимсола расидани кЎ дак рухсатЙ дода, барояш кЎ макпулЙ аз рЎ и бимаи давлатии иҷтимоии тамоми ин давра пардохта мешавад.

Бо хо Ҳиши зан Ҳамчунин то ба синни сесола расидани тифл барои ниго Ҳубини вай рухсатии бепули иловагЙ дода мешавад. Аз ин Ҳуқуқ падари тифл, бобою бибӣ, хешовандон ва ё васии тифл, ки воҚеан Ў ро ниго Ҳубин мекунанд, метавонанд истифода баранд.

Дар давраи рухсатЙ Чои кор ниго Ҳ дошта шуда, он ба собиҚаи умумии корЙ дохил карда мешавад.

Ѓамхории дигаре, ки Қонун нисбати модар ва кЎ дак муҚаррар кардааст, дар моддаи 167-уми кодекси мазкур инъикос ёфтааст:

Ба заноне, ки кЎ даки то 1,5-сола доранд, ба ѓайр аз танаффус барои истиро Ҳат ва хЎ рокхЎ рЙ барои маконидани кЎ даконашон танаффуси иловагЙ дода мешавад.

Ин гуна танаффус камаш баъди Ҳар 3 соат ва ба муддати на камтар аз 30 даҚиҚа дода мешавад.

ТибҚи моддаи 168-уми КМТ бо хо Ҳиши зани Ҳомила, зане, ки фарзанди то 14-сола(фарзанди маъюби то 16-сола) дорад, аз Чумла он Ҳое, ки та Ҳти парастории Ў Ҳастанд ё шахсоне, ки аз рЎ и хулосаи тиббЙ ба узви бемори оила ниго Ҳубин мекунанд, корфармо вазифадор аст барои он Ҳо рЎ зи нопурраи корЙ ё Ҳафтаи нопурраи корЙ муҚаррар намояд.

Аз рЎ и нишондоди моддаи 169-ум ба яке аз волидон, ки фарзанди маъюби то 16-соларо парасторЙ мекунад, мо Ҳе як рЎ зи истиро Ҳати иловагЙ дода, музди

он ба андозаи музди якрӮ за аз Ҳисоби маблаѓи бимаи давлатии иҶтимоӢ пардохта мешавад.

ТибҚи моддаи 170-ум барои занон Ҳангоми муҚаррар намудани навбати рухсатии Ҳарсола имтиёз муайян гардидааст. Аз Ҷумла ба зан Ҳои Ҳомила ва таваллудкарда рухсатии Ҳарсола бо хо Ҳиши он Ҳо мутобиҚан пеш аз рухсатии ҲомиладорӢ ва таваллуд ё баъди он ва ё баъди рухсатии нигоҲубини кӮ дак, сарфи назар аз собиҚаи кории он Ҳо дар ташкилоти мазкур дода мешавад. Ба зан Ҳое, ки ду ё зиёда фарзанди то 14-сола ё фарзанди маъюби то 16-сола доранд, инчунин ба модарони яккаву тан ҳо е, ки фарзанди то 14-сола (фарзанди маъюби то 16-сола) доранд, рухсатии Ҳарсолаи корӢ бо хо Ҳиши он Ҳо дар фасли тобистон ё ба дигар ваҚти ба он Ҳо мувофиҚ дода мешавад.

Ҳамчунин тибҚи моддаи 171-ум барои заноне, ки ду ё зиёда фарзанди то 14-сола (ё фарзанди маъюби то 16-сола) доранд, бо хо Ҳиши он Ҳо Ҳар сол ба муддати на камтар аз 14 рӮ з рухсатии бепул дода мешавад. Ин рухсатиро ба рухсатии Ҳарсолаи корӢ илова карда ё дар даврае, ки ба мувофиҚаи корфармо муҚаррар шудааст, ало Ҳида (пурра ё Қисм ба Қисм) истифода кардан мумкин аст.

ТибҚи моддаи 172-юми КМТ барои занони Ҳомила ва фарзанддор Ҳангоми Қатъи шартномаи ме ҲнатӢ кафолат Ҳо муҚаррар шудаанд:

Шартномаи ме Ҳнатиро бо занони Ҳомила ва заноне, ки фарзанди то 3-сола (модарони тан ҳо Ҳангоми доштани фарзанди маъюби то 16-сола) доранд, бо ташаббуси корфармо Қатъ кардан мумкин нест, ба ѓайр аз Ҳолат Ҳои пурра бар Ҳам хӮ рдани ташкилот, ки дар ин сурат ба Қатъи шартномаи ме ҲнатӢ баъди Ҳатман бо кор таъмин кардани он Ҳо иҶозат дода мешавад. Занони зикршударо ворисиi корхонаи бар ҲамхӮ рда бо кор таъмин мекунад ва дар сурати набудани ворисон ба он Ҳо дар интихоби кори мувофиҚ ва бо кор таъмин кардан маҚомоти шуѓли а ҲолӢ Ҳатман ёрӢ расонида, дар ин давра он Ҳоро бо кӮ макпули Ҳои муҚарраркардаи Қонун таъмин менамояд.

Корфармо занони мазкурро Ҳамчунин дар Ҳолати Қатъи шартнома (Қарордод)-и ме ҲнатӢ бинобар гузаштани мӮ Ҳлати он Ҳатман ба кор таъмин

мекунад. Дар ин давра, аммо на зиёда аз 3 мо Ҳи хатми мӮ Ҳлати шартномаи ме ҲнатӢ музди ме Ҳнати он Ҳо ниго Ҳ дошта мешавад.

Дар моддаи 173-юми КМТ ба ашхосе, ки кӮ даконро бе модар тарбия мекунанд низ кафолату имтиёз муҚаррар шудааст. ТибҚи моддаи мазкур кафолату имтиёз Ҳои зани тифлдор аз Қабили ма Ҳдуд кардани кори шабона, изофакори Ҳо, ба кор Ҳои рӮ зи истиро Ҳат Ҷалб накардан, ба сафари хидматӢ нафиристодан, додани рухсатии иловагї, муҚаррар намудани низоми имтиёзноки ме Ҳнат ва дигар кафолату имтиёз Ҳо, ки ҚонунгузорӢ муайян кардааст, ба падарон ва васиёне, ки кӮ дакро тарбия мекунанд, татбиҚ мешаванд.

ТибҚи моддаи 218-уми КМТ ба занон кӮ макпулии ҲомиладорӢ ва таваллуд ба андозаи пурраи музди ме Ҳнат барои тамоми давраи рухсатие, ки ба зан ба сабаби ҲомиладорӢ ва таваллуд дода мешавад сарфи назар аз он, ки чанд рӮ зи рухсатӢ ба давраи пеш аз таваллуд ва чанд рӮ зи он пас аз таваллуд рост омадааст, пардохта мешавад.

ТибҚи моддаи 219-уми кодекси мазкур кӮ макпули Ҳои оилавӢ (кумакпулии якваҚта ба муносибати таваллуди кӮ дак, кӮ макпулии Ҳармо Ҳа барои ниго Ҳубини кӮ дак то якунимсола шудани Ӯ) ба корманд бо тартиби шарт Ҳо ва андозаи муҚарраркардаи Қонун пардохта мешавад.

Аз Ҷумла, кӮ макпулии якваҚта бинобар таваллуди кӮ дак ба андозаи зерин муайян карда мешавад:

а) Ҳангоми таваллуди кӮ даки якум ба андозаи се маоши Ҳадди аҚал;

б) Ҳангоми таваллуди кӮ даки дуюм ба андозаи ду маоши Ҳадди аҚал;

в) Ҳангоми таваллуди кӮ даки сеюм ва зиёда аз он ба андозаи як маоши Ҳадди аҚал.

КӮ макпулии якваҚтаро бинобар таваллуди кӮ дак падар ё модари кӮ дак аз Ҷои кор ё та Ҳсили он Ҳо мегиранд. Агар волидони кӮ дак кор накунанд, кӮ макпулии якваҚта аз Ҷониби шӮ ъба Ҳои Ҳифзи иҷтимоии Ҷои истиҚомати яке аз он Ҳо пардохта мешавад.

Ин кӮ макпулӢ на дертар аз 6 мо Ҳи аз рӮ зи таваллуди кӮ дак пардохта мешавад.

КӮ макпулии Ҳармо Ҳа барои ниго Ҳубини кӮ дак то якунимсола шудани он ба модари кӮ дак Ҳамон ваҚт таъин карда мешавад, ки агар Ӯ аз Ҷои кораш барои ин давра рухсатӢ гирад. Ҳамчунин кӮ макпулии мазкурро шахсе, ки бевосита ба ниго Ҳубини кӮ дак машғул аст, метавонад бигирад. Андозаи кӮ макпулӢ 100 фоизи музди маоши Ҳадди аҚалро ташкил меди Ҳад.

Бояд гуфт, ки сол Ҳои охир дар Ҷум ҲурӢ аз Ҷониби аксари мансабдорон ба ме Ҳнати маҶбурии ройгон Ҷалб кардани кормандон ба таври ало Ҳида ва оммавӢ ба Ҳукми анъана даромадааст. Кор то ба дараҶае расидааст, ки ба чунин шанбеги Ҳо ноболиғон ва Ҳатто хонандагони синфи якуми мактаб Ҳоро Ҷалб мекунанд. Ба вижа ба ба Ҳонаи ободонии ма Ҳал ё корхонаву ташкилот гузаронидани шанбегиву якшанбеги Ҳо пайваста ба мушо Ҳида мерасад. Ҳол он ки тибҚи Қисми сеюми моддаи 35-уми СарҚонуни ТоҶикистон ва моддаи 8-уми Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон ме Ҳнати маҶбурӢ манъ аст. Дар Ҳамин Ҳол Қонун чунин кор Ҳоро маҶбурӢ намедонад:

1) кор Ҳое, ки иҶрои он Ҳо мутобиҚи Қонун оид ба хизмати ҲарбӢ талаб карда мешавад;

2) кор Ҳое, ки иҶрои он Ҳо дар шароити хоҶаги Ҳои фавҚулодда, Ҳангоми та Ҳти хатар будани Ҳаёт, амнияти шахсӢ ва ё саломатии а ҲолӢ талаб карда мешавад;

3) кор Ҳое, ки дар натиҶаи эътибор пайдо намудани Ҳукми суд талаб карда, та Ҳти назорати маҚомоти давлатї, ки масъули назорати конуният Ҳангоми иҶрои Ҳукми суд мебошанд, иҶро карда мешаванд.

Дар ин Ҳол кормандро ба ихтиёри шахсони ало Ҳида, ширкат Ҳои хусусӢ гузоштан мумкин нест.

Аз ин нуктаи Қонун шанбеги Ҳое, ки мансабдорон зердастонашонро кор мефармоянд, ме Ҳнати маҶбурӢ аст ва он Ҳо бояд барои ин амалашон ба ҶавобгарӢ кашида шаванд.

Кодекси оилаи Ҷум Ҳурии ТоҶикистон, ки 13 ноябри соли 1998 Қабул шудааст, низ ба занон Ҳуқуқу имтиёз Ҳо пешбинӢ мекунад. Аз Ҷумла тибҚи моддаи 10-уми Кодекси оилаи ТоҶикистон (КОТ) нико Ҳ дар маҚомоти давлатии сабти

асноди Ҳолати ша Ҳрвандӣ ба Ҷо оварда мешавад ва Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои зану шав Ҳар пас аз ин ба миён меояд. Дар Ҳамин Ҳол аз рӮ и моддаи 12-уми Ҳамин кодекс барои аҚди нико Ҳ розигии Ҳамдигарии марду зани издивоҶкунанда ва синни нико Ҳ доштани он Ҳо зарур аст. Аз ниго Ҳи дини мубини ислом низ Ҳуқуқ Ҳои зану мард дар мавриди нико Ҳ баробаранд. Дар «Қуръон» гуфта мешавад, ки ризоият ба нико Ҳ аввал аз Ҷониби зан ва сипас аз Ҷониби мард дода мешавад (сураи 44, Нисо). Синни нико Ҳ дар Ҷум ҲурӢ аз 17-солагӢ муҚаррар шудааст, вале дар Ҳолат Ҳои истисноӢ суд онро ба мӮ Ҳлати на бештар аз 1 сол кам карда метавонад.

ТибҚи моддаи 168-уми Кодекси Ҷиноятии ТоҶикистон (КҶТ) ба шав Ҳар додани духтари ба синни нико Ҳ нарасида аз Ҷониби волидон ё ашхосе, ки духтар та Ҳти васоияти он Ҳост, ё ашхосе, ки Ӯ тобеи он Ҳо мебошад, Ҳамчунин далолат кардан ё мусоидат кардан барои ба шав Ҳар додан, бо кор Ҳои исло Ҳи ме ҲнатӢ ба мӮ Ҳлати то 2 сол ё ма Ҳдуд кардани озодӢ ба Ҳамин мӮ Ҳлат ё Ҳабс ба мӮ Ҳлати то 6 мо Ҳ Ҷазо дода мешавад.

Аз рӮ и моддаи 169-уми КҶТ барои бастани аҚди нико Ҳ ба шахсе, ки ба синни нико Ҳ нарасидааст бо Ҷарима ба андозаи аз як Ҳазор то ду Ҳазор маоши Ҳадди аҚал ё кор Ҳои исло Ҳи ме ҲнатӢ ба мӮ Ҳлати то 2 сол ё Ҳабс ба мӮ Ҳлати то 6 мо Ҳ Ҷазо дода мешавад.

ТибҚи моддаи 170-уми КҶТ барои бисёрнико Ҳї, бисёрзанї, яъне бастани аҚди нико Ҳ бо ду зан ё зиёда аз он ба Ҷарима ба андозаи аз 200 то 500 маоши Ҳадди аҚал ё бо кор Ҳои исло Ҳи ме ҲнатӢ ба мӮ Ҳлати то ду сол Ҷазо дода мешавад.

Бояд гуфт, ки имрӮ з дар Ҷомеаи мо амали номатлуби бисёршав ҲарӢ пайдо шудааст. Дар ин нуктаи Қонун дар бораи бисёршав ҲарӢ сухан нест. Аз ин рӮ , барои амали бисёршав ҲарӢ Ҷазо муҚаррар нагардидааст ва ин то андозаи баробар Ҳуқуқии мардону занонро поймол мекунад.

Ногуфта намонад, ки моддаи 170-уми Кодекси ҶиноятӢ дар Ҷум ҲурӢ чандон амал намекунад. Аз рӮ зи Қабули Қонуни мазкур то ба имрӮ з ҲамагӢ чанд нафар барои бисёрзанӢ Ҷазо гирифтаанду халос. Ҳол он ки ин амали номатлуб ва поймолкунандаи Ҳуқуқи занон дар Ҷомеаи имрӮ заи мо рушд дорад. Аксаран

худи кормандони маҚомоти баландпояи давлатӢ ва Ҳифзи Ҳуқуқу тартибот ба ин амали номатлуб даст мезананд ва бе Ҷазо мемонанд.

Қобили зикр аст, ки конунгузории ТоҶикистон занони Ҳомила ва дорои тифли хурдсолро дастгирӢ мекунад. Аз Ҷумла тибҚи моддаи 17-уми Кодекси оила шав Ҳар Ҳуқуқ надорад, Ҳангоми Ҳомиладории зан ва дар давоми 1,5 соли пас аз таваллуди кӮ дак бе розигии зан ба суд оид ба бекор кардани нико Ҳ даъво пешни Ҳод намояд.

Моддаи 32-юми Кодекси оилаи ТоҶикистон баробарии зану шав Ҳарро дар оила чунин муайян кадааст:

1. Зану шав Ҳар Ҳар кадомашон дар интихоби шуғл, касб, намуди фаъолият, иҚоматго Ҳ ва ма Ҳали будубош озод аст.

2. Масъала Ҳои падариву модарї, тарбияи фарзанд, ба та Ҳсил фаро гирифтан ва масъала Ҳои дигари Ҳаёти оилавиро зану шав Ҳар якҶоя, бо назардошти принсипи баробарии зану шав Ҳар Ҳал менамоянд.

3. Зану шав Ҳар вазифадоранд, ки муносибат ҳои худро дар оила дар асоси э Ҳтироми кӮ маки якдигарӢ ба ро Ҳ монанд, барои та Ҳкими оила мусоидат намоянд, ба некӮ а ҲволӢ ва рушду камоли фарзандонашон ғамхорӢ намоянд.

ТибҚи моддаи 33-юми КОТ Ҳуқуқи зану шав Ҳар дар интихоби фамилия низ баробар аст. Аз Ҷумла Ҳини аҚди нико Ҳ он Ҳо ихтиёран фамилияи якеро Ҳамчун фамилияи умумӢ интихоб менамоянд ё Ҳар яке фамилияи то издивоҶии худро ниго Ҳ медоранд ва ё метавонанд ба фамилияи худ фамилияи Ҳамсарашонро илова намоянд.

Қобили тазаккур аст, ки аксаран дар оила Ҳо хушунат нисбати занон аз ба Ҳси амволӢ сар мезанад. Шав Ҳар занашро ба он мутта Ҳам мекунад, ки вай кори ҶамъиятӢ накарда, дар амволи мавҶудаи оила са Ҳме надорад. Албатта, чунин андешаи мардон нодуруст аст, зеро амволе, ки зану шав Ҳар дар давраи заношӮ Ӣ Ҷамъ кардаанд, тибҚи моддаи 34-уми Кодекси оила моликияти муштараки он Ҳо мебошад. Ҳуқуқ ба амволи муштарак Ҳамчунин ба зан ё шав Ҳаре низ тааллуҚ дорад, ки дар давоми заношӮ Ӣ хоҶагиро пеш мебурд, фарзандонро ниго Ҳубин мекад, ё бо сабаб Ҳои узрнок даромади мустаҚилона надошт.

Дар Ҳамин Ҳол тибҚи моддаи 35-уми Ҳамин кодекс со Ҳибї, истифода ва ихтиёрдории амволе, ки моликияти муштараки зану шав Ҳар мебошад, бо ризоияти мутаҚобилаи он Ҳо сурат мегирад.

Аз рӮ и моддаи 36-ум Ҳамсарон Ҳамчунин метавонанд моликияти худро дошта бошанд. Ба ин амволе, ки то аҚди нико Ҳ ба он Ҳо тааллуҚ дошт, инчунин амволе, ки дар давраи заношӮ Ӣ Ҳамчун Ҳадя ё мерос гирифтаанд, дохил мешавад. Ба ѓайри ин ашёи истифодаи шахсї(либос, пойафзол ва ѓайра) ба истиснои Ҷаво Ҳирот ва асбоби дигари зебу зинат, гарчанде дар давраи заношӮ Ӣ аз Ҳисоби маблаѓ Ҳои умумии зану шав Ҳар ба даст оварда шудаанд, моликияти шахсии Ҳар кадоме аз зану шав Ҳар ба Ҳисоб мераванд.

Бояд гуфт, ки дар таҶрибаи Ҷа ҲонӢ байни зану шав Ҳар ё номзад Ҳо бастани а Ҳдномаи нико Ҳ маъмул аст. Ин амал сол Ҳои охир дар Ҷум Ҳурии мо низ ба назар мерасад. Аз Ҷумла, тибҚи моддаи 40-уми Кодекси оилаи Ҷум Ҳурии ТоҶикистон зану шав Ҳар метавонанд, а Ҳдномаи нико Ҳ банданд, ки он Ҳуқуқи амволӢ ва Ӯ Ҳдадори Ҳои он Ҳоро дар давраи заношӮ Ӣ муайян мекунад. Ин а Ҳдномаро он Ҳо метавонанд пеш аз аҚди нико Ҳ ё дар давраи заношӮ Ӣ бубанданд. А Ҳдномаи нико Ҳ дар шакли хаттӢ баста шуда, онро нотариус тасдиҚ менамояд. А Ҳдномаи нико Ҳ дар асоси ризоияти ихтиёрӢ баста шуда, тан ҳо баъди сабти аҚди нико Ҳ эътибор пайдо мекунад.

Зану шав Ҳар дар а Ҳдномаи нико Ҳ метавонанд, ки Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои худро дар мавриди таъминоти Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои худ Ҳинни таъминоти якдигар, тариҚи иштирок дар даромади Ҳамдигар, тартиботи хароҶоти оиларо аз Ҷониби Ҳар кадоми он Ҳо муҚаррар намоянд.

Дар а Ҳдномаи нико Ҳ ма Ҳдудкунии Ҳуқуқ Ҳои зан ба мисли Ҳуқуқ ба ме Ҳнат, машѓулияти эҶодї, фаъолияти со ҲибкорӢ ва ѓайра манъ аст.

А Ҳдномаи нико Ҳ дар чунин Ҳолат Ҳо беэътибор дониста мешавад:

- агар нико Ҳ ѓайривоҚеӢ дониста шавад;
- агар шарт Ҳои а Ҳднома яке аз Ҳамсаронро ба Ҳолати номатлуб гузошта, мухолифи Қонун бошад;
- агар а Ҳднома барои назарфиребӢ баста шуда бошад;

- агар яке аз Ҳмсарон корношоям бошад ё аз Ҷониби суд ба корношоямЍ ма Ҳдуд гардида бошад;

- агар яке аз Ҳамсарон ваҚти бастани а Ҳднома Қобилияти дарк кардани амалашро надошта бошад ва ё бо фиреб, зӮ рї, та Ҳдид ё шароити вазнини зиндагЍ а Ҳдномаро имзо карда бошад.

ТибҚи Қонун мӮ Ҳлати беэътибор донистани а Ҳномаи нико Ҳ 3 сол муҚаррар шудааст.

Аз рӮ и моддаи 88-уми КОТ фарзандони болиѓ барои ниго Ҳубини волидон Ӯ Ҳдадоранд. Аз Ҷумла фарзандони болиѓи Қобили ме Ҳнат Ӯ Ҳдадоранд, ки волидони ѓайри Қобили ме Ҳнати ба кӮ мак э ҲтиёҶманди худро ниго Ҳубин намоянд ва нисбат ба он Ҳо ѓамхор бошанд.

Дар Ҳамин Ҳол тибҚи моддаи 85-уми КОТ волидон вазифадоранд, ки фарзандони болиѓи ѓайри Қобили ме Ҳнати ба кӮ мак э ҲтиёҶманди худро таъмин намоянд.

Аз рӮ и моддаи 86-ум бошад. суд метавонад барои фарзандони ба синни балоѓат расида, ки донишҶӮ ёни та Ҳсили рӮ зонаи макотиби миёнаи махсус ё олЍ мебошанд, мутаносибан то ба синни 20-солагЍ ва 24-солагЍ расиданашон аз волидон алимент ситонад.

Моддаи 90-уми кодекси мазкур вазифаи зану шав Ҳарро дар бобати таъминоти якдигар низ муҚаррар кардааст:

1. Зану шав Ҳар вазифадоранд якдигарро аз Ҷи Ҳати моддЍ дастгирЍ намоянд.

2. Дар сурати саркашЍ намудан аз чунин дастгирЍ ва набудани созишнома оид ба пардохти алимент дар байни зану шав Ҳар он Ҳо Ҳуқуқ доранд аз Ҳамсари худ, ки барои ин маҚсад маблаѓи зарурЍ доранд, ба тартиби судЍ пардохти алиментро талаб кунанд:

- зан ё шав Ҳари ѓайри Қобили ме Ҳнати э ҲтиёҶманд;

- зан дар давраи ҲомиладорЍ ва дар давоми 3 соли пас аз таваллуди фарзанди умумї;

- зан ё шав Ҳари мӮ ҲтоҶе, ки фарзанди умумии маъюби 18-сола ё фарзанди умумии маъюби модарзоди гурӮ Ҳи якумро ниго Ҳубин мекунанд.

Дар моддаи 91-уми Кодекси оилаи ТоЧикитстон Ҳуқуқи зан ё шав Ҳари собиҚ барои гирифтани алимент пас аз бекор кардани аҚди нико Ҳ чунин омадааст:

1. Шахсони зерин Ҳуқуқ доранд ба тартиби судӢ аз зан ё шав Ҳари собиҚи худ, ки маблаѓи заруриро доранд, алимент талаб кунанд:

- зани собиҚ дар давраи ҲомиладорӢ ва дар давоми 3 соли пас аз таваллуди фарзанди умумї;

- зан ё шав Ҳари собиҚи мӮ ҲтоЧе, ки фарзанди умумии маъюби 18-сола ё фарзанди умумии маъюби модарзоди гурӮ Ҳи якумро ниго Ҳубин мекунанд;

- зан ё шав Ҳари собиҚи ѓайри Қобили ме Ҳнати мӮ ҲтоЧе, ки Қобилияти ме Ҳнатро то бекор кардани нико Ҳ ё дар давоми як соли пас аз бекор кардани нико Ҳ аз даст додааст;

- зан ё шав Ҳари мӮ ҲтоЧе, ки на дертар аз 5 соли пас аз ла Ҳзаи бекор кардани аҚди нико Ҳ ба синни нафаҚа расидааст, агар зану шав Ҳар дар муддати 5 сол дар аҚди нико Ҳ бошанд.

Бародарону хо Ҳарониноболиѓи мӮ ҲтоЧи ёрӢ дар сурати аз волидони худ гирифта натавонистани таъминот Ҳуқуқ доранд, ба тартиби судӢ аз бародарону хо Ҳарони болиѓи Қобили ме Ҳнати худ, ки маблаѓи заруриро доранд, алимент гиранд. Чунин Ҳуқуқ инчунин ба бародарону хо Ҳарони болиѓи корношоями мӮ ҲтоЧ дода мешавад, ки он Ҳо аз фарзандони болиѓи худ, зан ё шав Ҳар (зан ё шав Ҳари собиҚ) ё волидонашон таъминотпулӢ гирифта натавонанд.

ТибҚи моддаи 96-уми КОТ бобою бибӢ оид ба таъминоти набера Ҳои худ Ӯ Ҳдадоранд:

Набера Ҳои ноболиѓи мӮ ҲтоЧи ёрӢ дар сурати аз волидони худ гирифта натавонистани таъминот Ҳуқуқ доранд ба тартиби судӢ аз бобою бибии худ, ки дорои маблаѓи зарурӢ мебошанд алимент гиранд.

Чунин Ҳуқуқ инчунин ба наберагони болиѓи корношоями мӮ ҲтоЧе дода мешавад, ки агар он Ҳо аз Ҳамсар (Ҳамсари собиҚ) ё волидонашон таъминот гирифта натавонанд.

Моддаи 97-уми Кодекси оила дар айни замон Ӯ Ҳдадори Ҳои набера Ҳоро оид ба таъминоти бобою бибӢ муҚаррар кардааст:

Бобою бибии мӮ ҲтоҶи корношоями мӮ ҲтоҶ дар сурати аз фарзандони болиѓи Қобили ме Ҳнат ё Ҳамсар (Ҳамсари собиҚ)-и худ гирифта натавонистани таъминот Ҳуқуқ доранд ба тартиби судӢ аз наберагони болиѓи Қобили ме Ҳнати худ, ки дорои маблаѓи зарурӢ мебошанд, алимент талаб кунанд.

ТибҚи моддаи 98-уми Ҳамин кодекс писарандар ва духтарандар низ Ӯ Ҳдадор аст таъминоти модарандар ва падарандари худро ба дӮ ш дошта бошад.

Ба иттилои вазири адлияи ТоҶикистон Халифабобо Ҳомидов дар як нишасти матбуотӢ (18 январи соли 2006) соли 2005-ум дар Ҷум ҲурӢ 2899 талоҚ ба Қайд гирифта шудааст, ки ин нисбат ба соли 2004-ум 272 адад зиёд аст. Дар ин Ҳол аксаран фарзандони ноболиѓ бо модаронашон мемонанд.

Аз рӮ и пажӮ Ҳиши ТЃД «Рушд» Ҳинни Ҷудо шудани волидон дар вилояти Хатлон 94 фоизи кӮ дакон дар тарбияи модаронашон мемонанд. Дар ин Ҳол албатта, падар бояд барои таъмини моддии фарзандаш алимент ди Ҳад. Ин нуктаро дини Ислом низ Ҷонибдор буда, дар «Қуръон» мардонро чунин вазифадор мекунад: « Ҳангоми талоҚ кардани модари кӮ даки синамак ду соли тамом бурдани хароҶот барои ѓизои зарурӢ ва либосворӢ мебояд…» (сураи 233, БаҚара).

Қонунгузории ТоҶикистон барои таъминоти фарзандони ноболиѓ барои волидон алимент муҚаррар кардааст. Аз Ҷумла, тибҚи моддаи 81-уми Кодекси оилаи ҶТ Ҳангоми мавҶуд набудани созишнома дар хусуси пардохти алимент барои фарзандони ноболиѓ суд аз волидони он Ҳо Ҳар мо Ҳ ба андозаи зерин алимент мерӮ ёнад: барои як фарзанд-чоряк, барои ду фарзанд-сеяк, барои 3 фарзанд ва зиёда аз он- нисфи музди ме Ҳнат ва даромади дигари волидон.

Аз рӮ и моддаи 84-уми КОТ алимент барои кӮ дакони бе парастори волидон монда ситонида шуда, ба васии вай пардохта мешавад.

ТибҚи Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи Ҳифзи саломатии а Ҳолї» (15 майи соли 1997) ба Ҳифзи си Ҳатии модар таваҶҶӮ Ҳи хоса дода мешавад. Аз Ҷумла тибҚи моддаи 33-юми Қонуни мазкур Ҳифзи си Ҳатии модар бо чунин ро Ҳ Ҳо таъмин карда мешаванд:

- ташкили шабакаи васеи муассиса Ҳои махсуси тиббї;

- манъи татбиҚи ме Ҳнати зан дар кор Ҳои зеризаминӢ ва Ҳамчунин дар корхона Ҳои корашон вазнин ва барои саломатӢ зиёновар;

- кор ёфта додан ба занони Ҳомила дар шароите, ки ба хосият Ҳои физиологӢ ва а Ҳволи саломатии он Ҳо мувофиҚ аст;

- бе Ҳтару гуворо кардани шароити ме Ҳнату маишат;

- андешидани тадбир Ҳои дигари иҶтимоию иҚтисодӢ ва додани имтиёзоте, ки Қонунгузории ТоҶикистон пешбинӢ кардааст;

- амалӢ гардондани чора Ҳои бе Ҳдошти му Ҳити зист, бар Ҳам додани омил Ҳои манфии экологї, ки (ба ҲуҶайра Ҳои Ҷинсии) а ҲолӢ таъсир расонда, боиси таваллуди кӮ дакони заифу дардманд, беморих рӮ зафзуни занон мегарданд;

- мададу кӮ маки давлатӢ ва ҶамъиятӢ ба оила ва тадбир Ҳои дигар.

Аз рӮ и моддаи мазкури Қонун ба зан ҲукуҚ дода мешавад, ки масъалаи модар шуданашро худаш Ҳал бикунад.

Бо хо Ҳиши зан Ҷи Ҳати Ҳифзи саломатиаш усулу восита Ҳои Ҳозиразамони зидди ҲомиладорӢ истифода бурдан мумкин аст, ки он Ҳо Ҳомиладоршавии номатлубро пешгирӢ менамоянд.

Дар Ҳамин Ҳол тибҚи модди 124-уми Кодекси Ҷиноятии Ҷум Ҳурии ТоҶикистон ба исҚоти Ҳамл маҶбур кардани зан, агар дар натиҶа фикона амалӢ гардад, бо кор Ҳои исло Ҳи ме ҲнатӢ ба мӮ Ҳлати то 2 сол ё ба ма Ҳрум сохтан аз озодӢ ба Ҳамин мӮ Ҳлат Ҷазо дода мешавад.

Бояд гуфт, ки тибҚи моддаи 33-юми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи Ҳифзи си Ҳатии а Ҳолї» бо ро Ҳи тиббӢ (Ҷарро Ҳї) безурриёткунии зан мувофиҚи ризоияти хаттии Ҳамсарон сурат мегирад.

Дар Ҳамин Ҳол дар ин нуктаи Қонун дар бораи бо ро Ҳи Ҷарро ҲӢ безурриёт кардани мард сухан нест, ки ин як навъ Ҳуқуқпоймолкунии занон аст. Зеро дар амал бо ро Ҳи тиббӢ (Ҷарро Ҳї) безурриёткунии мардон низ вуҶуд дорад.

Дар Кодекси Ҷиноятии Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (21 майи соли 1998) низ нисбати занону кӮ дакон баъзе имтиёз Ҳо пешбинӢ шудааст. Аз Ҷумла тибҚи моддаи 52-юми КҶТ ба ашхоси ба синни 16-солагӢ нарасида, занони сину солашон аз 50 ва мардони аз 60 боло, занони Ҳомила, ашхосе, ки бо сабаби ниго Ҳубини кӮ дак

дар рухсатЙ мебошанд, маъюбони гурӮ Ҳи 1 ва 2 таъини кор Ҳои исло Ҳї-ме ҲнатЙ манъ аст.

Аз рӮ и моддаи 78-уми КҶТ занони Ҳомиладори ма Ҳкумшуда ё занони дорои фарзандони то синни 3-соларо ба истисноии заноне, ки барои Ҷиноят Ҳои вазнин ва махсусан вазнин ба мӮ Ҳлати зиёда аз 5 сол ма Ҳкум гардидаанд, суд метавонад дар доираи мӮ Ҳлате, ки тибҚи Қонун Ҳои амалкунанда занро бо сабаби Ҳомила, таваллуд ва то 3-сола шудани кӮ дак аз кор озод кардан мумкин аст, аз адои Ҷазо озод намояд.

Ҳамчунин зани ма Ҳкумшудаи Ҳомила ё дорои кӮ даки 3-сола аз Ҷазо озод карда мешавад, ки оила ё хешовандонаш барои якҶоя бо Ӯ зиндагЙ кардан розигЙ додаанд ё барои мустаҚилона таъмин кардани шароити зарурии тарбияи кӮ дак имконият дорад.

Бояд гуфт, ки сол Ҳои наздик аз рӮ и Қисми 2-юми моддаи 59-уми Кодекси Ҷиноятии ТоҶикистон Қатл ба зан ё шахсе, ки то синни 18-солагЙ Ҷиноят содир кардааст, таъин карда намешуд. Баъдан аз 15 июли соли 2004 дар Ҷум ҲурЙ барои Қатл моратория эълон карда шуд. Феълан тибҚи таѓйироту илова Ҳо ба КҶТ аз 1 марти соли 2005 Ҳукми Қатл ба якумра аз озодЙ ма Ҳрум кардан Ҷазо дода мешавад.

Ҳуқуқ ба манзил яке аз Ҳуқуқ Ҳои асосии ша Ҳрвандон буда, онро моддаи 22-юми СарҚонун ва моддаи 1-уми Кодекси манзили ТоҶикистон (12 декабри соли 1997) муҚаррар кардааст. Аз рӮ и кодекси мазкур ба занон ва оила Ҳои серфарзанд, оила Ҳое, ки кӮ дакони ноболиѓ ё маъюб доранд баъзе афзалият Ҳо пешбинЙ шудааст. Аз Ҷумла тибҚи моддаи 34-уми Кодекси манзили ТоҶикистон ба Қа Ҳрамонмодарон, ба оила Ҳои серфарзанд, ки 5 ва аз он бештар фарзанд доранд, фарзандони маъюбро тарбия мекунанд ва ба оила Ҳо Ҳангоми таваллуди экизак дар навбати аввал хонаи истиҚоматЙ дода мешавад. Дар Ҳамин Ҳол аз рӮ и моддаи 35-уми кодекси мазкур ба модароне, ки дар як ваҚт се ва зиёда аз ин фарзанд таваллуд кардаанд, бенавбат хонаи истиҚоматЙ дода мешавад.

Тибқи банди 12-уми моддаи 83-юми Кодекси манзили ТоҶикистон бошад, ашхоси яккаву тан ҳо , ки Ҳамро Ҳашон кӮ дакони нoболиғ зиндагӢ мекунанд, оила Ҳои серфарзанд, ки 5 ва бештар аз ин фарзанд доранд, бидуни додани хонаи дигари истиҚоматӢ аз хонаи истиҚоматии хизматӢ баровaрда намешаванд.

ҚонунгузорӢ Ҳини иваз кардани хонаи истиҚоматӢ аз Ҷониби со Ҳибмулк барои аъзои оилаи Ӯ низ Ҳуқуқ Ҳо муайян кардааст. Бинобар ин аз рӮ и моддаи 87-уми Кодекси манзил барои иваз намудани хонаи истиҚоматӢ розигии хаттии аъзои балоғатрасидаи оила, ки Ҳамро Ҳ зиндагӢ мекунанд, таҚозо мешавад.

Бояд гуфт, ки баъзе мардон аз Ҷо ҲилӢ гӮ иё аз ниго Ҳи шариат занро мутеъи шав Ҳар медонанд, Ҳол он ки зани мусулмон аз рӮ и дини ислом низ дорои Ҳуқуқ Ҳои ша Ҳрвандї, иҶтимоӢ ва иҚтисодӢ мебошад. Вай Ҳуқуқи мустаҚилият, баробарии та Ҳсилоти динӢ ва Ҳамчунин дифои аҚида Ҳои худро дорад. Мусулмонзан Ҳуқуқи моликият дошта, Ҳини интихоби шав Ҳар ва талоҚ вай озод аст. Ҳини таҚсими амвол пас аз талоҚ вай бо собиҚ шав Ҳараш Ҳуқуқи баробар дорад. Дар дини мубини ислом зан барои оила масъулият дорад, вале масъулияти мард нисбатан бештар аст, зеро ба вазъи молиявӢ ва некӮ а Ҳволии оила мард масъул мебошад.

АҚди нико Ҳ дар ислом асоси таъсиси оила мебошад. Дар ислом бисёрзанӢ (то 4 зан) иҶозат дода мешавад, вале афзалият ба якказанӢ аст. Аз ниго Ҳи ислом тан ҳо он мард метавонад серзана бошад, агар занонашро якранг таъмин карда тавонад ва ба Ҳамаи он Ҳову фарзандон муносибати якхелаи боадолатона дошта бошад. Албатта, аксари мардон ин талаботро иҶро карда наметавонанд ва бо як зан зиндагӢ мекунанд. Дар Ҳамин Ҳол ислом муҶаррад буданро маҚбул намедонад. Мард ва дӮ шизаи мусулмон бояд оила бунёд бикунанд.

ИмрӮ з яке аз масоили доғи Ҷомеа хушунат дар оила ма Ҳсуб мешавад. Хушунат дар оила реша Ҳои амиҚи таърихӢ дошта, он аз тарзи зиндагї, муносибати Ҷомеа ва шав Ҳар ба зан вобаста аст. Дар даврони шӮ равї, ки он ваҚт сат Ҳи зиндагии мардум нисбатан бе Ҳтару Қонун Ҳо амал мекарданд, хушунат дар оила то андозае ко Ҳиш ёфта буд. Пас аз шурӮ и Ҷанги ҲамватанӢ ва ба бӮ Ҳрони иҚтисодӢ гирифтор шудани ТоҶикистон хушунати хонаводагӢ дар Ҷум ҲурӢ

афзуд. Зеро яке аз омил Ҳои асосии сар задани хушунат дар оила вазъи ноҶури молиявӢ мебошад. Ҳамчунин хушунат дар оила аз рашки Ҳамсарон нисбати Ҳамдигар сар мезанад. Дар кишвари мо аслан хушунати хонаводагӢ нисбати занон ва кӮ дакон равона шуда, хушунат нисбати пиронсолон низ истисно нест. Дар ин Ҳол аксаран мардон нисбати занони худ ва волидон нисбати фарзандони худ даст ба хушунат мезананд. Пиронсолон бошанд, аз Ҷониби фарзандон ва домоду келин Ҳои худ мавриди хушунат Қарор мегиранд.

Бояд гуфт, ки хушунат - ин амали бошууронаи як шахс нисбати вайрон кардани Ҳуқуқу озодї, расонидани озори Ҷисмониву равонї, халал ворид кардан ба рушди Ҷисмониву маънавии шахси дигар аст. Хушунат Ҷисмонї, ша Ҳвонї, равонӢ ва иҚтисодӢ мешавад. Дар оила Ҳое, ки му Ҳаббати самимї, Ҳамдигарфа Ҳмї, ѓамхорї, э Ҳтиром ба Ҳамсар, э Ҳтиром ба волидони Ҳамсарон ва э Ҳтиром ба фарзандон сурат мегирад, хушунат нест. Мутаассифона, аксаран яке аз Ҳамсарон э Ҳтирому ѓамхориро фаромӮ ш мекунанд ва ин боиси ҶанҶол Ҳои оилавию зӮ роварӢ мешавад. Дар ин Ҳол бештар шав Ҳарон даст ба муштзӮ рӢ бурда, занонашонро лату кӮ б мекунанд. Албатта, барои ин амал Қонун муҶозот муайян кардааст. Масалан, тибҚи моддаи 117-уми Кодекси Ҷиноии ТоҶикистон барои лату кӮ би мунтазам, ки оҚибат Ҳои вазнин наовардааст, бо ма Ҳрум кардани Ҷинояткор ба мӮ Ҳлати 3 сол аз озодӢ Ҷазо дода мешавад.

Агар Ҳамин кирдор нисбати зане, ки Ҳомила буданаш барои гуна Ҳгор айён буд, содир шуда бошад, Ҷинояткор ба мӮ Ҳлати 5 сол аз озодӢ ма Ҳрум карда мешавад.

Баъзан лату кӮ би доимӢ боиси нобино, гунг, кар шудан ё талаф додани ягон узви бадан, ё зарари дигари барои си Ҳатии инсон хавфнок мегардад.

Дар ин Ҳол тибҚи Қисми 1-уми моддаи 110-уми КҶТ барои гуна Ҳгор ма Ҳрум намудан аз озодӢ ба мӮ Ҳлати аз 5 то 10 сол муҚаррар шудааст.

Агар Ҳамин кирдор нисбати зане, ки Ҳомиладориаш барои гуна Ҳгор айён аст ё он боиси Қатъи Ҳомиладории зан гардида бошад ва ё ин амал марбут ба таҶовуз ба номус, ё кирдори зӮ ровари хусусияти ша ҲвонӢ дошта бошад, Ҷинояткор аз озодӢ ба мӮ Ҳлати аз 8 то 15 сол Ҷазо дода мешавад.

Хушунати хонаводагӢ на тан ҳо му Ҳити солими оиларо вайрон мекунад, балки он ба тарбияи минбаъдаи фарзандон, вазъи рӮ Ҳии он Ҳо таъсири манфӢ мерасонад. Дар натиҶа кӮ даконе, ки дар му Ҳити хушунати хонаводагӢ ба воя мерасанд, одатан дар оянда чунин тарзи рафторро дар оиладории худ истифода мебаранд ва ин аз насл ба насл «мерос» мемонад.

Барои бар Ҳам задани хушунати хонаводагӢ сараввал бояд муносибати Ҷомеа, ба вижа муносибати кормандони милисаро ба ин проблема дигар кард. Сол Ҳои охир дар ТоҶикистон бо кӮ маки молиявии созмон Ҳои байналхалҚӢ дар ин самт кор Ҳо шурӮ ъ шудаанд. Аз Ҷумла, бо ибтикори ТЃД «Маркази кӮ маки равонї» соли 2005-ум дар Ҷум ҲурӢ бори аввал барои 75 нафар милиса Ҳои ҚитъавӢ омӮ зиши кор бо занони Ҷабрдидаи хушунат гузаронида шуд. Ҳадаф аз ин омӮ зиш таѓйир додани муносибати кормандони Ҳифзи Ҳуқуқу тартибот нисбати Ҷабрдида Ҳои хушунат мебошад.

Қобили тазаккур аст, ки ҲанӮ з соли 2004-ум Лигаи Ҳуқуқшиносони Ҷум ҲурӢ дар ҲамҶоягӢ бо Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати кишвар лоиҲаи Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистонро «Дар бораи Ҳифзи иҶтимоӢ - ҲуқуқӢ аз хушунат дар оила» таҲия карданд, то ки онро МаҶлиси ОлӢ мавриди баррасӢ Қарор биди Ҳад. ЛоиҲаи Қонуни мазкур аз 8 бобу 35 модда иборат буда, асос Ҳои ҲуқуқӢ ва ташкилии пешгирии хушунатро дар оила муайян карда, муносибати иҶтимоиву Ҳуқуқии Ҷабрдида Ҳои зӮ ровариро танзим менамояд.

ЧӢ тавре ки аз Қонуну асноди боло бармеояд дар ТоҶикистон барои занон Ҳуқуқу имтиёз Ҳои зиёде пешбинӢ шудаанд, ки агар воҚеан бигирем, Ҳуқуқи занон нисбат ба мардон бештар аст. Вале дар асл на Ҳамеша нукта Ҳои муҚарраркардаи Қонун иҶро мешаванд. Аз ин рӮ , то ба Ҳол Ҳуқуқи Қонунии занон поймол мегардад.

ҲУҚУҚИ КӮ ДАКОН ДАР ҶОМЕА

Аксар ваҚт мо шо Ҳиди он мешавем, ки кӮ дакон аз Ҷониби волидон ва ё калонсолон мавриди та ҲҚиру тазъйиҚ ва ё истисмор Қарор мегиранд. Баъзе Ҳо бар он аҚидаанд, ки аз Ҷониби волидон ва хешу аҚрабо чунин амали номатлуб нисбати кӮ дакон раво аст. Вале дар асл чунин нест. КӮ дакон низ дар баробари калонсолон Ҳуқуқ Ҳои худро доранд ва Қонун аз он Ҳо пуштибонӢ мекунад. Дар кишвар Ҳои рушдкарда ин хеле рӮ шан ба назар мерасад, зеро мардум ба риояи Қонун Ҳо одат кардаанд. Ин Ҷо метавон аз як сӮ Ҳбате, ки дар ша Ҳри Прага бо собиҚ корманди Радиои «Озодї» Умар Қанот доштем, ёдрас шавем. Умар Қанот зодаи Афѓонистон буда, чанд муддате дар Радиои «Озодї» кор мекард. Пас аз Мюнхен ба Прага кӮ ч бастани радио (соли 1995) Ӯ мисли сад Ҳо нафар кормандон хо Ҳиши ба Чехия омадан накард ва он Ҷо монда, ба як фирмаи бимавӢ ба кор даромад. Ӯ Ҳини яке аз сафар Ҳои кориаш соли 1996 ба Прага омад ва бо собиҚ Ҳамкоронаш вохӮ рд. Дар ин дидор банда низ Ҳузур доштам.

Пас аз ҚӮ р гирифтани сӮ Ҳбат Умар аз Қонун Ҳои Ѓарб из Ҳори нигаронӢ кард. Ӯ гуфт, ки духтараш 14-сола шудааст ва баъзан бо дугона Ҳояш ба дискотека рафта, дер ба хона меояд. Ӯ гапи наѓзро намефа Ҳмад, ки чунин тарзи зиндагӢ барои мо шарҚиён нест. Ба Ӯ аз бинӢ боло гап зада намешавад. Агар андаке сарзаниш кунам, ба пулис шикоят мекунам, гуфта метарсонад. Яке аз Ҳамсояамон писарашро як шаппотӢ зад. Ӯ ро барои ин амал Қариб аз Ҳуқуқи падарӢ ма Ҳрум карда буданд. Дар Олмон агар фарзандони ноболиѓ аз волидонашон ба пулис шикоят баранд, падару модарро барои муносибати нохуб ба ҶавобгарӢ мекашанд, гуфт Умар.

ВоҚеан, дар ТоҶикистони мо низ чунин Қонун Ҳо Қабул шудаанд, вале риояи он Ҳо хеле суст ро ҲандозӢ мешаванд. ОҶонсии иттилоотии электронии Авесто 13 октябри соли 2005 хабар дод, ки ба гуфти мушовири ЮНИСЕФ дар ТоҶикистон Робин Хаар 62 дар сади волидоне, ки пурсида шудаанд, истифодаи Ҷазои Ҷисмониро нисбати фарзандон раво медонанд. 81 дар сади волидон бошанд, иброз доштаанд, ки фарзандонашонро дашном дода, ба сари он Ҳо дод мезананд.

ОҶонсии Авесто 13 сентябри соли 2005 дар бораи Қонуншикании дигаре иттилоъ пахш кард. Мо Ҳи августи соли 2005 дар мактаби тобистонаи СА ҲА оид ба таъсиси Ҷомеаи ша Ҳрвандї, ки дар ша Ҳри Норак доир мегардид, муовини директори лагер Б. Сафаров якҶоя бо волонтёр Ҳо наврасонро лату кӮ б ва та ҲҚир кардаанд.

20 ноябри соли 1959 Ассамблеяи Генералии Созмони Милали Мутта Ҳид Конвенсияи Ҳуқуқи кӮ дакро Қабул намудааст. Ҳадафи асосии конвенсияи мазкур му Ҳофизати бештари манфиат Ҳои кӮ дакон мебошад. Дар он бо назардошти воҚеияти гуногуни мадані, иҶтимої, иҚтисодӢ ва сиёсии давлат Ҳои ало Ҳида меъёр Ҳои умумӢ муҚаррар гардидаанд. Ҷум Ҳурии ТоҶикистон низ дар асоси конвенсияи мазкур Ҳуқуқи кӮ даконро ҚонунӢ кардаст.

ТибҚи Қонун дар ТоҶикистон кӮ дак шахсе эътироф карда мешавад, ки ба синни балоѓат(18-солагї) нарасидааст.

Аз рӮ и моддаи 55-уми Кодекси оилаи ТоҶикистон Ҳар кӮ дак Ҳуқуқ дорад, ки дар оила зиндагӢ бикунад ва тарбия бигирад. КӮ дак ба тарбияи волидон,

таъмини манфиат Ҳояш, рушду такомули ҲамаҶониба, э Ҳтироми шаъни инсонии худ ҲукуҚ дорад.

КӮ дак аз рӮ и моддаи 56-уми Ҳамин кодекс барои муошират бо волидон ва хешу аҚрабо Ҳуқуқ дорад. Бекор кардани аҚди нико Ҳи волидон ва зиндагии Ҷудогонаи он Ҳо ба ин ҲукуҚи кӮ дак таъсир намерасонад. Вале аксаран шо Ҳиди он мешавем, ки пас аз Ҷудошавии волидон яке аз он Ҳо, ба хусус зан Ҳо кӮ даконашонро намемонанд, ки бо падарашон муошират бикунанд. Ва ё шав Ҳари собиҚашонро бад гуфта, нафрати кӮ дакро нисбати падарашон ба вуҶуд меоранд. Баъзан чунин Ҳодиса аз Ҷониби мардон низ нисбати зани собиҚашон сурат мегирад.

Аз рӮ и моддаи 80-уми Кодекси оилаи ТоҶикистон волидон барои таъмини моддии фарзандони ноболиѓашон Ӯ Ҳдадоранд. Дар Ҳолати ичро накардани ин Ӯ ҲдадорӢ маблаѓ барои таъминоти фарзандон аз Ҷониби маҚомоти суд рӮ ёнида мешавад.

Бояд гуфт, ки тибҚи моддаи 10-уми Кодекси оилаи ТоҶикистон аҚди нико Ҳ дар маҚомоти давлатии сабти асноди Ҳолати ша ҲрвандӢ ба Ҷо оварда мешавад. Аз ин рӮ , нико Ҳи шариатӢ ки имрӮ з хеле маъмӮ л аст, ҚонунӢ Ҳисоб намешавад. Ба замми ин Ҳастанд заноне, ки умуман бе нико Ҳ фарзанд таваллуд кардаанд. Дар ин Ҳол албатта, кӮ дак гуна Ҳокор нест, ки волидонаш нико Ҳ надоранд. Ин нуктаро ҚонунгузорӢ ба эътибор гирифта, тибҚи моддаи 54-уми Кодекси оила Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадории фарзандоне, ки аз шахсони бо Ҳам нико Ҳ надошта таваллуд ёфтаанд, нисбати волидон ва хешу аҚрабояшон ба Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои ҚӮ дакони аз шахсони нико Ҳбаста таваллуд ёфтаанд, баробар кардааст.

Аз рӮ и моддаи 57-уми Кодекси оилаи ТоҶикистон Ҳуқуқу манфиат Ҳои кӮ дакро волидон (шахсоне, ки он Ҳоро иваз мекунанд) ва дар Ҳолат Ҳои дигар маҚомоти васояту парасторї, прокурор ва суд Ҳимоя менамояд.

КӮ дак тибҚи моддаи 58-уми КОТ ба доштани ном, номи падар ва фамилия Ҳуқуқ дорад. Аз рӮ и моддаи 59-ум бошад, додани фамилияи падар ё модар,

инчунин иваз намудани номи кӮ даке, ки ба синни 10-солагӢ расидааст, тан ҳо бо назардошти фикри Ӯ анҶом дода мешавад.

ТибҚи моддаи 60-уми КОТ бошад, кӮ дак ба таъминот ва доштани моликият Ҳуқуқ дорад.

То ба Ҳол дар аксар кишвар Ҳои олам Қолаби гендерии «мард рӮ зирасону зан бонуи хона ва тарбиятгари фарзандон» боҚӢ мондааст. Ҳамин аст, ки занон ба кори ҶамъиятӢ Ҷалб шуда бошанд Ҳам, «вазифаи тарбияи фарзандон» ба дӮ ши он Ҳост. Мардон тарбияи фарзандонашонро ба дӮ ши занашон гузошта, гумон мекунанд, ки барои ин кор тан ҳо завҶаашон масъуланд. Банда дидаву шунидаам, ки баъзе падарон Ҳатто намедонанд, ки фарзандонашон дар синфи чандум та Ҳсил мекунанд. Ҳол он ки аз рӮ и моддаи 61-уми Кодекси оила волидон нисбати фарзандонашон Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои баробар доранд.

Аз рӮ и моддаи 63-юми КОТ бошад, волидон барои тарбияи фарзандони худ дорои Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳо мебошанд. Аз Ҷумла волидон барои тарбия ва рушду камоли фарзандонашон масъулият дошта вазифадоранд, ки дар бораи саломатї, такомули Ҷисмонї, рӮ Ҳияи маънавӢ ва ахлоҚї, таълим, касбомӮ зии фарзандонашон ғамхорӢ намоянд.

Волидон дар тарбияи фарзандони худ нисбат ба Ҳамаи шахсони дигар ҲукуҚи афзалиятнок доранд.

Ҳамчунин волидон вазифадоранд, ки барои гирифтани та Ҳсилоти умумии асосӢ ба фарзандонашон имконият фаро Ҳам оваранд.

Дар Ҳамин Ҳол аз рӮ и моддаи 65-уми КОТ Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои волидон набояд бар хилофи манфиат Ҳои фарзандон сурат гирад ва таъмини манфиат Ҳои фарзандон бояд мавзӮ и асосии ғамхории он Ҳо бошад.

Волидон Ҳини истифодаи Ҳуқуқашон набояд ба саломатии Ҷисмонию рӮ Ҳии фарзандашон ва такомули маънавии вай зарар расонанд. Усул Ҳои тарбияи кӮ дак набояд бо муомилаи дағалу бера Ҳмона ва паст кардани шаъни инсонӢ ва истисмори Ӯ аз Ҷониби волидон сурат гирад.

Волидоне, ки Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои худро бар зарари Ҳуқуқу манфиат Ҳои фарзандашон татбиҚ менамоянд, тибҚи Қонун ба ҶавобгарӢ кашида мешаванд.

Ҳамаи масъала Ҳои марбут ба тарбияи фарзандонро волидон бо ризоияти Ҳамдигар ва бо назардошти манфиати кӮ дакон ва фикру аҚидаи он Ҳо Ҳал менамоянд.

Ҷои истиҚомати кӮ дак дар сурати Ҷудо зиндагӢ кардани волидон бо мувофиҚаи байни он Ҳо муҚаррар карда мешавад. Дар сурати ихтилофот ин масъаларо суд Ҳал мекунад.

ТибҚи моддаи 64-уми Ҳамин кодекс Ҳифзи Ҳуқуқу манфиат Ҳои кӮ дакони ноболиѓ ба зиммаи волидони он Ҳо гузошта шудааст.

Бояд гуфт, ки баъзан дар зиндагӢ Ҳолат Ҳои нико Ҳи барма Ҳал ва аз он таваллуди фарзандон ба назар мерасад. Ин Ҳолатро Қодекси оила ба назар гирифтааст. Аз Ҷумла, волидони ноболиѓ тибҚи моддаи 62-юми КОТ Ҳуқуқ доранд бо кӮ дак мустаҚилона зиндагӢ кунанд ва дар тарбияи Ӯ иштирок намоянд.

ТибҚи моддаи 174-уми Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон ашхоси аз 15-сола хурд ба кор Қабул карда намешаванд. Дар Қонунгузории давраи шӮ равӢ синни Қабул ба кор 16-сола муайян шуда буд. Дар Ҳамин Ҳол тибҚи Қонуни амалкунанда барои омода кардани Ҷавонон ба кори исте Ҳсолот талабагони мактаб Ҳои та Ҳсилоти умумї, омӮ зишго Ҳ Ҳои касбию-техникї, муассиса Ҳои таълимии миёнаи махсусро Ҷи Ҳати иҶрои кори сабуке, ки ба саломатӢ зарар намерасонад ва Ҷараёни таълимро халалдор намесозад, дар ваҚти холї, пас аз расидан ба синни 14-солагӢ бо мувофиҚаи яке аз волидон ё шахси ивазкунандаи он Ҳо ба кор Қабул кардан мумкин аст.

Бояд гуфт, ки тамоми ашхоси аз синни 21-сола хурд ба кор тан ҳо баъди муоинаи пешакии тиббӢ Қабул карда мешаванд.

Ногуфта намонад, ки нишондоди моддаи 174-уми Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон дар Ҷум ҲурӢ пайваста риоя намешавад. Ба вижа кӮ дакони синни аз 14-сола хурд ба кор Ҳои са ҲроӢ Ҷалб карда мешаванд. Дар мавсими пахтачинӢ бошад, мактаббача Ҳои аз синни 10-сола боло иҶборан ба ин кор Ҷалб мегарданд. Ба ѓайри ин дар бозор Ҳои Ҷум ҲурӢ Ҳаммоливу аробакашӢ кардани кӮ дакони ноболиѓи аз 14-сола хурд низ зиёд ба назар мерасад.

Дар ин Ҳол якчанд талаботи моддаи мазкур риоя намешавад:

аввалан, кори са Ҳро, пахтачинї, ҲаммолЙ ва аробакашЙ кори сабук нест;

дувум, синни ноболиғони ба ин кор Ҳо Ҷалбшаванда аксаран аз 14 поён аст;

сеюм, иҶрои ин амал Ҳо берун аз та Ҳсил сурат намегирад;

ча Ҳорум, кор Ҳои мазкур ба раванди та Ҳсил таъсири манфЙ мерасонанд;

панҶум, иҶрои ин кор Ҳои вазнин ба саломатии кӮ дакон зарар дорад.

Бояд гуфт, ки баъзан ро Ҳбарони вазорат Ҳо мекӮ шанд, то ин нуктаи Қонун риоя шавад, вале ро Ҳбарони Ҳукумат Ҳои ма ҲаллЙ онро ба инобат намегиранд. Масалан, тибҚи хабари оҶонсии иттилоотии «Авесто» 15 сентябри соли 2005 вазири маорифи ТоҶикистон А. Ра Ҳмонов дар но Ҳияи Бохтар из Ҳор доштааст, ки дар мавсими имсола мактаббача Ҳо ва донишҶӮ ён ба пахтачинЙ Ҷалб карда намешаванд. Ба мушо Ҳидаи муаллифи ин сатр Ҳо, ки Ҳамон рӮ з дар сафари наво Ҳии Ша Ҳритусу Қубодиён буд, пас аз дарс мактаббача Ҳо дар са Ҳро пахта мечиданд. 16 сентябр бошад, донишҶӮ ён аз вилояти Суғд ба пахтачинЙ фиристода шуданд.

Мо Ҳи январи соли 2006-ум приезиденти ТоҶикистон Э. Ш. Ра Ҳмонов дар маҶлиси васеи Ҳукумати кишвар раиси аилояти Суғд Қ. Қосимовро барои Ҷалби му Ҳассилин ба пахтачинЙ зери танҚид гирифт ва дастур дод, ки минбаъд чунин амал набояд аз Ҷониби ягон ро Ҳбари хукумат Ҳои ма ҲаллЙ сурат бигирад.

ТибҚи моддаи 175-уми Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон корфармо вазифадор аст, ки бо ра Ҳнамои хадамоти шуғли а Ҳолї, аз рӮ и квотаи муҚарраршуда хатмкардагони мактаб Ҳои та Ҳсилоти умумЙ ва дигар Ҷавонони то 18-соларо ба кор Қабул бикунад.

Аз рӮ и моддаи 176-уми КМТ ашхоси аз 18-сола хурд дар муносибат ҳои ҲуқуқЙ бо болиғон баробар Ҳуқуқанд, вале дар Ҳолат Ҳои муайянкардаи Кодекси ме Ҳнат ва санад Ҳои дигар аз кафолату имтиёз Ҳо бархурдор мебошанд.

ТибҚи моддаи 177-уми КМТ кор Ҳои вазнин ва шароиташон зарарноку хатарнок, кор Ҳои зеризаминиро иҶро кардани ашхоси аз 18-сола хурд, Ҳамчунин кор Ҳое, ки ба саломатЙ ё рушди маънавии ин Ҳо зиён расонида метавонанд, манъ аст.

Бори аз Ҳадди барояшон муҚаррарщуда вазнинро бардоштан ва дастЙ кашондани ин ашхос манъ аст.

Барои ашхоси аз 15-сола то 18-сола тибҚи моддаи 178-уми КМТ давомнокии кор дар як Ҳафта на зиёдтар аз 24 соат муҚаррар шудааст. Дар Ҳамин Ҳол давомнокии ваҚти кори талабагони то 18-сола, ки дар давоми соли та Ҳсил дар ваҚти холЙ ме Ҳнат мекунанд, набояд Ҳафтае аз 12 соат зиёд бошад.

ТибҚи моддаи 187-уми КМТ талабагони макотиби та Ҳсилоти умумЙ ба Ҳафтаи кӮ то Ҳи кории на камтар аз як рӮ зи корЙ ҲаҚ доранд. Он Ҳо дар давоми соли та Ҳсил на камтар аз 46 рӮ зи таҚвимЙ (Ҳангоми 6 рӮ з будани Ҳафтаи корї) аз кор озод карда мешаванд. Дар муддати аз кор озод будани талаба ба Ӯ аз Ҷои кори асосЙ на камтар аз 50 фоизи маош, вале на камтар аз Ҳадди аҚали музди ме Ҳнат пардохта мешавад. Хамчунин му Ҳассилини макотиби та Ҳсилоти умумЙ ба рухсатии пулакии иловагЙ барои супоридани имти Ҳон Ҳо бо ниго Ҳдории музди миёнаи ме Ҳнат ҲаҚ доранд.

Аз рӮ и моддаи 179-уми КМТ музди кори ашхоси аз 18-сола хурде, ки муддати кори ҲаррӮ заашон кӮ то Ҳ аст, ба андозаи музди ме Ҳнати кормандони категория Ҳои дахлдори ваҚти кориашон пурра дода мешавад.

Дар Ҳамин Ҳол ин нуктаи Қонун барои талабагоне, ки фориѓ аз та Ҳсил кор мекунанд, амал намекунад ва он Ҳо вобаста ба ваҚти кор, ё ма Ҳсули ме Ҳнаташон маош мегиранд. Албатта, ин то андозае ноадолатЙ нисбати да Ҳ Ҳо Ҳазор нафар мактаббача Ҳо аст, ки пас аз дарс дар са Ҳро кор мекунанд.

Бояд гуфт, ки барои ашхоси аз 18-сола хурд Қонун имтиёз муайян кардааст. Аз Ҷумла тибҚи моддаи 180-уми Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон ба кормандони аз 18-сола хурд Ҳар сол на камтар аз 30 рӮ зи таҚвимЙ рухсатии ме ҲнатЙ дар фасли тобистон ё бо хо Ҳиши онхо ба ваҚти дигари мувофиҚ дода мешавад.

Ҳамчунин тибҚи моддаи 181-уми КМТ кормандони аз 18-сола хурдро ба кор Ҳои шабона ва изофакори Ҳо, кори рӮ зи истиро Ҳат ва ид Ҷалб кардан ва ба сафари хидматЙ фиристодан манъ аст.

Аз рӮ и моддаи 182-юми КМТ шартномаи ме Ҳнатиро бо корманди аз 18-сола хурд бо ташаббуси корфармо ѓайр аз риояи тартиби умумЙ тан ҳо бо

мувофиҚаи маҚоми ма Ҳаллии ме Ҳнату шуѓли а ҲолЙ ва комиссия оид ба кор Ҳоиноболиѓон катъ кардан мумкин аст.

Аз рӮ и моддаи 183-юми КМТ агар идома додани кор ба саломатии ашхоси аз 18-сола хурд зарарнок ё ба зиёни дигар вобаста бошад, волидон ва васЙ Ҳамчунин маҚомоти ба ин кор ваколатдор ҲаҚ доранд, ки Қатъи шартномаи ме Ҳнатиро талаб бикунанд.

Аз асноди боло бармеояд, ки дар ТоҶикистон барои кӮ дакон Ҳуқуқ Ҳои зиёде пешбинЙ шудааст вале, муттаассифона, имрӮ з Ҷомеа онро пурра амалЙ карда наметавонад.

Қисми 3. **ИНЪИКОСИ МАСОИЛИ ГЕНДЕРӢ ДАР ВАО**

ГЕНДЕР ВА ЖУРНАЛИСТИКА

Бояд гуфт, ки гендер ма Ҳсули ташаккулёбии иҶтимоӢ аст. Бинобар ин тасаввурот дар бораи мавҚеи Ҷинс Ҳо дар Ҷомеа Ҳои гуногун ба таври мухталиф тасвир меёбанд. Бо мурури ваҚт дар зери фишори шароити иҚтисодиву иҶтимоӢ ин тасаввурот метавонад таѓйир ёбад. Ба таври мисол агар вазъи занони тоҶикро то даврони шӮ равї, 100 сол Қабл ва имрӮ з бигирем, пешравии зиёде дар Ҳаёти он Ҳо ба назар мерасад. Насли имрӮ за Ҳаргиз занро бе Ҳуқуқ, хизматгори хона, мутеъи мард тасаввур карда наметавонад. Албатта, дар раванди дигар кардани тафаккури мардум наҚши ВАО зиёд аст. ВоҚеан, восита Ҳои ахбори омма, ба вижа радиову телевизион, ки имрӮ з нисбати матбуот ба а ҲолӢ бештар дастрасанд, метавонанд тафаккури Ҷомеаро дар масоили баробарии гендерӢ ба тaври мусбат ва ё манфӢ таѓйир биди Ҳанд.

Бояд иброз намуд, ки СарҚонуни ТоҶикистон дар моддаи 30-юми худ ба Ҳар кас озодии сухан, нашр, Ҳуқуқи истифодаи восита Ҳои ахборро кафолат дода, сензураи давлатӢ ва таъҚибро барои танҚид манъ кардааст.

Ин нуктаи СарҚонун дар моддаи 2-юми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи матбуот ва дигар васоити ахбори омммa» (14 декабри соли 1990) ва моддаи 6-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи телевизион ва радиошунавонї» (14 декабри соли 1996) инъикос ёфтааст.

Дар Ҳамин Ҳол дар асноди номбаршуда Ҳаёти шахсии ша Ҳрвандон, шаъну шарафи он Ҳо ва Ҳаёти оилавӢ барои бе иҶозат дар ВАО интишор наёфтан аз Ҷониби Қонун Ҳифз карда шудааст.

ТибҚи моддаи 6-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи матбуот ва дигар васоити ахбори омма» истифодаи васоити ахбори омма барои дахолат

кардан ба Ҳаёти шахсии ша Ҳрвандон ва таарруз ба шаъну шарафи он Ҳо манъ аст. Моддаи 34-уми Қонуни мазкур низ истифодаи ѓаразноки ВАО-ро бо маҚсади дахолат кардан ба Ҳаёти шахсӢ манъ кардааст.

Аз рӮ и моддаи 28-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи телевизион ва радиошунавонї» низ ошкор кардани мавод ё хабаре, ки шаъну шарафи ша Ҳрвандонро доѓдор мекунад, манъ аст.

ТибҚи моддаи 20-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи иттилоот» (10 майи соли 2002) Ҷамъоварї, ниго Ҳдорї, истифода ва па Ҳн кардани иттилоъ дар бораи Ҳаёти шахсї, Ҳамчунин ошкор кардани иттилоъ дар бораи сирри оила, махуфияти гуфтугӮ Ҳои телефонї, хабар Ҳои почтавї, телеграфӢ ва ѓайраи шахсӢ бе иҶозати худи шахс манъ аст.

Ҳамчунин тибҚи Эъломияи принсип Ҳои рафтори журналистон, ки дар конгресси дуюми Ҷа Ҳонии (Бордо, 25-28 апрели соли 1954) Федератсияи БайналхалҚии журналистон Қабул гардидааст ва ба он дар конгресси 18-уми Ҷа Ҳонии Федератсияи БайналхалҚии журналистон (Хелсинки, 2-6 июни соли 1986) таѓйироту илова Ҳо ворид карда шудааст, журналист Ӯ Ҳдадор аст ба поймолкунии Ҳуқуқ дар асоси нажод, Ҷинс, ниго Ҳи ша Ҳвонї, забон, дин, аҚоиди сиёсӢ ё аҚоиди дигар, мансубият ба миллат ва баромади иҶтимоӢ ро Ҳ нади Ҳад.

Ин нукта дар Кодекси меъёр Ҳои ахлоҚї, ки Ҷамъияти журналистони касбӢ соли 1996 Қабул кардааст, чунин баён шудааст:

«Журналист Ӯ Ҳдадор аст, ки аз стереотип Ҳо дар нисбати одамон дар асоси нажод, Ҷинс, синну сол, эътиҚод ба дин, мансубият ба миллат, ниго Ҳи ша Ҳвонї, камбуди Ҳои ҶисмонӢ ва мансубияти иҶтимоӢ каноаҶӮ Ӣ намояд».

Дар Кодекси ахлоҚи касбии журналстони Россия, ки соли 1994 Қабул шудааст низ гуфта Ҳои боло зикр гардидаанд:

«Журналист шаъну шарафи одамоне, ки объекти таваҶҶӮ Ҳи касбии вай гардидаанд э Ҳтиром мекунад. Вай аз Ҳар гуна беэътиноӢ нисбати нажод, миллат, ранги пӮ ст, дин, баромади иҶтимої, Ҷинс, камбудии ҶисмонӢ ва бемории инсон худдорӢ менамояд».

Ин гуфта Ҳо дар Хартияи маскавии Журналстон (1994, 4 феврал) ва Хартияи пахшкунандагони телевизиону радиои Россия низ ҶонибдорӢ гардидаанд.

Қобили тазаккур аст, ки бо ташаббуси вакили МаҶлиси намояндагон Ю. Ахмедов пеш аз рухсатии тобистонаи депутат Ҳо дар соли 2005 -ум лои Ҳаи Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи Ҳимояи фаъолияти касбии журналист» барои баррасӢ пешни Ҳод гардида буд. ТибҚи лои Ҳаи Қонуни мазкур низ журналист ҲаҚ надорад иттилоеро, ки шахсро бо аломат Ҳои ҶинсӢ бадном мекунад, пахш намояд.

Бояд гуфт, ки имрӮ з дар ВАО-и ТоҶикистон асноди байналхалҚӢ ва Қонун Ҳои Ҷум ҲурӢ оид ба дахолат накардан ба Ҳаёти шахсии ша Ҳрвандон ва таарруз ба шаъну шарафи он Ҳо ба таври зарурӢ риоя намешаванд.

Дар Конференсияи чоруми Ҷа ҲонӢ оид ба вазъи занон, ки 4-15 сентябри соли 1995 дар Пекин доир гардид, дар бораи занон ва васоити ахбори омма гуфта мешавад, ки Ҳоло дар ВАО шумораи занон зиёд аст, вале кам дар ками он Ҳо дар маҚомоти ро Ҳбарикунанда фаъолият доранд. Зо Ҳир накардани таваҶҶӮ Ҳ ба масоили гендерӢ боис ба он аст, ки дар аксари ВАО то ба Ҳол стереотип Ҳои ҶинсӢ бар Ҳам дода нашудаанд.

Ба гуфти устоди фанни фар Ҳангшиносии Донишго Ҳи давлатии омӮ згории ТоҶикистон Ҷонибеки Асрориён барнома Ҳои гендерӢ бояд ба назардошти суннат Ҳои шарҚиёна сурат бигирад. Баробарсозии Ҳуқуқ Ҳо ҲаҚҚи бештар додан ба зан аст, ки дар он сурат тавозун ва низоми хонавода ба Ҳолати имрӮ за аз байн меравад («Миллат», 2005, 1 сентябр).

Дар идомаи ба Ҳс оид ба падарсолорӢ дар Ҳафтаномаи «Миллат» (2005, 6 октябр) Рамзия аз Ҷонибеки Асрориён ҶонибдорӢ карда мегӮ яд: «Банда бар онам, ки падарсолорӢ аниҚтараш шав ҲарсолорӢ дар хонавода барои тарбияи кӮ дакон наҚши му Ҳим мебозад. …Аз ин ли Ҳоз э Ҳтироми падар ё шав Ҳар рукни имондорист ва набояд он Ҳамчун «ѓуломї» талаҚҚӢ шавад».

ВоҚеан, фа Ҳмиши мусбати баробарии Ҷинс Ҳо дар тафаккури Ҷомеа Ҳамон ваҚт пайдо мешавад, ки дар ВАО ягонагии ду умумияти глобалии иҶтимоӢ - мард ва зан ба Ҳам зид гузошта нашаванд, ва аз ин ду Ҷинсибаробар душман

насозанд. Баръакс, бояд тарғиб кард, ки ин ду Ҷинс тан ҳо аз ниго Ҳи биологӢ тафовут доранд ва дигар ба Ҳам баробаранд. Мутаассифона, имрӮ з ин на Ҳамеша дар ВАО-и ТоҶикистон ба назар мерасад. Зеро аксари худи журналистон со Ҳаи мазкурро ба таври зарурӢ балад нестанд. Он Ҳое, ки дар ин мавзӮ ъ баъзан мавод менависанд, гендерро зангароӢ мефа Ҳманд. Ҳамин аст, ки маводи навиштаи он Ҳо на Ҳамеша маҚбули хонандагон аст. Аз Ҷониби дигар, чунин навишта Ҳо ба Қалами ғайрижурналистон тааллуҚ дошта, аз ниго Ҳи касбӢ дар сат Ҳи паст иншо шудаанд. Аз ин рӮ , чунин навишта Ҳо аз籍 таваҶҶӮ Ҳи хонанда Ҳо дур мемонанд.

Ногуфта намонад, ки бо навиштани чанд мавод дар мавзӮ и гендер наметавон тафаккури Ҷомеаро дигар кард. Аз Ҷониби дигар, имрӮ з дар ТоҶикистон аксаран гендершиносон зан Ҳоянд ва дар ин мавзӮ ъ Ҳам асосан чанд нафар зан Ҳо менависанд. Агар мард Ҳо ин мавзӮ ъро баррасӢ кунанд Ҳам, он аксаран ба танҚиди зангароӢ бахшида шудааст.

Дар Ҳамин Ҳол проблемаи нав – поймол шудани Ҳуқуқи мардон, ки сол Ҳои охир дар Ҷомеа ба вуҶуд омадааст, дар ВАО баррасӢ намешавад ва аз мадди назар Ҳо дур мондааст.

Бояд гуфт, ки дар давраи иҚтисоди бозорӢ дар ВАО аксаран маводе чопу пахш мешаванд, ки моли бозоргир бошанд. Аз Ҷумла, агар назаре ба матбуот бикунем, пеш аз Ҳама мавод дар масоили фоҶиабор бештар ба назар мерасад. Ноширон аксар он маводеро ба табъ мерасонанд, ки бештар籍 таваҶҶӮ Ҳи хонандаро ба худ Ҷалб мекунанд. Ҳамин аст, ки мавод дар бораи проблема Ҳои гендерӢ камтар чопу пахш мегардад. Агар маводе дар ин бора ба табъ расад Ҳам, он аз ниго Ҳи фоҶиа навишта мешавад.

ИмрӮ з нисбат ба 20 сол Қабл вазъият дар журналистикаи тоҶик тағйир ёфтааст. Агар сол Ҳои пеш рӮ зноманигорӢ касби мардона ма Ҳсуб шуда, дар редаксияи нашрия Ҳо занони журналист ангуштшумор бошанд, Ҳоло вазъ ба куллӢ дигар шудааст. Дар аксари рӮ знома Ҳо шумораи занони рӮ зноманигор ба теъдоди мардон баробар шудааст. Дар нашрияву оҶонси Ҳои русзабон бошад, занон аз мардон зиёдтаранд. Боиси хушнудист, ки сол то сол дар матбуоти тоҶик

шумораи сарму Ҳаррирон аз Ҳисоби занон меафзояд. Масалан, Ҳоло сарму Ҳаррири маЏалла Ҳои «ФирӮ за» (Зулфия Атої), «Дунё» (Саодат Сафарова), ва Ҳафтанома Ҳои «Оила» (ФирӮ за Сатторї), «ДайЏест пресс» (Мунаввара Алиакбарова), «Миллат» (Адолат Умарова), «Обо всём» (Мар Ҳабо Зунунова) ва ѓайра занон мебошанд. Дар Ҳамин Ҳол на Ҳамаи сарму Ҳаррирон муассисанд ва дар бурдани сиёсати нашрия озоданд. Ҳамин аст, ки занони сарму Ҳаррир аксаран наметавонанд дар нашрияи худ ситёсати баробарии гендериро амалӢ намоянд. Дар оянда раванди ба журналистика омадани занон боз Ҳам бештар хо Ҳад шуд. Зеро Ҳоло дар факултаи журналистика ва тарЏумонии Донишго Ҳи давлатии миллии ТоЏикистон ва шӮ ъбаи рӮ зноманигории Донишго Ҳи славянии Русияву ТоЏикистон шумораи духтарон аз нисфи теъдоди умумии донишЏӮ ён зиёдтар аст.

СИМОИ ЗАН ВА МАРД ДАР ВАО

ВАО ва Қолаб Ҳои шахшудаи гендерӣ

Васоити ахбори омма чун Ҳар як шакли ифодаи фар Ҳанги омма наметавонад бе Қолаб Ҳо, тасаввуроти устувор дар бораи маф Ҳум Ҳои дурусту нодуруст, маҚбул ва номаҚбул, хуб ва бад вуҶуд дошта бошад. Қолаб Ҳои мазкур бар асари тасаввуроти устувор дар заминаи муҚаддасоти дин Ҳои Ҷа Ҳонӣ, тасаввуроти фолклорӢ ва таҶрибаву анъана Ҳои миллӢ бунёд мегарданд. Дар айни замон Қолаб Ҳои номбурда бо мурури ваҚт тағйир меёбанд. Қолаб Ҳои гендерӢ - тасаввурот дар бораи занону мардони "хубу бад", муносибат ҳои мутаҚобила ва наҚш Ҳои иҶтимоияшон дар ин ё он Ҷомеа низ аз ин Қатор истисно нестанд.

Қолаб Ҳои гендерии ВАО бо идеали зан, инчунин сарнавишт ва вазифаи асосии Ӯ дар ин ё он мар Ҳила сахт пайванданд. Масалан, дар ВАО-и Россияи тоинҚилобӢ (то мо Ҳи ноябри соли 1917) идеали мусбати зан асосан дар образи бонуи хонадон, со Ҳибаи салон ва зани бодиёнат пешни Ҳод мегардид. Дар даврони шӮ равӢ мутобиҚи ғоя Ҳои сотсиалистии иштироки фаъоли занон дар Ҳаёти ҶамъиятӢ дар Ҷомеа типи зани "коргарзан ва модар", тракторчӣ, духтур, фаъолаи сохтмони ояндаи пурсаодат, ки барои манфиати кишвар ба Ҳар ҚурбонӢ омода аст, Ҳукмрон буд. Баъди бар Ҳам хӮ рдани сохти шуравӢ Ҳама гуна ғоя Ҳои сотсиализм инкор карда шуданд ва ғояи "вазифаи табиии зан" чун зан ва модар ғояи пешбар гардид.

Яке аз омил Ҳои мавҶудияти нобаробарии ҶинсӢ аз Қолаб Ҳои шахшуда бармеояд. Ин Қолаб Ҳои шахшуда, ки он Ҳоро стереотип Ҳо низ меноманд, тӮ ли сол Ҳо дар зе Ҳни мардум ташаккул ёфта тавассути гуфтор ва ё адабиёти хаттиву шифо ҲӢ аз насл ба насл мегузаштанд. ИмрӮ з дар Ҷомеа Қолаб Ҳои шахшудаи гендерӢ тавассути ВАО зудтару бештар па Ҳн мешаванд. Дар платформаи амали Конференсияи чоруми Ҷа ҲонӢ оид ба вазъи занон (Пекин, с. 1995) зикр гардидааст, ки таҶрибаи имрӮ заи инъикоси зан дар ВАО тағйир дода шавад. ВАО дар аксари кишвар Ҳо образи мувозии занро ба вуҶуд намеорад. Ба ғайри ин мавод Ҳое пахш мешаванд, ки шаъни занро дар Ҷомеа паст мекунанд. Чоп ва пахши парнография низ ба паст кардани обрӮ и зан мусоидат мекунанд. Реклама

ва барнома Ҳои тиҶоратӢ занонро Ҳамчун истеъмолгар ва ё тани он Ҳоро барои тарғиби ма Ҳсулоташон истифода мекунанд.

ВоҚеан Ҳам, ба гуфтаи пажӮ Ҳишгари гендер Марям Давлатова дар матбуоти хусусии муосири тоҶик сол Ҳои аввали пас аз Ҷанги ша ҲрвандӢ э Ҳсосоту таассуроти манфии муаллифон ба зан равона гардида буд ва симои зан дар са Ҳифахои матбуот тан ҳо чун фо Ҳиша, дузд, нашъаҶаллоб, Қотил ва ғайра ба назар мерасид. Дар ин Қатор образи зани Ҷабрдидаро Қариб ягона Ҷанбаи мусбати Қа Ҳрамонони чунин мавод номидан мумкин аст. Муаллифон дар Қисса Ҳои бофтаву сохтаи худ занро чун мавҶудоти ноҚис ва заифу нотавон тасвир менамоянд. Симои зани со Ҳибмаърифат, со Ҳибмаълумот муҚтадиру бамаънӢ Қариб тухми анҚо шудааст, менависад Марям Давлатова дар маҚолааш «Гендер дар васоити ахбори умум».

Дар Ҳамин Ҳол бе Ҳтарин Қа Ҳрамонон дар симои занон чун кадбону, модару зани мушфиҚ, яъне ёрирасони мард тасвир меёбанд. Аз ин ниго Ҳ вазифаи зан тан ҳо парвариши фарзандон ва кадбонуи хона будан аст ва ин аз ВАО талҚин мешавад. Ё агар дар ВАО зани со Ҳибмаърифат, мансабдор тасвир ёбад, Ҳатман муносибати Ӯ ро дар оила ва тарбияи фарзандон инъикос мекунанд. Зеро вазифаи аввали зан - ин модар ва кадбонуи хона будан аст. Албатта, чунин тарафи Ҳаёти занонро инъикос кардан бад нест, зеро дар зе Ҳни мардуми мо агар зани мансабдор даст ба кор Ҳои хона набарад ва дар тарбияи фарзандон са Ҳм нагирад, пас вай «зани хуб» нест. ВоҚеан Ҳам, имрӮ з аксари занони мансабдор ба ғайр аз вазифаи корӢ боз вазифа Ҳои оилавии худро сарбаландона иҶро мекунанд. Дар ин Ҳол албатта, ба истиро Ҳат кам ваҚт мемонад. Яъне он Ҳо бори вазнини зиндагиро ба дӮ ши худ мегиранд.

Қобили тазаккур аст, ки дар ВАО мавзӮ Ҳо низ ба занонаю мардона таҚсим шудаанд. Аз Ҷумла, дар бораи мавзӮ Ҳои барои Ҷомеа му Ҳим аз Қабили сиёсат, иҚтисодиёт, Ҳифзи Ҳуқуқу тартибот, артиш ва варзиш аксаран мардон менависанд. МавзӮ Ҳои нисбатан ҶузъӢ ба монанди фар Ҳанг, си Ҳатї, мушкилоти оилавӢ ба занони журналист вогузошта шудааст.

Ҳамин аст, ки дар бораи мавзӮ Ҳои му Ҳим мардон аз нуктаи назари худ менависанд ва афкори Ҷомеаро аз ин нуктаи назар ба вуҶуд меоранд. Дар Ҳамин Ҳол баъзан афкори нодурусту зиёновар ба аудитория та Ҳмил карда мешавад.

ВАО ва одамфурӮ шӢ

Сол Ҳои охир дар ТоҶикистон трафики одамон - одамфурӮ шӢ яке аз масъала Ҳои доѓ ма Ҳсуб шуда, ВАО-и кишвар ин мавзӮ ъро мавриди баррасӢ Қарор меди Ҳад. Дар Ҳамин Ҳол Ҳини инъикоси мавзӮ и мазкур як амали номатлуб ба назар мерасад: Муаллифон дар бораи одамфурӮ шӢ навишта, ному насаби Ҷабрдида Ҳоро, ки аксаран занонанд, ошкор мекунанд.

Масалан, 21 августи соли 2003 нигорише дар Ҳафтаномаи «НерӮ и сухан» бо унвони «Девонаам нахонед! Девона зи нангу номус шудаам…» ба табъ расида буд. Дар он як нафар Ҷабрдидаи одамфурӮ шї, ки аз ша Ҳри Дубай баргаштааст, Қиссаи аз сар гузаронидаашро пурра наҚл кардааст. Дар ин нигориш акси шиносномаи хориҶї, ному адреси Ҷабрдида ва Ҳатто сураташ чоп шуда буд. Аз нигоштаи мазкур бармеомад, ки ин зани Ҷабрдида со Ҳиби 3 фарзанд будааст.

Нашрия Қиссаи мазкурро чоп намуда хизмати хирсона кардааст ва бо ин ба таҚдири минбаъдаи ин зан, фарзандон ва хешу табори Ӯ   хати батлон кашидааст. Ин амал Қонуншикании ма Ҳз буда, мутаассифона, чунин амал дар ВАО-и Ҷум ҲурӢ зуд-зуд ба назар мерасад. Масалан, Ҳафтаномаи «ТоҶикистон» 9 июни соли 2005 маҚолаи ёвари калони прокурори ша Ҳри ХуҶанд Сурат Музаффаровро бо номи «ОдамфурӮ ш Ҷазо гирифт» чоп кард, ки дар он ному насаби Ҷабрдида Ҳо ифшо гардидааст.

15 сентябри соли 2005 Хабаргузории электронии «Авесто» иттилоеро пахш кард, ки тибҚи он Ҷабрдида ба маҚомоти Ҳифзи Ҳуқуқу тартибот муроҶиат кардааст. Дар ин хабар низ ному насаби Ҷабрдида ифшо шудааст.

16 октябри соли 2005 Телевизиони ТоҶикистон барномаи «Ниго Ҳи Комил»-ро дар бораи трафики занону духтарон ба Аморати мутта Ҳидаи Араб пахш кард. Дар ин барнома рӮ и Ҷабрдида Ҳои одамфурӮ шӢ намоиш надода шуда бошад Ҳам, садояшон бе ягон таѓйирот пахш шуд, ки аз ин Ҳамсояву наздикон ва Ҳамма Ҳал Ҳо он Ҳоро бемалол муайян карда метавонистанд. Ба ѓайри ин, занеро дар

либосе, ки дар кишвар Ҳои исломӢ мепӮ шанд, нишон доданд. Зани мазкурро аз чашму биниаш шинохтан мумкин буд. Дар ин барнома Ҳамчунин навори дар дискоклуб Ҳои Душанбе сабтшуда пахш гардид. Бинанда духтарони мазкурро дида гумон мекард, ки он Ҳо низ Ҷабрдида Ҳои одамфурӮ шӢ мебошанд.

ТибҚи банди 1-уми моддаи 17-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи мубориза ба муҚобили хариду фурӮ ши одамон» «Дар асоси Қарори маҚоми анҶомди Ҳандаи фаъолияти оперативї-ҶустуҶӮ ї, та ҲҚиҚотчї, муфаттиш, прокурор ва суд дастрасӢ ба маълумот дар бораи шахсияти Ҷабрдидаи хариду фурӮ ши одамон дар хадамоти маълумотӢ ва фонд Ҳои иттилоотию маълумотӢ бояд манъ карда шавад».

Дар банди дуюми Ҳамин модда «Па Ҳн кардани иттилоот дар бораи Ҷабрдидагони хариду фурӮ ши одамон, ки барои Ҳаёт ё саломатии Ҷабрдидаи хариду фурӮ ши одамон, ё хешу табори наздики вай хатар ба вуҶуд оварда метавонад, инчунин дар бораи шахсоне, ки ба хариду фурӮ ши одамон мубориза мебаранд, манъ аст».

Қобили тазаккур аст, ки сол Ҳои охир трафики одамон(одамфурӮ шї) яке мавзӮ Ҳои доғи ВАО-и ТоҶикистон ма Ҳсуб мешавад. Дар ин нигошта Ҳо занон аксаран чун Ҷабрдидаи трафик ва ё чун одамфурӮ ш тасвир ёфта дар Ҷомеа ба пайдоиши афкори манфӢ мусоидат менамоянд. Ин мавзӮ ъ дар расона Ҳои хориҶӢ низ бисёр баррасӢ мешавад. Мутаассифона, дар он Ҳо низ занон чун образи манфӢ муаррифӢ мешаванд. Масалан, 21 ноябри соли 2005 бахши форсии Радиои Би-Би-Си гузориши хабарнигорашро аз ша Ҳри ХуҶанд дар бораи ба ма Ҳкама кашида шудани 5 нафар одамфурӮ ш дар Додго Ҳи ша Ҳри Чкалов пахш намуд. Дар ин гузориш гуфта мешавад, ки 5 нафар сокинони вилояти Суғд ба итти Ҳоми одамфурӮ шӢ айбдор гардида аз 1 сол то 6 сол аз озодӢ ма Ҳрум карда шуданд. ТибҚи як парвандаи ҶиноӢ ду нафар зан ва як нафар мард муҶозот гирифтанд. Аз рӮ и гузориш як нафар собиҚ директори мактаб ва собиҚ устоди омӮ зишго Ҳи тиббӢ аз Ҷумлаи Ҷинояткорони одамфурӮ шӢ номбар мешаванд. Аз соли 1998 то соли 2004 ин гурӮ Ҳи

Ҷинояткор беш аз 20 нафар занону духтаронро барои танфурӮ шӢ аз ТоҶикистон ба Аморати Мутта Ҳидаи Араб интиҚол додаанд.

ВАО ва хушунати хонаводагӢ

Дар Ҷум ҲурӢ чун аксари кишвар Ҳои дунё хушунати хонаводагӢ яке аз масоили доѓи Ҷомеа бошад Ҳам, мутаассифона, он дар ВАО хеле кам баррасӢ мешавад. Ва агар сари ин масъала маводе чопу пахш шавад Ҳам, он Ҳо аксаран фармоишианд: аз рӮ и лои Ҳаи ягон грант та Ҳия мешаванд. Масалан, 7 декабри соли 2005-ум дар Телевизиони «Сафина» токшоуи «Чашми рӮ з» дар мавзӮ и «Хушунат нисбати занон дар оила» пахш шуд. Мутаассифона, аз мавзӮ ъро дуруст надонистани баранда Ҳо ва Ҳайати коршиносон, масъалаи мазкур ба таври зарурӢ баррасӢ нагардид ва барои бар Ҳам задани хушунати хонаводагӢ тавсия Ҳои воҚеӢ иброз нашуданд.

30 сентябри соли 2005-ум бо ибтикори Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати ТоҶикистон ва Маркази машваратии «Боварї» бо Ҳузури бонувони фаъол ва коршиносон сӮ Ҳбати мизи мудаввар оид ба хушунати хонаводагӢ доир гардид. ба иттилои Ҳафтаномаи «Миллат» (6 октябри соли 2005) зимни баррасии мавзӮ и мазкур иштирокчиёни сӮ Ҳбати мизи мудаввар ба хулоса омаданд, ки хушунати хонаводагӢ аз вазъи ноҶӮ ри иҚтисодӢ ва бемаърифатии а Ҳли оила сар мезанад.

Ҳафтаномаи «Миллат» дар Ҳамин шумора назарпурсиеро бо унвони «Хушунат аз ниго Ҳи шумо?» ба табъ расонидааст. Аксари мусо Ҳибон вазъи ноҶӮ ри иҚтисодии оиларо сабаби асосии хушунати хонаводагӢ номидаанд. МӮ Ҳтарама Камолова ном омӮ згор бошад, мегӮ яд: «МавҶудияти хонавода бе хушунат (хоса дар замони мо) амрест му Ҳол».

Аслан дар ТоҶикистон хушунати хонаводагӢ нисбати занон ва кӮ дакон сурат мегирад. Зеро ма Ҳз ин табаҚаи Ҷомеа заифу кам Ҳимояанд. Вале имрӮ з бӮ Ҳрони иҚтисодии Ҷомеа, фаҚру бенавоӢ ба маҚоми мардон дар оила таъсир расонда, он Ҳоро низ гирифтори хушунат кардааст. Дар аксари оила Ҳое, ки занон рӮ зирасони оилаанд ва мардон бо сабаб Ҳои гуногун наметавонанд кори сермаош дошта бошанд, он Ҳо наҚши урфиашонро чун саробони хона аз даст

меди Ҳанд ва аз Ҷониби завҶаву фарзандони болиѓи худ гирифтори хушунат мешаванд.

Ба иттиллои Радиои Би-Би-Си (10 январи соли 2006) сол Ҳои охир дар вилояти Суѓди Ҷум ҲурӢ хушунати хонаводагӢ нисбати мардон афзоиш ёфтааст. Ба Қавли мушовири маркази «Гулрухсор» агар соли 2003-юм шумораи мардоне, ки ба ин марказ муроҶиат кардаанд, ҲамагӢ 2 фоизи теъдоди умумӢ бошад, пас соли 2005-ум шумораи мардони хушунатдида ба 10 фоизи теъдоди умумӢ баробар шудааст. Ин мардон дар баробари мушкилоти иҚтисодиву иҶтимоӢ аз гирифтори хушунати оилавӢ буданашон низ шикоят кардаанд.

Реклама ва гендер

Қобили тазаккур аст, ки дар ВАО-и ТоҶикистон ваҚти чопу пахши эълону реклама Ҳо низ Қонуншикани Ҳо ба назар мерасанд. Масалан, дар эълону реклама Ҳои матбуот аксаран барои Қабул ба кор ма Ҳдудият Ҳо пешни Ҳод мешаванд, ки ѓайриҚонунианд. Аз Ҷумла, дар Ҳафтаномаи «Asia –Plus» (2005, 21 апрел) дар эълони якҶояи Бонки таҶдид ва рушди Аврупо ва Бонки «Эсхата» барои ба кор гирифтани эксперт ма Ҳдудияти синну сол то 35-сола пешни Ҳод шудааст.

Дар эълони «Рекламная газета» (2005, 5 май) низ барои Қабул ба кор ма Ҳдудият муайян шудааст: «Ба кор писарон ва духтарони то 28-сола Қабул карда мешаванд».

Дар эълони дигари Ҳамин нашрия омадааст: «Ба тарабхонаи «Аргилї» пешхизматзани то 25-сола, бо намуди зо Ҳирии славянӢ ба кор Қабул карда мешавад».

Дар эълони дигари Ҳафтанома ба тарабхонаи «Каид» пешхизматдухтарони аз 18 то 25- сола ба кор даъват карда мешаванд.

Бояд гуфт, ки тибҚи моддаи 7-уми Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон ба Ҳамаи ша Ҳрвандон дар со Ҳаи муносибат ҳои Ҳуқуқии ме ҲнатӢ имконияти баробар дода мешавад. Ҳама гуна фарҚиятгузорӢ иҶозат надодан   ва ё Қабул накардан ба кор аз рӮ и аломат Ҳои мансубияти миллї, нажодї, ранги пӮ ст, Ҷинсият, синну

сол, дин аҚидаи сиёсї, ма Ҳалли таваллуд, баромади хориҶӢ ё иҶтимоӣ, ки баробарии имкониятро дар со Ҳаи ме Ҳнат бар Ҳам мезанад, манъ аст.

Ҳамчунин аз рӮ и моддаи 13-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» бо маҚсади мусоидат кардан ба баробарии гендерӢ дар муносибат ҳои ме ҲнатӢ корфармо (ро Ҳбари маҚоми давлатї, ташкилот Ҳои Ҳамаи шакл Ҳои моликият) ба мардону занон Ҷой Ҳо(вазифа Ҳо)-и холии корро баробар дастрас мегардонад.

Аз рӮ и ин нукта Ҳои Қонун Ҳои номбаршуда редаксия бояд чунин эълонро, ки Ҳуқуқи ша Ҳрвандонро поймол мекунад, чоп намекард.

Ҳамчунин дар ВАО-и ТоҶикистон реклама Ҳои беодобона ва хушунатовар ба назар мерасанд.

ТибҚи моддаи 8-уми Қонуни ҶТ «Дар бораи реклама» «рекламаи беодобона дорои маълумоти матнї, тасвирӢ ва савтӢ буда, меъёр Ҳои умумибашарӢ ва ахлоҚиро бо ро Ҳи истифодаи калима Ҳои та ҲҚиромез, ташбе Ҳ, симо Ҳо нисбати нажод, миллат, касб, табаҚа Ҳои иҶтимоӣ, гурӮ Ҳи синну солї, Ҷинс, забон, эътиҚоди динї, фалсафї, сиёсӢ ва дигар эътиҚоди шахсони воҚеиро халалдор месозад». Аз рӮ и талаботи моддаи мазкур ба рекламаи беодобона ро Ҳ дода намешавад.

Мутаассифона, ин нуктаи Қонун на Ҳамеша риоя карда мешавад. Масалан, мо Ҳи марти соли 2005 дар Телевизиони «Регар» клипи Рустами Нур «АрӮ си муаллим намешї?» дар барномаи «Таманно» пахш шуд, ки раҚҚоса пой Ҳои урёнашро то миён нишон медод.

Молисте Ҳсолкунанда Ҳо ва ё фурӮ шанда Ҳо барои бозоргир шудани ма Ҳсулоташон аксаран аз тасвири занони урён истифода мебаранд.

Масалан, дар фитаи гулчини суруд Ҳои эронї- «Иранская ночь» сурати зани нимаурёне чоп шудааст, ки на ба овозхон Ҳо иртиботе дораду на ба муаллифи суруд Ҳо.

Дар Норвегия аз рӮ и моддаи 1-уми Қонун «Дар бораи маркетинг» рекламае, ки принсип Ҳои баробар Ҳуқуқии Ҷинс Ҳоро поймол мекунад, манъ аст. Рекламади

Ҳанда ва рекламаисте Ҳсолкунанда бояд бовар дошта бошанд, ки рекламаи он Ҳо принсипи бароба Ҳуқуқии кадоме аз Ҷинс Ҳоро поймол намекунад, та ҲҚири ягон Ҷинсро нишон намеди Ҳад.

Дар Шветсия бошад, аз рӮ и меъёр Ҳои ахлоҚӢ рекламае, ки Ҳуқуқи Ҷинс Ҳоро поймол мекунад, манъ аст.

Соли 2005-ум Телевизиони ТоҶикистон чойи «Ситора»-ро реклама мекард. Дар рекламаи мазкур марди эроние дар курсии ро Ҳат нишастааст ва занаш ба вай чой меорад. Дар рекламаи мазкур зан чун хидматгори мард тасвир ёфтааст.

Мо Ҳи декабри соли 2005–ум Телевизиони «Сафина» равѓан Ҳои эронии «Хазар», «Нафис» ва ѓайраро тарѓиб мекард. Дар ин реклама зане бо ин равѓан Ҳо хурок мепазад ва дар ин ваҚт Ӯ ро бародари бузургаш бо чанд нафар кӮ дакон интизоранд. Дар ин реклама низ зан чун кадбону тарѓиб мешавад.

Дар реклама Ҳои ВАО, ки хока Ҳои ҶомашӮ Ӣ ё зарфшӮ Ӣ тарѓиб мешаванд, аксаран занон чун истифодабарандагони асосии маводи мазкур тасвир ёфта, ин чун амали табиӢ талҚин мегардад.

Бояд гуфт, ки дар аксари ролик Ҳои рекламавии телевизион ва са Ҳифа Ҳои матбуот мард Ҳамчун хӮ Чаин, мутахассиси варзида ва зан Ҳамчун хидматгори вай тасвир ёфтааст. Масалан, Дар са Ҳифаи аввали «Рекламная газета» (2005, 5 май) мард, директори муассиса тасвир ёфтааст, ки Ӯ сари миз нишастааст ва котибааш бо че Ҳраи хандон ба по рост, вале каме Қоматашро хам карда, ба Ӯ ким-кадом коѓаз Ҳоро дода истодааст. Дар ин реклама мард хӮ Чаин ва зан мутеъи вай тавсир ёфтааст.

ВоҚеан, имрӮ з дар реклама Ҳои ВАО аксаран мард Ҳо дар экран ва ё са Ҳифа Ҳои нашрия Ҳо чун ашхоси боаҚл ва занон таннозу сабукфикр зо Ҳир мешаванд. Занон аксари ин мол Ҳоро истифода набаранд Ҳам, Қариб Ҳама чизро тарѓиб мекунанд. Дар ин Ҳол занон дар реклама наҚши объекти таваҶҶӮ Ҳи мардонро мебозанд.

Порнография ва проблемаи гендерї

«Порнография» аз ду решаи калима Ҳои грекӢ таркиб ёфтааст. Porne (порне – фо Ҳиша (он ваҚт табаҚаи пасттарини ѓуломон) ва graphos (графос) – навиштан ё

тасвир кардан аст. Худ этимологияи калимаи «порнография» занонро та ҲҚир мекунад.

Ба аҚидаи му ҲаҚҚиҚони феминизм А. Дворкин, Р. Ковард ва Р. Тонг порнография ин бори дигар Ҳукмронии мард ва хушунати Ӯ ро нисбати занон собит месозад. ВоҚеан Ҳам дар аксари Ҳолат Ҳо дар сурат Ҳои порнографӢ зан дар Ҳолат Ҳои мутеъона ба мард тасвир меёбад.

Ба гуфти коршиноси та Ҳлили зӮ роварии гендерӢ профессори Ҳуқуқ Катарин Итсин (ИМА) ягон Қонунгузории мавҶуда проблемаи асосии порнография – номувозӢ будани Ҳокимият дар Ҷомеа, бартарияти мард, мутеияти зан ва нобаробарии Ҷинсиро фаро намегирад. Дар ин Қонун Ҳои Қабулшуда худи маф Ҳуми порнография дуруст муайян нашудааст. Қонун Ҳои мавҶуда тан ҳо чопу пахши маводи нашрї, аудио ва видеоро, ки ноҶову беодобона аст, ма Ҳдуд мекунанд. Ин албатта, Ҳинни баррасии Қазия Ҳо мушкилӢ эҶод мекунад. ВаҚте ки порнографияро чун амали ноҶову беодобона талаҚҚӢ мекунанд, масъалаи таҶовуз ба озодии сухан ва озодии со ҲибкорӢ ба миён меояд.

ҲанӮ з соли 1983 ШӮ рои ша Ҳри Миннеаполиси ИМА профессори Ҳуқуқ Кэтрин МакКиннон ва феминисткаи маъруфи америкоӢ Андреа Дворкинро ваколатдор кард, ки лои Ҳаи «Эъломияи Ҳуқуқвайронкунии занонро чун поймол кардани Ҳуқуқи ша Ҳрвандии он Ҳо тавассути порнография» омода бикунанд. Дар эъломияи мазкур порнография чунин таъриф шудааст. «Порнография ин тасвири ша Ҳвонии мутеияти занон тавассути расм, сурат, видео ва ё сухан мебошад».

Порногрфия имрӮ з бизнеси сердаромад аст.

Пас аз со ҲибистиҚлол шудани ТоҶикистон воруди ѓайрилегалии филм Ҳо ва маводи чопии эротикию порнографӢ ба кишвар суръат гирифтанд. Ин албатта, боиси дар ВАО низ ро Ҳ ёфтани эротика ва элемент Ҳои порнография гардид. ИмрӮ з дар телевизион Ҳои давлативу хусусии кишвар баъзан пахши Ҳунарнамоии раҚҚоса Ҳаи нимурён ба назар мерасад. Ҳамзамон дар баъзе клипу филм Ҳо ла Ҳза Ҳои эротикӢ намоиш дода мешаванд. Ба вижа дар сол Ҳои Ҷанги

Ҳамватанї, ки назорат нисбати ВАО чандон ҚавӢ набуд, дар матбуот сурат Ҳои эротикӢ ва порнографии аз нашрия Ҳои хориҶа гирифта шуда ба табъ мерасиданд.

Бояд гуфт, ки тибҚи моддаи 34-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи матбуот ва восита Ҳои дигари ахбори омма» чопи маводи порнографӢ манъ аст. Моддаи 28-уми Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи телевизион ва радиошунавонї» низ пахши порнографияро манъ мекунад.

Чунин амал дар таҶрибаи кишвар Ҳои мутамаддин низ ба назар мерасад. Масалан, моддаи 211-уми Кодекси Ҷиноятии Норвегия чопи маводи порнографиро манъ кардааст. Модда Ҳои 239-254-уми Кодекси Ҷиноятии Ҳолланд низ чопу пахши порнографияро мамнӮ ъ медонад. Дар Австрия, Канада ва Британияи Кабир низ пахшу чопи порнография Ҷиноят Ҳисобида мешавад.

Матбуот ва масоили гендерӢ

Қобили зикр аст, ки матбуоти ТоҶикистон ба масоили гендерӢ кам таваҶчӮ Ҳ мекунад. Нобаробарии гендерӢ дар истифодаи маводи чопї, сурат, мавзӮ ъ ва муаллифон ба назар мерасад.

ТибҚи пажӮ Ҳиши гендершинос Раъно БобоҶонова мо Ҳи октябри соли 2003 Ҳафтаномаи «Asia-Plus» ҲамагӢ дар са Ҳифа Ҳои худ 10 сурати зану 44 сурати мардро чоп кардааст. Аз Ҷумла, дар са Ҳифаи аввал ҲамагӢ 2 сурати зану 8 сурати мард ба табъ расидааст. Ҳафтаномаи хонаводагӢ «Оила» бошад, тӮ ли ин ваҚт 44 сурати зану 55 сурати мардро чоп кардааст, ки аз ин Ҳо 7 сурати зан ва 3 сурати мард дар са Ҳифаи аввал Ҷой дода шудаанд. Аз ин бармеояд, ки Ҳафтаномаи «Asia-Plus» бештар ба мардон таваҶҶӮ Ҳ дорад. Дар са Ҳифаи аввал Ҷой додани сурат ба хотири Ҷалб кардани таваҶҶӮ Ҳи хонандагон аст. Аз ин бармеояд, ки Ҳафтаномаи «Оила» бештар ба занон таваҶҶӮ Ҳ дорад. Вале дар Ҳамин Ҳол маълум мешавад, ки дар ин Ҳафтанома Ҳам сурати мардон нисбат ба занон бештар ба табъ расидааст.

Аз пажӮ Ҳиши дигаре, ки мо гузарондем, аз он ваҚт то ба имрӮ з вазъ чандон таѓйир наёфтааст. Мо шумораи 6 октябри соли 2005-уми 4 Ҳафтаномаи кишварро та ҲҚиҚ намудем. Аз Ҷумла, Ҳафтаномаи «Asia-Plus» дар ин шумора 14 сурати

зан ва 28 сурати мард, Ҳафтаномаи «ТоҶикистон» -2 сурати зану 19 сурати мард, Ҳафтаномаи «Зиндагї» -7 сурати зан ва 27 сурати мард ва Ҳафтаномаи «Миллат» - 1 сурати зану 13 сурати мардро ба табъ расонидааст. Дар Ҳамин Ҳол тан ҳо Ҳафтаномаи «Asia-Plus» ва «Зиндагї» дар баробари мардон дар са Ҳифаи аввал сурати занонро Ҷойгир кардаанд. Дар муҚоиса бо пажӮ Ҳиши соли 2003 гӮ иё чопи сурат Ҳои занон дар Ҳафтаномаи «Asia-Plus» ба нисфи сурати мардон баробар аст. Вале дар асл чунин нест. Агар шумораи як Ҳафта пеши Ҳафтаномаи «Asia-Plus»-ро гирем, дар он ҲамагӢ 5 сурати зан ва 28 сурати мард ба табъ расидааст.

Дар Ҳамин шумораи та ҲҚиҚшавандаи нашрия Ҳо аз 6 октябри соли 2005 маълум мешавад, ки аз 13 муаллифи Ҳафтаномаи «Зиндагї» тан ҳо 3 нафар зан мебошанд. Дар Ҳамин шумораи Ҳафтаномаи «Миллат» маводи 21 муаллиф ба табъ расидааст, ки тан ҳо 4-тояш ба Қалами занон тааллуҚ дорад. Ҳафтаномаи «ТоҶикистон» бошад, 12 маводи муаллифонро чоп кардааст, ки ягонтои онро занон нанавиштаанд.

Вазъият дар Ҳафтаномаи «Asia-Plus» Қариб сад дар сад дигар аст. Дар шумораи 6 октябри соли 2005 маводи 47 муаллиф ба табъ расидааст, ки аз ин 24-тояш ба Қалами занон тааллуҚ дорад. Аз Ҷумла, дар ин шумора муаллифони мард 23 мавод навиштаанд. Сабаби асосии зиёд будани муаллифони зан аз он вобаста аст, ки шумораи занон дар редаксия ва оҶонсии «Asia-Plus» нисбат ба мардон бештар мебошад.

Акнун та ҲҚиҚ мекунем, ки Ҳафтанома Ҳо дар маводи хеш то чӢ андоза дар мавзӮ и зан сухан мегӮ янд. Ҳафтаномаи «Зиндагї» дар ин шумораи худ дар 2 мавод ба мавзӮ и зан дахолат кардааст. Маводи аввал хабарест бо унвони «400 зани тоҶик дар Аморат?», ки дар он оид ба хариду фурӮ ши бонувони тоҶик дар Аморати мутта Ҳидаи Араб сухан меравад. Маводи дигар «Парвина Шукруллоева гузаронд…» ном дошта, мактуби хонандаи рӮ знома пас аз тамошои консерти телевизионӢ аст, ки овозхони Ҷавон дар он оид ба пайѓамбари ислом, Му Ҳаммад (с) таронае сурудааст. Муаллиф менависад, ки Парвина ин таронаро бо

либоси аврупоӢ ва раҚсидан Ҳои ноҶо сурудааст. Дар ин ду мавод симои занон манфӢ инъикос ёфтаанд.

Ҳафтаномаи «Миллат» дар мавзӮ и зан 9 мавод ба табъ расонидааст. Хабари аввал дар бораи сафари пешистодаи котиби давлатии ИМА Кандолиза Райс ба ТоҶикистон иттилои сиёсӢ буда, тан ҳо бону будани вай ба мавзӮ и зан иртибот мегирад. Хабари дигар аз баргузории сӮ Ҳбати мизи мудаввари Кумитаи кор бо занони назди Ҳукумати ТоҶикистон ва Маркази машваратии «Боварї» оид ба хушунат нисбати занон иттилоъ меди Ҳад. Хабари сеюм бошад, аз натиҶаи ширкати варзишгардухтарони тоҶик дар Бози Ҳои ча Ҳоруми кишвар Ҳои исломӢ наҚл мекунад. Ҳафтанома дар бораи ин мусобиҚоти варзишӢ мухбирномаеро низ ба табъ расонидааст.

Бояд гуфт, ки дар ин шумора 2 са Ҳифаи ало Ҳидаи Ҳафтанома бевосита ба мавзӮ и занон бахшида шудааст. Аз Ҷумла, дар са Ҳифаи сеюм ду Ҳисобот ба табъ расидааст. Ҳисоботи аввал аз сӮ Ҳбати мизи мудаввар оид ба трафики инсон, аз Ҷумла занон навишта шудааст. Ҳисоботи дуввум аз машварате бо унвони «Занони зиндонӢ ва таъсири онон ба оила» та Ҳия гардидааст. Ҳамчунин дар ин са Ҳифа назарпурсие бо номи «Хушунат аз ниго Ҳи шумо» ба табъ расидааст.

Са Ҳифаи 12-ум низ мавзӮ и занонро фаро мегирад. Дар ин са Ҳифа маҚолаи Давлат Мирак «Фо Ҳиша Ҳо чанд навъанд?» ва мухбирномаи Рамзия бо унвони «Ро Ҳ сӮ и бепадарї» чоп шудаанд. Давлат Мирак дар ин маҚола аз намуд Ҳои маъмӮ ли фо ҲишагӢ дар ТоҶикистон Ҳарф зада мегӮ яд, ки «ИмрӮ з «ма Ҳфили фо Ҳиша Ҳо» сернуфуз гаштаю Ҳарчи бештар занони касбу кори гуногун ва намояндагони Қишр Ҳои гуногуни Ҷомеаро фаро мегирад».

Дар мухбирномаи «Ро Ҳ сӮ и бепадарї» бошад, падарсолорӢ Ҳамчун асоси оилаи шарҚӢ талҚин мешавад.

Дар ин шумораи Ҳафтаномаи «Миллат» тан ҳо дар хабар ва мухбирномаи варзишӢ симои занон мусбат инъикос ёфтааст.

Ҳафтаномаи «ТоҶикистон» дар шумораи номбурда ҲамагӢ дар мавзӮ и занон 5 мавод ба табъ расонидааст. Аз Ҷумла Ҳисоботи корманди ОҶонсии назорати

маводи мухаддираи назди президенти ТоҶикистон Ш. Бобоев бо унвони «Кампири 66-сола бо 50 дона ѓилофаки героин» ба табъ расидааст. Дар Ҳисоботи мазкур сухан аслан аз муомилоти ѓайриҚонунии маводи мухаддира меравад ва ба ин Ҷурм мутта Ҳам шудани чандин афрод номбар мегардад. Вале таваҶҶӮ Ҳи бештар ба кампири 66-сола дода мешавад.

Дар шумораи 6 октябри соли 2005 Ҳамчунин идомаи мусо Ҳибаи бузург ҲаҶми сарму Ҳаррири Ҳафтаномаи «ТоҶикистон» Ш. Ҳамдампур бо экстрасенс, Гулсум Амирова бо унвони «Ҷодушикан» ба табъ расидааст. Мусо Ҳибаи мазкур маводи мусбат буда, ба Ҳаёт ва фаъолияти Г. Амирова бахшида шудааст.

Се маводи дигаре, ки Ҳафтанома ба мавзӮ и занон дахолат кардааст, хабар Ҳои варзишӢ аз Бози Ҳои чоруми занонаи кишвар Ҳои исломӢ мебошад. Дар ин хабар Ҳо симои варзишгардухтарони тоҶик мусбат инъикос ёфтааст.

Ҳафтаномаи «Asia-Plus» дар шумораи 6 октябри соли 2005 дар мавзӮ и зан ҲамагӢ 5 маводро ба табъ расонидааст. Аз Ҷумла, ду хабар дар бораи сафари котиби давлатии ИМА Кандолиза Райс ба ТоҶикистон ва як хабар аз Бози Ҳои чоруми занонаи кишвар Ҳои исломӢ чоп кардааст. Ҳамчунин дар ду маводи дигар сухан аз занон меравад. Дар маҚола оид ба исло Ҳоти тиб ва мухбирнома оид ба фаъолияти журналистони хориҶӢ дар Ӯ збекистон чанд сухане аз занон меравад, ки умумӢ буда, проблемаи занонро фаро намегирад.

Яке аз нашрия Ҳои хонаводагии кишвар Ҳафтаномаи «Оила» мебошад ва аз рӮ и тахассус он бояд бештар масоили доѓи занонро фаро бигирад. Аз та Ҳлили Ҳафтанома бармеояд, ки кормандони «Оила» пеши худ чунин вазифа нагузоштаанд ва бештари маводи он Ҳо ба мавзӮ Ҳои фоҶиавӢ бахшида шудаанд. Масалан, Ҳафтаномаи мазкур дар шумораи 10 ноябри соли 2005 бо чунин сарлав Ҳа Ҳо: «РанҶишу кина душмани бахт», «10 ѓалати абла Ҳонаи зан», «АҶинанико Ҳ», «Момокалон дугоник таваллуд кард», «Бозгашти фо Ҳиша», «Аввалин пурсиш аз намоз бувад», «ИшҚи дуруѓин», «Шал ва безурриётиро табобат мекунам», «12 мо Ҳи ҲомиладорӢ чӢ маъно дорад?», «Файзигули Юсуф: ба му Ҳаббат э ҲтиёҶ дорам» ва ѓайра мавод чоп кардааст. Мутаассифона, дар аксари ин мавод зан мутеъу нотавон тасвир ёфтааст ва ё зиндагии фоҶиабори он

ба Қалам дода шудааст. Масалан, дар мухбирномаи «РанҶишу кина душмани бахт» омадааст: «Охир тан ҳо як бӮ саи ошиҚона, як ме ҲрубонӢ ва ё сайругашту хӮ рдани хӮ роки шом дар тарабхона, дар му Ҳити романтикӢ кофист, ки мо – бонувон тамоми ранҶишу дарду алами худро фаромӮ ш намоем».

Дар Қиссаи «Бозгашти фо Ҳиша» аз Ҳаёти зане наҚл карда мешавад, ки пас аз ду маротиба шав Ҳар кардан фо Ҳиша шудаасту билохир ба де Ҳа, назди волидонаш баргаштааст. Дар ин мавод низ симои Қа Ҳрамони Қисса – Дилдора манфиву манфур тасвир ёфтааст.

Дар Қиссаи дигаре, ки «ИшҚи дуруѓин» ном дорад, аз Ҳаёти фоҶиабори Фотима ном зани озарӢ наҚл карда мешавад. Ин духтари озарӢ ваҚти дар аскарӢ будани Самад ном тоҶикписар ба вай ошиҚ мешавад ва бо Ӯ ба ТоҶикистон меояд. Пас аз гузашти сол Ҳо Самад аз Ӯ Ҷудо шуда, ба зани дигаре хонадор мешавад ва Фотима ду духтарашро монда ба ОзарбойҶон бармегардад.

Қобили тазаккур аст, ки ин Қисса Ҳо аслан тахаюлӢ бошанд Ҳам, дар ба вуҶуд овардани афкори номатлуб мусоидат мекунанд.

Дар Ҳамин шумора маҚолае бо номи «АҶинанико Ҳ» ба табъ расидааст. Дар он аз Қиссаи ба номуси духтари ноболиѓ бо ба Ҳонаи ра Ҳонидани аҶина таҶовуз кардани мулло наҚл карда мешавад. Мулло ҲамсабаҚи падари духтар мебошад ва Ӯ аз зудбоварии волидони Ҷабрдида истифода карда, ба ин Ҷиноят даст задааст. Бо амри додго Ҳ ин муллои беимон ба 7 сол аз озодӢ ма Ҳрум карда шудааст.

Бояд гуфт, ки дар ин маҚола номи духтар ва падари Ӯ бе ягон таѓйирот оварда шудааст. Ин амал албатта, ба Ҳаёти минбаъдаи духтар ва а Ҳли байти вай бе таъсир нахо Ҳад монд.

Аз сарлав Ҳаи маводи чопшудаи ин нашрия гӮ иё бармеояд, ки дар он ба проблемаи занон таваҶчӮ Ҳ зо Ҳир мешавад. Мутаассифона, дар асл чунин нест. Масалан, дар мухбирномаи «ЗӮ роварӢ ва таъсири равонии он ба саломатии инсон» сухан аслан дар бораи майнаи сари инсон рафта, дар ин бора назари олимони физиолог оварда шудааст.

Дар маводи дигар, ки бо номи «Дувозда Ҳ мо Ҳи Ҳомиладорӣ чӣ маъно дорад?» чоп шудааст, акушер – геникологи Маркази миллии солимии репродуктивӣ ба занон масли Ҳат меди Ҳад.

Қобили зикр аст, ки маводи ин шумораи Ҳафтономаи «Оила» ба Қалами 13 нафар тааллуҚ доранд ва аз ин теъдод Ҳамагӣ 4 нафари муаллифон марданд. Яъне шумораи муаллифони зан нисбат ба муаллифони мард беш аз ду маротиба зиёд аст.

Охири соли 2005 ду нашрияи нав, замима Ҳои Ҳафтономаи «Чархи гардун» - «Женщина и мужчина», «Зан ва мард» ба табъ расиданд. Аз унвони нашрия Ҳои мазкур бармеояд, ки он Ҳо газетаи тахассусӣ барои мардону занон мебошанд. Акнун нашрия Ҳои мазкурро та Ҳлил мекунем, ки дар он Ҳо барорбарии гендерӣ то чӣ андоза риоя шудааст. Дар шумораи якуми нашрияи «Женщина и мужчина» (30 декабри соли 2005) ба ѓайр аз толеъномаву хобнома ва барномаи телевизиону сканворд Ҳо 25 мавод аз Ҷумлаи нома, мусо Ҳиба мухбирнома, маҚола, Ҳикоя ва масли Ҳату пурсиш Ҳо ба табъ расидаанд. Дар 7 мавод зан будани муаллифон ва дар 3 маводи дигар ба Қалами мард Ҳо тааллуҚ доштани навишта Ҳо маълум мешавад. 15 маводи боҚимонда дайҶест аз нашрия Ҳои Россия буда, бе номи муаллиф чоп шудаанд, вале аз он ки Ҳайати асосии кормандони нашрия – мухбирон, муса Ҳ Ҳе Ҳ ва са Ҳифабанд занонанд, метавон хулоса кард, ки навишта Ҳои мазкурро низ занон ба чоп омода кардаанд. Дар шумораи мазкур 22 сурат аз Ҷумла, 6 сурати мард ва 7 сурати зан дар тан ҳо ї, 8 сурати якҶояи марду зан ва 1 сурати кӯ дак ба табъ расидааст. Бояд гуфт, ки аксари сурати занон ба маводи чопшуда иртиботи амиҚе надоранд ва тан ҳо барои Ҷолибият истифода шудаанд. Дар Ҳамин Ҳол дар нашрия сурати 4 мард бо посухашон ба суол Ҳо ба табъ расидааст.

Дар шумораи якуми нашрияи «Зан ва мард» (30 декабри соли 2005)ба ѓайр аз толеъномаву барномаи телевизионӣ ва сканворд Ҳо 29 мавод ба табъ расидааст. Аз ин шумора 20 мавод ба Қалами занон ва тан ҳо 5 мавод ба Қалами мардон тааллуҚ дорад. Муаллифи 4 маводи дигар маълум нест. Аз маводи зикршуда тан

ҳо Ҳафттояш бевосита ба зан Ҳо, сетояш ба мард Ҳо ва ё ёзда Ҳтояш ба Ҳар ду Ҷинс бахшида шудааст.

Дар Ҳамин шумораи нашрияи мазкур 22 сурати тан ҳо -11 сурати зан ва 10 сурати мард, 3 сурати якҶояи марду зан ва 2 сурати кӮ дак чоп шудааст. Аз он ки 10 сурати марду 11 сурати занро нашрия чоп кардааст, чунон ба назар мерасад, ки мувозинати гендерӢ риоя нагардида, бештар ба занон таваҶҶӮ Ҳ зо Ҳир шудааст. Вале дар асл чунин нест: Аз 11 сурати зан тан ҳо 5 сурати аслӢ ба табъ расидааст. Нашрия дар мусо Ҳиба Ҳояш бо Ҳунарпеша Дилбар Умарова, овозхон Ҳаётой МӮ ъминова ва нависанда Гули Зард сурат Ҳои он Ҳоро низ чоп кардааст. Дар Ҳамин Ҳол нашрия 10 сурати мардони маъруфро аз Қабили шоирон БоҚӢ Ра Ҳимзода, ЛоиҚ Шералӣ, овозхонон ҶӮ рабек Муродов, А Ҳмади Зо Ҳир ва ѓайраро дар сканворд Ҳо Ҷой додааст.

Дар Ҳамин Ҳол Ҳол ин ду нашрияи тахассусӢ ба масоили гендерӢ хеле кам таваҶҶӮ Ҳ карда, баръакс ба тарѓиби нобаробарии гендерӢ мусоидат намудаанд. Ин нобаробарӢ аз паспорти ин ду нашрия оѓоз мегардад: Дар Ҳар ду нашрия калима Ҳои «**Мужчина**» ва «**Мард**» бо Ҳарф Ҳои барҶастаи ѓафси равѓанин, калима Ҳои «*Женщина*» ва «*Зан*» бошад, бо Ҳарф Ҳои лоѓар навишта шудаанд. Албатта, ин нерӮ мандӢ ва тавоноии мардро нисбати зан талҚин мекунад.

Ҳамчунин дар ин шумораи нашрияи «Мужчина и женщина» чанд та ҲҚире нисбати занон чоп шудааст. Аз Ҷумла ба суоли «Ба хиёнати зан чӢ хел муносибат мекунед?», Машраб ном мусо Ҳиб чунин посух додааст: «… Агар чунин Ҳодиса дар оилаи ман рух ди Ҳад, ман Ӯ ро мекушам ва ё сарашро луч тарошида ба кӮ ча пеш мекунам».

Кодекси оилаи ТоҶикистон марду занро дар Ҳаёти оилавӢ баробар медонад. ТибҚи Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон низ волидон барои ниго Ҳубини ҚӮ дак Ҳуқуқи якхелаи гирифтани рухсатӢ доранд. Ин нуктаи Қонун дар нашрияи мазкур чунин мазамат карда мешавад: «Марде, ки барои ниго Ҳубини кӮ дак рухсатӢ мегирад, латта аст ва аз Ӯ Ҳдаи ягон чизи дигар намебарояд».

Мутаассифона, дар нашрияи «Зан ва мард» низ нисбати баробарии гендерӢ таваҶҶӮ Ҳ зо Ҳир нашудааст. Масалан, дар як мусо Ҳиба бо унвони «РӮ зи сиё Ҳи занкалон» ро Ҳбар будани зан мазаммат карда мешавад, зеро шав Ҳари вай дар хона «наҚши занро иҶро мекунад». Дар ин мусо Ҳиба писари ин оила ба суоли мухбир -«Ту Ҳам калон шуда мехо Ҳї, ки мисли падар зани ро Ҳбар дошта бошї?»- чунин посух меди Ҳад: «Не-е! Чї, ман девона-мї? Ма мардакум, як зани хонашин мегирум».

Дар са Ҳифаи дигари ин нашрия дузана будани мард Ҳамчун як Ҳодисаи оддӢ ёдовар мешавад. Аз Ҷумла, со Ҳибкори 43-сола-Амонуллои ШодӢ мегӮ яд: «Ду зан дорам, лекин зани дуюмамро бештар дар хоб мебинам».

Ҳол он ки тибҚи Кодекси оилаи ТоҶикистон бисёрзанӢ дар Ҷум ҲурӢ манъ аст ва чунин шахсон тибҚи моддаи 170-уми КҶТ барои бисёрнико ҲӢ ба Ҷарима ба андозаи аз 200 то 500 маоши Ҳадди аҚал ё бо кор Ҳои исло Ҳи ме ҲнатӢ ба мӮ Ҳлати то ду сол Ҷазо дода мешаванд. Нашрия ин нуктаи Қонунро ба назар гирифта, бояд амали мазкурро талҚин намекард.

Пас аз мутолиаи ин нашрия Ҳои тахассусӢ метавон хулоса кард, ки дар он Ҳо масъала Ҳои доѓи сиёсї, иҚтисодӢ ва иҶтимоиву фар Ҳангии мардону занон баррасӢ намешаванд.

Ногуфта намонад, ки баъзе Ҳо норӮ шан мондани симои занро дар ВАО ба мардсолорӢ дар ин со Ҳа вобаста медонанд. Масалан, дар ин бора маҶаллаи «ГуфтугӮ » (Зан ва мард дар ВАО.// ГуфтугӮ .- 2004.- № 3.-С. 16.) менависад: «Азбаски дар васоити ахбори умум низ мардсолорӢ Ҳукмфармост, симои зан дар он нисбати мард хеле нонамоён аст». Албатта, ин аҚида чандон са Ҳе Ҳ нест. Масалан, аз пажӮ Ҳиши боло бармеояд, ки сарму Ҳаррири нашрияи «Оила» зан бошад Ҳам, вале дар Ҳамин Ҳол проблема Ҳои занон Қариб ки дар ин Ҳафтанома баррасӢ нашудаанд.

Аз соли 2001 аввал то соли 2005 бо кӮ маки молиявии бахши тоҶикистонии Институти Ҷомеаи кушода ва баъдан Ҳамчунин бо дастгирии сафорати ИМА дар ТоҶикистон маҶаллаи бонувон бо номи «ГуфтугӮ » ба табъ мерасид. Дар маҶаллаи мазкур то андозае проблема Ҳои гендерӢ баррасӢ мешуданд, вале

бинобар кам будани теъдоди чоп (1000-1200 адад) он дастраси Ҳамагон намешуд ва наметавонист афкори Ҷомеаро дигар бикунад.

Баъзе Ҳо бар он аҚидаанд, ки дар ВАО-и кишвар кам инъикос шудани проблема Ҳои гендерӢ аз зиёд будани журналистони мард дар ин со Ҳа вобаста аст. Албатта, ба ин аҚида наметавон розӢ шуд, зеро имруз дар кишвар шумораи журналистзанон афзудааст ва аз Ҷониби дигар сол аз сол теъдоди сарму Ҳаррирон аз Ҳисоби занон рӮ   ба афзоиш дорад. ИмрӮ з нашрия Ҳое Ҳастанд ба монанди Ҳафтанома Ҳои «Оила», «Asia-Plus», маҶаллаи «ФирӮ за» ва ѓайра, ки аксари кормандонашон бонувонанд. Вале дар Ҳамин Ҳол проблема Ҳои гендерӢ дар ин нашрия Ҳо чандон баррасӢ намешаванд.

Бояд гуфт, ки дар ТоҶикистон теъдоди журналистзанон афзуда истода бошад Ҳам, сат Ҳи касбии он Ҳо нисбат ба мард Ҳои Ҳампешаашон пасттар аст ва инро метавон яке аз сабаб Ҳои камтар баррасӢ шудани масоили занон донист.

Ба гуфти гендершинос Марям Давлатова « Ҳангоми мутолиаи нигошта Ҳои он Ҳо (занон-ҶМ) мушо Ҳида мешавад, ки муаллиф тоза ба мавзӮ ъ рӮ   овардааст, чизе дар ин бора Қаблан наомӮ   хтааст. Таълифоташон бештар сат ҲӢ   буда, ба э Ҳсосот дода мешаванд, дар навишта Ҳояшон та Ҳлил камтар аст. Ин чиз дар барнома Ҳои телевизион равшантар ба назар мерасад» («ГуфтугӮ », 2002, №3.).

Аз ин пажӮ   Ҳиши кӮ чаки мо бармеояд, ки образи занон дар матбуоти Ҷум ҲурӢ аксаран манфӢ Қаламдод мешавад. Дар Ҳамин Ҳол проблема Ҳои занон аксаран дар са Ҳифа Ҳои матбуот инъикос намегарданд. Ба вижа, аз поймол гардидани Ҳуқуқ Ҳои занон оид ба ме Ҳнат Қариб ки дар ВАО сухан намеравад. Масалан, имрӮ з пас аз низоми иҚтисоди бозориро пеш гирифтани ТоҶикистон ва пайдоиши шакл Ҳои гуногуни хоҶагидорӢ   аксари корфармоён кӮ   шиш мекунанд, ки занони Ҳомила ва ё кӮ   даки хурдсол доштаро ба кор нагиранд. Ҳамчунин Ҳолат Ҳои ба кормандон барои иҶрои кори якхела пардохтани маоши гуногун низ ба назар мерасад. Мутаассифона, занон низ аз надонистани Ҳуқуқ Ҳои худ инро амали ҚонунӢ дониста, ба додго Ҳ муроҶиат намекунанд.

Аз та Ҳлил Ҳо бармеояд, ки дар маводи ВАО-и кишвар асосан ду типи занон ба назар мерасанд: зан мавриди таваҶҶӮ   Ҳи ша ҲвонӢ ва со Ҳибхоназани

хушбахт - шарики мард. Ҳамчунин а Ҳён-а Ҳён дар бори занони со Ҳибмансаб ва зиёЙ мавод чопу пахш мешавад. Вале дар он Ҳо низ симои бонувон пурра рӮ шан намегардад. Дар Ҳамин Ҳол заноне, ки бо наҚш Ҳои анъанавии худ розЙ нестанд, аз Ҷумла занони феминист бештар аз Ҷониби рӮ зномaнигорон манфЙ инъикос мешаванд.

Образ Ҳои мардон низ аз Қолаб берун нестанд, одатан образ Ҳои тоҶирони бобарор, ки аз Ҳама Ҷи Ҳат таъминанд, дар маркази диҚҚати ВАО меистанд. Албатта, ин Ҳама бесабаб нест. Аксари ноширону рӮ зномaнигорон даст ба тиҶорат задаанд. Он Ҳо барои чопу пахши мавод аз шахси мавриди таваҶҶӮ Ҳ пул меситонанд ва ё ин амал бо хо Ҳиш ё супориши мансабдорон сурат мегирад. Дар ин Ҳол албатта, зани оддї, рӮ згори пурмушкилоту проблема Ҳои вай аз мадди назар Ҳо дур мемонад.

ОХИРСУХАН

КӮ шиши феминистон барои баробар Ҳуқуқии занон дар асри XX амалӢ гардид. Ҳоло дар аксари кишвар Ҳои рушдкарда нобаробарии ҶинсӢ аз ниго Ҳи ҲуқуқӢ аз байн рафтааст. Занон дар баробари мардон бо кор, маош, та Ҳсилот, си ҲатӢ ва истиро Ҳати якхела фаро гирифта шудаанд. Дар интихоби касб низ занон ихтисос Ҳоеро, ки урфан мардона буданд, фат Ҳ кардаанд.

Дар Ҳамин Ҳол сол Ҳои охир дар дунё раванди наве дар муносибати Ҷинс Ҳо пайдо шудааст. Дар бисёр кишвар Ҳо со Ҳаи хизматрасонӢ аз рӮ и Ҷинсият таҚсим мегардад. Масалан, соли 2004-ум завҶаи призиденти Аморати Мутта Ҳидаи Араб Фотима Ал –На Ҳайян барои занон ду филиали бонкро кушод. Ин бонк Ҳо тан ҳо ба занон хизмат расонида, ба он Ҳо машварати иҚтисодӢ меди Ҳанд. Ин амал имкон меди Ҳад, ки занон бештар ба фаъолияти со ҲибкорӢ Ҷалб карда бишаванд.

Соли 2005-ум Астрид Хэзтрейтер, мутахассиси технология Ҳои иттилоотӢ аввалин шуда дар Олмон бонке кушод, ки тан ҳо ба занон хизмат мерасонад. Ин бонки занона (Fraunbank) дар ша Ҳри Мюнхен Ҷойгир буда, муассиси он минбаъд тавсеаи шабакаи бонкро барои занон дар тамоми Олмон дар назар дорад.

ХизматрасонӢ аз рӮ и Ҷинс дар наҚлиёт дар кишвар Ҳои исломӢ нав нест. Масалан, дар Эрон барои бонувон як Қисми автобус пешбинӢ шудааст. Ин амал, ки барои занон Қулай ва ро Ҳаттар аст, дар кишвар Ҳои дигар низ истифода мешавад. Соли 2002-юм дар поезди Харков-Киев истифодаи вагон Ҳои махсуси занона оғоз шуд, ки нархи ро Ҳкиро аз вагони муҚаррарӢ тафовут надорад.

Мо Ҳи июли соли 2004-ум ин иҚдом дар поезди Киров-Москва мавриди истифода Қарор гирифт. Купе Ҳои вагони поезди мазкур ба занонаву мардона

Ҷудо карда шуданд. Мусофирзанон худ метавонанд интихоб бикунанд, ки дар купеи занона сафар бикунанд ва ё дар купеи умумӢ омехта бо мардон.

Чунин амал дар Япония аз ибтидои садаи XXI истифода мешавад. ХизматрасонӢ аз рӮ и Ҷинс на тан ҳо дар ро Ҳ Ҳои о Ҳан, балки дар метро низ ба ро Ҳ монда шудааст. Дар ваҚти серодам будани наҚлиёт- суб Ҳ ва шом вагон Ҳои метро Ҳои ша Ҳр Ҳои Токио, Осака ва Нагой ба занонаву мардона Ҷудо карда мешаванд, то ки занон бо ро Ҳат сафар бикунанд.

Ҳамзамон дар бисёр кишвар Ҳо хизматрасонӢ барои занони мошинсавор низ аз рӮ и Ҷинс сурат мегирад. Ба дӮ сторони автомобил автосервис Ҳои вижаи занона хизмат мерасонанд. Соли 2005-ум бори аввал дар Москва автосервиси занона кушода шуд. Ҳамон сол дар Йоркшири Британияи Кабир бошад, автосервисе барои занон кушода шуд, ки кормандонаш аз Ҷумлаи челонгару барҚгар ва механик Ҳо Ҳама бонувонанд.

Бартарияти автосервис Ҳои вижа аз муҚаррарӢ дар он аст, ки аввалан, занон худро озод Ҳис мекунанд. Сониян, он Ҳо дар ин Ҷо, ваҚти худро Ҳини таъмири мошинашон зоеъ нагузаронида, метавонанд аз салон Ҳои ороиши мӮ й ва маникюру педикюри дохили ин муассиса Ҳо истифода бикунанд ва ё бо ҲамҶинсони худ сари як пиёла Ҷа Ҳва чаҚ-чаҚ намоянд.

Чунин таҚсимоти Ҷинсии хизматрасонӢ албатта, барои занон Ҷулай ва ро Ҳаттар аст. Вале, он талошу кӮ шиш Ҳое, ки барои бо мардон баробар будан, пиёда мешуданд, магар барабас меравaнд? Ин суолест, ки ҲанӮ з му ҲаҚиҚони гендер посухашро нагуфтаанд.

ФЕ ҲРИСТИ АДАБИЁТ

1. Абдуллоев А. МавҚеи зан дар давраи Зардушт ва баъд. // Гендер ва Ҷомеа.-2004.-№ 4. - С. 13-15.
2. Анализ гендерной ситуации в сфере политики в Республике Таджикистан.-Душанбе, 2005.
3. Антология гендерной теории.-Минск, 2000.
4. АрӮ си 11-солаи мардикори тоҶик. // Зиндагї.-2005.- 9 июн.
5. Бадентар Э. Мужская сущность.-М., 1995.
6. БаҚосов И. ҲукуҚ ва озоди Ҳои зан. – ХуҶанд, 2005.
7. Барг Э. П. Семь возрастов женщины.- М., 1994.
8. Брукер Н. Гендер ва васоити ахбори умум. // ТоҶикистон: интихоботи парлумон 2005.-Душанбе, 2004.- С. 37-41.
9. Введение в гендерные исследования. Ч. 1., Ч. 2.- Харьков, СПб., 2001.
10. ВИЧ-СПИД и права человека. Международные руководящие принципы. – Нью-Йорк, Женева, 2003.
11. Гендер и техника.-Душанбе, 2005.
12. Гендер как интрига познания. - М., 2000, 2002.
13. Гендерные исследования в Центральной Азии. – Алматы, 2002.
14. Гендерный калейдоскоп.-М., 2001.
15. Гендерное равенство: как и зачем об этом говорить. - М., 2004.
16. Гендерная цензура как элемент культуры. - М., 2003.
17. Гендерная экспертиза и законадательная политика.- М., 2004.
18. Грайс Дж. Что делает женщину сексуальной.-М., 1995.
19. Ѓаффоров А. Зан аз ниго Ҳи сиёсати гендерї.-Душанбе, 2005.
20. Давлатова М. Вожаномаи тафсирии истило Ҳоти гендерї. - Душанбе, 2005.
21. Давлатова М. Гендер дар васоити ахбори умум. // Некоторые аспекты гендерных исследований в Таджикистане.-Душанбе, 2002.- С. 68-77.
22. Девонаам нахонед! // НерӮ и сухан. –2003.-21 август.
23. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин.// ҲукуҚи инсон.-2005.-ноябр.
24. Дубин С. Колдунья, дитя, андрогин: жещина(ы) в сюрреализме. // Иностранная литература.-2003.-№ 6.-С. 279-299.
25. Духтаронамонро аз куҶо ёбем? // ТоҶикистон.- 2004.-25 ноябр.
26. Достижения целей развития тысячелетия. Таджикистан-2003. - Душанбе, 2003.
27. Женщина в обществе: мифы и реалии. - М., 2001.
28. Женщина и визуальные знаки. - М., 2000.

29. Женщина и выборы. - Тбилиси, 2004.
30. Жеребкина И. «Прочти моё желание…». Постмодернизм, психоанализ, феминизм. - М., 2000.
31. Законы и практика средств массовой информации в одинадцати демократиях мира. -М., 1997.
32. Зан ва мард дар ВАО.// ГуфтугӮ .- 2004. - № 3.-С. 16.
33. Занон дар матбуоти тоҶик чӢ маҚом доранд?// ГуфтугӮ .-2002.- №3.- С. 20-22.
34. Ибодов Дж. Основы правовых знаний для журналистов Таджикистана. – Душанбе, 2004.
35. Ибро Ҳим А. Бахтбаргаштагони фиѓонистон.//Зиндагї.-2005.-28 июл.
36. Клецина И.С. Психология гендерных отношений. – СПб., 2004.
37. Кодекси манзили Ҷум Ҳурии ТоҶикистон. 1997.- 12 декабр.// Ахбори МаҶлиси Олии ТоҶикистон.-1997. - № 23-24.
38. Кодекси оилаи Ҷум Ҳурии ТоҶикистон.- Душанбе, 1999.
39. Кодекси Ҷиноятии Ҷум Ҳурии ТоҶикистон. -Душанбе, 1998.
40. Кон И. С. Введение в сексологию. – М., 1989.
41. Конститутсияи (СарҚонуни) Ҷум Ҳурии ТоҶикистон.- Душанбе, 2004.
42. Корбут Л. В. Поленина С. В. Международные конвенции и декларации о правах женщин и детей. – М., 2004.
43. Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи мубориза ба муҚобили хариду фурӮ ши одамон.-Душанбе, 2004.
44. Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо».-Душанбе, 2005.
45. Қонуни ҶТ «Дар бораи реклама». 2003, 28 май (№859).
46. Қосимова М. Танзими оила. - Душанбе, 1998.
47. Лазутина Г. В. Профессиональная этика журналиста. - М., 2000.
48. Логинов А. А. Мужчина и женщина. – Минск, 1989.
49. МаҶмӮ аи асноди байналмилалӢ оид ба масъала Ҳои Ҳуқуқи духтарон дар риштаи маориф. - Душанбе, 2002.
50. Мирзобекова Р. Живой товар возвращен из ОАЭ.// Asia-Plus. –2005.- 11 август.
51. Мирзобекова Р. Шармата по - таджикски.//Asia-Plus.-2005.- 11август.
52. Музаффаров С. ОдамфурӮ ш Ҷазо гирифт.//ТоҶикистон.-2005.-9 июн.
53. Некоторые аспекты гендерных исследований в Таджикистане. В. 1, 2.-Душанбе, 2003.
54. Омран А. Р. Планирование семьи в толковании ислама.- Душанбе, 1999.
55. О муже(N)ственности: Сборник статей. Сост. С. Ушкин.-М.,2002.
56. Положение детей в мире, 2005 год. Детство под угрозой.-UNICEF, 2004.
57. Правовые и этические нормы в журналистике. - М., 2004.

58. Рамзия. Ро Ҳ сӮ и «бепадарї».// Миллат.- 2005, 6 октябр.
59. Расидан ба Ҳадаф Ҳои рушди Ҳазорсола. ТоҶикистон-2003. -Душанбе, 2003.
60. РаҶаб Р. Тешаев У. Гендер…падарсолорї… ва бепадарї.// Миллат.- 2005.- 1 сентябр.
61. Сексизм non stop? // Диолог женщин.- 2003.- № 20.
62. Сила слова-2. Новый европейский порядок: права человека положение женщин и гендерная цензура.-М., 2000.
63. Словарь гендерных терминов. - М., 2002.
64. Соланас В. Манифести Ҷомеаи ма Ҳви пурраи мардон. //Митин журнал. - 1967.-№ 59. – С. 480.
65. Социология гендерных отношений. – М., 2004.
66. Стайс Р. Женское освободительное движение в России. Феминизм, нигилизм и большевизм 1860-1930. - М., 2004.
67. Сукманов Д. Гендерные стереотипы в рекламе // Рекламные технологии.-2002.-№ 4.-С. 36-37.
68. Таджикистан: на пути к гендерному равенству. - Душанбе, 2003.
69. Таджикистан: проблемы трудовой миграции и возможные подходы к формированию политики. - Душанбе, 2003.
70. Феминизм и гендерные исследования.- Тверь, 1999.
71. Фитрат А. Оила ё худ вазифаи оиладорї. // Гендер ва Ҷомеа.-2004.- №4. – С. 15-16.
72. Фрейд З. Психология сексуальности.- Минск, 1992.
73. Фридан Бетти. Загадка женственности.- М., 1994.
74. Хрестоматия по курсу основы гендерных исследований.- М., 2000.
75. Худоёров Б. Т. Шонасридинов Н. Мукумова С. А. Тафсири Кодекси ме Ҳнати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон. - Душанбе, 2004.
76. Чазем Р. Мужская сексуальность. –Минск, 1991.
77. Шейнов В. П. Женщина плюс мужчина. Познать и покорить.- Минск, Харвест, 2004.
78. Шоисматуллоев Шоназар. Насилие в отношении женщин: прошлое и настоящее.- Душанбе, 2005.
79. Яффе М., Фенвик Э. Секс в жизни мужчины.- М., 1990.

ЗАМИМА ҲО:

Замимаи А.

БАРНОМАИ КУРСИ ГЕНДЕР ВА ЖУРНАЛИСТИКА

Курси «Гендер ва журналистика» аз 36 соат - 24 соат дарси назариявї, 12 соат дарси семинарӢ иборат аст.

ҚИСМИ ТАШКИЛИВУ МЕТОДӢ

ҲАДАФИ КУРС

Проблема Ҳои гендерӢ аз Қадимулайём дар Ҷомеа вуҶуд доранд. Дар давраи шӮ равӢ масоили мазкур нисбатан Ҳалли худро ёфта буданд. Вале пас аз пош хӮ рдани Итти Ҳоди ШӮ равӢ ва дар ин замина пайдо шудани давлат Ҳои мустаҚил ба афзудани масоили гендерӢ мусоидат кард. Аз Ҷумла, дар ТоҶикистон, ки гирифтори Ҷанги ша ҲрвандӢ ва бӮ Ҳрони иҚтисодӢ гардид, проблема Ҳои гендерӢ аз нав рӮ заданд. ИмрӮ з дар ТоҶикистон созмон Ҳои гуногуни давлативу ѓайридавлатӢ ва байналхалҚӢ ба Ҳалли проблема Ҳои гендерӢ даст задаанд. Вале он Ҳо на Ҳамеша ба ин муваффаҚ мешаванд. Зеро барои аз байн бурдани проблема Ҳои гендерӢ ба ѓайр аз базаи муста Ҳками моддиву маънавӢ боз тафаккури Ҷомеаро, ки солиёни зиёд ташаккул ёфтааст, бояд дигар кард. ИмрӮ з ин Ҳадаф аслан тавассути ВАО ба даст меояд. Ҳадафи Курси «Гедер ва журналистика» аз омода кардани хатмкунандагони факултет ва шӮ ъба Ҳои журналистика ба ин вазифаи пурмасъул иборат аст. ДонишҶӮ ён дар Ҷараёни омӮ зиши курси мазкур бо проблема Ҳои гендерӢ дар Ҷомеа шинос шуда, минбаъд тавассути ВАО дар Ҳалли он Ҳо мусоидат менамоянд.

ВАЗОИФИ КУРС

Вобаста ба Ҳадафи зикргардида вазифа Ҳои асосии курс аз ин иборат аст:

- шинос кардани донишҶӮ ён бо таърихи Ҳаракат Ҳои феминистї;
- ошно намудани донишҶӮ ён бо масоили гендерӢ дар Ҷомеа;
- нишон додани ро Ҳ Ҳои Ҳалли масоили гендерӢ ба донишҶӮ ён;
- шинос кардани донишҶӮ ён бо Қонунгузории ТоҶикистон ва асноди байналхалҚӢ вобаста ба масоили гендерї;
- баррасии инъикоси масоили гендерӢ дар ВАО-и ТоҶикистон.

НАҚШИ КУРС ДАР ОМОДАГИИ КАСБИИ ДОНИШҶӮ ЁН

Курси «Гендер ва журналистика» дар нимсолаи аввали курси 5-ум ба донишҶӮ ён таълим дода мешавад. Дар ин ваҚт донишҶӮ ён аллакай фан Ҳои касбиву тахассусиро омӮ хта, баъзе малакаи амалии журналистиро пайдо кардаанд. Курси мазкур дониши назарӢ ва амалии донишҶӮ ёнро вобаста ба мавзӮ и гендер ва инъикоси он дар ВАО афзун мегардонад. Ҳамчунин курси номбурда дар васеъ шудани Ҷа Ҳонбинии донишҶӮ ён мусоидат мекунад.

ТАЛАБОТ БА АЗХУДКУНИИ КУРС

ДонишҶӮ ён пас аз хатми курс бояд чунин малака дошта бошанд:

- донистани равия Ҳои феминистӢ дар Ҷа Ҳон;
- донистани проблема Ҳои гендерӢ ва ро Ҳ Ҳои имконпазири Ҳалли он Ҳо;
- донистани Қонунгузории ТоҶикистон вобаста ба масоили гендерї;
- дарки камбудии ВАО дар инъикоси масоили гендерї;
- истифода карда тавонистани дониш Ҳои андӮ хта дар амал. Аз Ҷумла, инъикоси дурусти масоили гендерӢ дар ВАО.

МУНДАРИҶАИ КУРС

Курси мазкур аз 3 Қисм ва замима иборат буда дар он лексия ва дарс Ҳои амалӢ баррасӢ мешаванд. Қисми якум – «Таърихи Ҳаракат Ҳои феминистї» аз пайдоиши Ҳаракат Ҳои феминистӢ наҚл мекунад.

Қисми дуюм – « Ҳуқуқи занон ва кӮ дакон дар Ҷомеа» ном дошта, дар он Қонунгузории ТоҶикистон ва асноди байналхалҚӢ вобаста ба масоили гендерӢ баррасӢ мешавад.

Қисми сеюм - «Инъикоси масоили гендерӢ дар ВАО» номгузорӢ шуда, дар он инъикоси проблемаи мазкур дар восита Ҳои ахбори омма та Ҳлил мешавад.

Барои кӮ мак ба донишҶӮ ён дар фа Ҳмиши истило Ҳи гендерӢ замима пешни Ҳод мешавад, ки он аз вожаномаи мухтасари гендерӢ иборат аст.

Ҳамчунин дар аввали курс барои мутолиаи мустаҚилона фе Ҳристи адабиёти зарура дода мешавад.

Қисми 1.

ТАЪРИХИ ҲАРАКАТ ҲОИ ФЕМИНИСТӢ

Лексияи 1 (2 соат) *семинари 1 (2 соат)*

1.0. <u>Таърихи ташаккули феминизм.</u>

Модаршо ҲӢ ва падарсолорї. Нико Ҳ ва оила дар а Ҳди кӮ Ҳан. Пайдоиши идея Ҳои феминистии Кристина де Пизан ва Корнелиус Агриппа. ИнҚилоби бузурги Фаронса, «Эъломияи Ҳуқуқи зан ва ша Ҳрванд»-и Олимпия де Гуж (с. 1792). Идея

Ҳои феминистӢ дар Англия. Мэри Уолстоункрафт ва китоби Ӯ « Ҳифзи Ҳуқуқи зан» (с. 1792). Идея Ҳои феминистӢ дар Олмон. Асари Теодор фон Гиппел «Дар бораи бе Ҳ кардани вазъи ша Ҳрвандии занон». Ҳаракат Ҳои феминистӢ дар асри XIX. Консепсия Ҳои философии Ҷон Локк, Жан Жак Руссо, Ҷон Стюарт Милл. Китоби Ҷ. С. Милл ва Харриэт Тейлор «Тобеияти зан» (с. 1869). Назарияи сотсиализми утопиявӣ. Ҳаракати суфражистон.

Лексияи 2 (2 соат)

1.1. <u>Феминизми либералӢ</u>

Китоби Бетти Фридан «Мистикаи нафосат» (с. 1963). Идея Ҳои феминистии Элисс Россӣ, Ҷанет Ричардс, Сюзан Окин, Натали Блюстоун (а. XX). Исло Ҳот дар ча ҲорчӮ баи Ҷомеаи мавҶуда. Идеяи баробарии Ҷинс Ҳо. Характеристикаи мактаби феминист Ҳои либералӣ. ТанҚиди феминизми либералӢ аз Ҷониби равия Ҳои дигар.

Лексияи 3 (2 соат)

1.3. <u>Феминизми сотсиалистӢ</u>

Феминизми марксистӣ. Идея Ҳои А. Колонтай, К. Сеткин, А. Бебел ва дигарон. Феминистони марксистии имрӮ за - Эмма Голдман, Синтия Кокбёрн, Мэри Эванс. Назарияи сотсиал - феминизм. Назарияи система Ҳои дуалӣ. Идея Ҳои Хайди Хартман, Ҷулиет Митчелл, Алисон Ҷагар, Маргарет Бенстон ва дигарон. ТанҚиди назарияи система Ҳои дуалӢ - Андрис Янг. БӮ Ҳрони сотсиал-феминизм. Феминизм ва Ҷомеаи коммунистӣ.

Лексияи 4 (2 соат)

1.4. <u>Феминизми радикалӢ</u>

Назарияи психоанализи Зигмунд Фрайд. Назарияи сотсиологии таҚсими наҚш Ҳои Ҷинсӣ. Асари Симон де Бовуар «Ҷинсидуюм» (с.1949). ТазъйиҚи зан яке аз намуд Ҳои асосии истисмор. Асари Суламиф Файерстоун «Диалектикаи Ҷинс»(с.1970). Модар, ша Ҳвоният, порнография ва давлат аз ниго Ҳи феминистони радикалӣ. Идея Ҳои Адриенна Рич, Андреа Дворкин, Маргарет Эттвуд, Робин Роуланд ва Энн Оуклӣ. ЗергурӮ Ҳ Ҳои феминизми радикалӣ: феминизми фар Ҳангӣ, феминизми эссенсиалистӣ, лесбианизм.

ҚИсми 2.

ҲУҚУҚИ ЗАНОН ВА КӮ ДАКОН ДАР ҶОМЕА

Лексияи 5 (2 соат)

1.1. Асноди байналхалҚӢ оид ба ҲукуҚи занон ва кӮ дакон

Эъломияи Ҳуқуқи башар (10 декабри соли 1948). Конвенсияи мубориза зидди одамфурӮ шӢ ва истифодаи фо ҲишагӢ аз Ҷониби шахсони сеюм (2 декабри соли 1949). Конвенсия дар бораи Ҳуқуқ Ҳои сиёсии занон (20 декабри соли 1952). Конвенсия дар бораи ша Ҳрвандии зани шав Ҳардор (29 январи соли 1957). Эъломияи хуҚуҚи кӮ дак (20 ноябри соли 1959). Конвенсия дар бораи мубориза зидди тазъйиҚ дар со Ҳаи маориф (14 декабри соли 1960). Пакти байналхалҚӢ оид ба Ҳуқуқ Ҳои иҚтисодӢ иҶтимоӢ ва фар ҲангӢ (16 декабри соли 1966). Пакти байналхалҚӢ оид ба Ҳуқуқ Ҳои ша ҲрвандӢ ва сиёсӢ (16 декабри соли 1966). Конвенсияи бар Ҳам додани тазъйҚ нисбати занон (7 ноябри соли 1967). Конвенсияи Ҳуқуқи кӮ дак (20 ноябри соли 1989). Эъломияи бар Ҳам задани хушунат нисбати занон (20 декабри соли 1993).

Лексияи 6 (2 соат) Семинари 2 (2 соат)

1.2. Қонунгузории ТоҶикистон оид ба Ҳуқуқи занон

Ҳуқуқи зан дар Ислом. СарҚонуни ТоҶикистон. Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон (15.05.1997). Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи Ҳифзи саломатии а Ҳолї» (15.05.1997), Кодекси манзили Ҷум Ҳурии ТоҶикистон 12.12.1997), Кодекси Ҷиноятии Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (21.05.1998), Кодекси оилаи Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (13. 11.1998), Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» (01.03.2005).

Лексияи 7 (2 соат) Семинари 3 (2 соат)

1.3. Ҳуқуқи кӮ дакон дар Ҷомеа

Ҳуқуқи кӮ дакон дар Ислом. Ҳуқуқи кӮ дакон дар Кодекси оилаи ТоҶикистон. Ҳуқуқи кӮ дакон ба манзил. Ҳуқуқи ме Ҳнатии кӮ дакон. Ҳуқуқи кӮ дакон ба моликият. Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои волидон нисбати тарбияи фарзандон. Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадории фарзандон барои парастории волидон.

Қисми 3.

ИНЪИКОСИ МАСОИЛИ ГЕНДЕРӢ ДАР ВАО

Лексияи 8 (2 соат) Семинари 4 (2 соат)

1.0. Гендер ва журналистика

Озодии сухан ва гендер. Ҳуқуқ ва вазифа Ҳои журналист. Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи матбуот ва восита Ҳои дигари ахбори омма (14.12.1990). Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи телевизион ва радиошунавонї» (14.12. 1996). Инъикоси воҚеа Ҳои фоҶиабор. Меъёр Ҳои ахлоҚии журналист.

Лексияи 9 –10 (4 соат) *Семинари 5 (2 соат)*

1.2. Образи зан ва мард дар ВАО

Образи зани мутеъ. НобаробарӢ дар инъикоси симои зан. ОдамрабоӢ ва инъикоси он дар матбуот. Зан ва реклама.
Симои марди тавоно. НаҚши мард дар реклама. Гендер ва эълони нико Ҳ дар матбуот.

Лексияи 11 – 12 (4 соат) *Семинари 6 (2 соат)*

1.3. НаҚши ВАО дар ташаккули афкори гендерї

Гендер ва афкори Ҷомеа. Гендер ва ВАО. Таѓйири Қолаб Ҳои шахшудаи гендерӢ дар ВАО. Эротика ва порнография дар ВАО. Зан ва интихобот дар ВАО. Сензураи гендерї.

НАМУНАИ МАЗӮ Ъ ҲО БАРОИ КОРИ МУСТАҚИЛОНА

1. Тартиби аз кор озод кардани зани Ҳомила.
2. Маоши Ҷинс Ҳо Ҳини ме Ҳнати якхела.
3. Оё шумо мехо Ҳед, ки занатон кор бикунад? (пурсиш барои писарон).
4. Оё барои та Ҳсили духтаронатон монеъ мешавед.
5. Гендер ва реклама.
6. МуноҚиша Ҳои оилавӢ сабаб ва натиҶа.
7. ТаҚсими вазифа Ҳо дар оила.
8. Ҳуқуқи кӢ зиёд аст?
9. Зани идеалӢ ва марди идеалӢ кист?
10. Тафсири оилаи идеалї.

НАМУНАИ НОМГӮ И РЕФЕРАТ ҲО

1. Инъикоси симои зан дар Ҳафтаномаи «Оила».
2. Инъикоси симои мард дар Ҳафтаномаи «Оила».
3. Симои зани сиёсатмадор дар рӮ зномаи «Ҷум Ҳурият».
4. Инъикоси симои зан дар Ҳафтаномаи «Му Ҳаббат ва оила».
5. Инъикоси симои мард дар Ҳафтаномаи «Му Ҳаббат ва оила».
6. Образи зан дар ТВТ.

7. Образи мард дар ТВТ.
8. Инъикоси симои зан дар Радиои ТоҶикистон.
9. Инъикоси симои мард дар Радиои ТоҶикистон.
10. Инъикоси масоили кӮ дакон дар нашрия Ҳои давлатӣ.

НАМУНАИ НОМГӮ И КОР ҲОИ КУРСИВУ ДИПЛОМӢ

1. Образи зани тоҶик дар матбуоти давлатӣ.
2. Инъикоси одамрабоӢ дар матбуоти ТоҶикистон.
3. Гендер ва журналистика.
4. Инъикоси масоили гендерӢ дар матбуоти ТоҶикистон.
5. Симои зани сиёсатмадор дар ТВТ.
6. Образи зан дар барнома Ҳои фароғатии ТВ «Сафина».
7. Инъикоси масоили гендерӢ дар Радиои «Asia-Plus».
8. Радиои «Ватан» ва масоили гендерӣ.
9. Образи мард дар нашрия Ҳои занонаи ТоҶикистон.
10. Фаъолияти созмон Ҳои байналхалҚӢ оид ба гендер дар ТоҶикистон.

НАМУНАИ СУОЛ ҲО БАРОИ ИМТИ ҲОН

1. Модаршо ҲӢ ва падарсолорӢ чист?.
2. Нико Ҳ ва оила дар а Ҳди кӮ Ҳан.
3. Пайдоиши идея Ҳои феминистии Кристина де Пизан ва Корнелиус Агриппа.
4. ИнҚилоби бузурги Фаронса, «Эъломияи Ҳуқуқи зан ва ша Ҳрванд»-и Олимпия де Гуж (с. 1792).
5. Идея Ҳои феминистӢ дар Англия. Мэри Уолстоункрафт ва китоби Ӯ « Ҳифзи Ҳуқуқи зан» (с. 1792).
6. Идея Ҳои феминистӢ дар Олмон. Асари Теодор фон Гиппел «Дар бораи бе Ҳ кардани вазъи ша Ҳрвандии занон».
7. Ҳаракат Ҳои феминистӢ дар асри XIX. Консепсия Ҳои философии Ҷон Локк, Жан Жак Руссо, Ҷон Стюарт Милл.
8. Китоби Ҷ. С. Милл ва Харриэт Тейлор «Тобеияти зан» (с. 1869).
9. Назарияи сотсиализми утопиявӣ. Ҳаракати суфражистон.
10. Феминизми либералӣ.
11. МӮ Ҳтавои китоби Бетти Фридан «Мистикаи нафосат» (с. 1963).
12. Идея Ҳои феминистии Элисс Росси, Ҷанет Ричардс, Сюзан Окин, Натали Блюстоун (а. XX).
13. Идеяи баробарии Ҷинс Ҳои феминистони либералӣ.
14. Характеристикаи мактаби феминист Ҳои либералӣ.
15. ТанҚиди феминизми либералӢ аз Ҷониби равия Ҳои дигар.
16. Феминизми марксистӣ. Идея Ҳои А. Колонтай, К. Сеткин, А. Бебел ва дигарон.

17. Идея Ҳои феминистони марксистии имрӮ за- Эмма Голдман, Синтия Кокбёрн, Мэри Эванс.
18. Назарияи сотсиал - феминизм.
19. Назарияи система Ҳои дуалї. Идея Ҳои ХайдӢ Хартман, Ҷулиет Митчелл, Алисон Ҷагар, Маргарет Бенстон ва дигарон.
20. ТанҚиди назарияи система Ҳои дуалӢ - Андрис Янг.
21. БӮ Ҳрони сотсиал-феминизм.
22. Феминизм ва Ҷомеаи коммунистї.
23. Назарияи психоанализи Зигмунд Фрайд.
24. Назарияи сотсиологии таҚсими наҚш Ҳои Ҷинсї.
25. Мо Ҳияти асари Симон де Бовуар «Ҷинсидуюм» (с.1949).
26. ТазъйиҚи зан яке аз намуд Ҳои асосии истисмор. Асари Суламиф Файерстоун «Диалектикаи Ҷинс»(с.1970).
27. Модар, ша Ҳвоният, порнография ва давлат аз ниго Ҳи феминистони радикалї. Идея Ҳои Адриенна Рич, Андреа Дворкин, Маргарет Эттвуд, Робин Роуланд ва Энн Оуклї.
28. ЗергурӮ Ҳ Ҳои феминизми радикалї: феминизми фар Ҳангї, феминизми эссенсиалистї, лесбианизм.
29. Эъломияи Ҳуқуқи башар (10 декабри соли 1948).
30. Конвенсияи мубориза зидди одамфурӮ шӢ ва истифодаи фо ҲишагӢ аз Ҷониби шахсони сеюм (2 декабри соли 1949).
31. Конвенсия дар бораи Ҳуқуқ Ҳои сиёсии занон (20 декабри соли 1952).
32. Конвенсия дар бораи ша Ҳрвандии зани шав Ҳардор (29 январи соли 1957).
33. Эъломияи хуҚуҚи кӮ дак (20 ноябри соли 1959).
34. Конвенсия дар бораи мубориза зидди тазъйиҚ дар со Ҳаи маориф (14 декабри соли 1960).
35. Пакти байналхалҚӢ оид ба Ҳуқуқ Ҳои иҚтисодӢ иҶтимоӢ ва фар ҲангӢ (16 декабри соли 1966).
36. Пакти байналхалҚӢ оид ба Ҳуқуқ Ҳои ша ҲрвандӢ ва сиёсӢ (16 декабри соли 1966).
37. Конвенсияи бар Ҳам додани тазъйиҚ нисбати занон (7 ноябри соли 1967).
38. Конвенсияи Ҳуқуқи кӮ дак (20 ноябри соли 1989).
39.Эъломияи бар Ҳам задани хушунат нисбати занон (20 декабри соли 1993).
40. Ҳуқуқи зан дар Ислом.
41. Ҳуқуқи зан дар Кодекси ме Ҳнати ТоҶикистон (15.05.1997).
42. Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи Ҳифзи саломатии а Ҳолї» (15.05.1997).
43. Ҳуқуқи зан дар Кодекси манзили Ҷум Ҳурии ТоҶикистон 12.12.1997).
44. Кодекси Ҷиноятии Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (21.05.1998).
45. Ҳуқуқи зан дар Кодекси оилаи Ҷум Ҳурии ТоҶикистон (13. 11.1998).

46. Тафсири Қонуни Ҷум Ҳурии ТоҶикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» (01.03.2005).
47. Ҳуқуқи кӮ дакон дар Ислом.
48. Ҳуқуқи кӮ дакон дар Кодекси оилаи ТоҶикистон.
49. Ҳуқуқи кӮ дакон ба манзил.
50. Ҳуқуқи ме Ҳнатии кӮ дакон.
51. Ҳуқуқи кӮ дакон ба моликият.
52. Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадори Ҳои волидон нисбати тарбияи фарзандон.
53. Ҳуқуқу Ӯ Ҳдадории фарзандон барои парастории волидон.
54. Озодии сухан ва гендер.
55. Қонун Ҳои ТоҶикистон оид ба ВАО.
56. Қолаб Ҳои гендерӢ ва ВАО.
57. Меъёр Ҳои ахлоҚии журналист.
58. Образи зани мутеъ дар матбуоти ТоҶикистон.
59. НобаробарӢ дар инъикоси симои зан.
60. ОдамрабоӢ ва инъикоси он дар матбуот.
61. Зан дар реклама.
62. Симои марди тавоно дар матбуот.
63. НаҚши мард дар реклама.
64. Гендер ва эълони нико Ҳ дар матбуот.

ФЕ ҲРИСТИ АДАБИЁТ

1. Абдуллоев А. МавҚеи зан дар давраи Зардушт ва баъд. // Гендер ва Ҷомеа.-2004.- № 4. - С. 13-15.
2. Антология гендерной теории.-Минск, 2000.
3. Бадентар Э. Мужская сущность.-М., 1995.
4. БаҚосов И. ҲукуҚ ва озоди Ҳои зан. – ХуҶанд, 2005.
5. Барг Э. П. Семь возрастов женщины.- М., 1994.
6. Брукер Н. Гендер ва васоити ахбори умум. // ТоҶикистон: интихоботи парлумон
   2005.-Душанбе, 2004.- С. 37-41.
7. Введение в гендерные исследования. Ч. 1., Ч. 2.- Харьков, СПб., 2001.
8. ВИЧ-СПИД и права человека. Международные руководящие принципы. – Нью-Йорк, Женева, 2003.
9. Гендер и техника.-Душанбе, 2005.
10. Гендер как интрига познания. - М., 2000, 2002.
11. Гендерные исследования в Центральной Азии. – Алматы, 2002.
12. Гендерный калейдоскоп.-М., 2001.
13. Гендерное равенство: как и зачем об этом говорить. - М., 2004.
14. Гендерная цензура как элемент культуры. - М., 2003.

15. Гендерная экспертиза и законадательная политика.- М., 2004.
16. Грайс Дж. Что делает женщину сексуальной.-М., 1995.
17. Ѓаффоров А. Зан аз нигоҲи сиёсати гендерї.-Душанбе, 2005.
18. Давлатова М. Вожаномаи тафсирии истилоҲоти гендерї. - Душанбе, 2005.
19. Давлатова М. Гендер дар васоити ахбори умум. // Некоторые аспекты гендерных исследований в Таджикистане.-Душанбе, 2002.- С. 68-77.
20. Достижения целей развития тысячелетия. Таджикистан-2003. - Душанбе, 2003.
21. Женщина в обществе: мифы и реалии. - М., 2001.
22. Женщина и визуальные знаки. - М., 2000.
23. Женщина и выборы. - Тбилиси, 2004.
24. Жеребкина И. «Прочти моё желание…». Постмодернизм, психоанализ, феминизм. М., 2000.
25. Ибодов Дж. Основы правовых знаний для журналистов Таджикистана.– Душанбе, 2004.
26. Клецина И.С. Психология гендерных отношений. – СПб., 2004.
27. Кодекси манзили ЧумҲурии ТоЧикистон. 1997.- 12 декабр.// Ахбори МаЧлиси Олии ТоЧикистон.-1997. - № 23-24.
28. Кодекси оилаи ЧумҲурии ТоЧикистон.- Душанбе, 1999.
29. Кодекси Чиноятии ЧумҲурии ТоЧикистон. -Душанбе, 1998.
30. Кон И. С. Введение в сексологию. – М., 1989.
31. Конститутсияи (СарҚонуни) ЧумҲурии ТоЧикистон.- Душанбе, 2004.
32. Корбут Л. В. Поленина С. В. Международные конвенции и декларации о правах женщин и детей. – М., 2004.
33. Қонуни ЧумҲурии ТоЧикистон «Дар бораи мубориза ба муҚобили хариду фурӮ ши одамон.-Душанбе, 2004.
34. Қонуни ЧумҲурии ТоЧикистон «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии Баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо».-Душанбе, 2005.
35. Қосимова М. Танзими оила. - Душанбе, 1998.
36. Лазутина Г. В. Профессиональная этика журналиста. - М., 2000.
37. Логинов А. А. Мужчина и женщина. – Минск, 1989.
38. МаЧмӮ аи асноди байналмилалӢ оид ба масъала Ҳои Ҳуқуқи духтарон дар риштаи маориф. - Душанбе, 2002.
39. МуҚим Ч. Гендер ва журналистика.-Душанбе, 2006.
40. Некоторые аспекты гендерных исследований в Таджикистане. В. 1, 2.-Душанбе, 2003.
41. Омран А. Р. Планирование семьи в толковании ислама.- Душанбе, 1999.
42. О муже(N)ственности: Сборник статей. Сост. С. Ушкин.-М.,2002.
43. Положение детей в мире, 2005 год. Детство под угрозой.-UNICEF,

2004.
44. Правовые и этические нормы в журналистике. - М., 2004.
45. Расидан ба Ҳадаф Ҳои рушди Ҳазорсола. ТоҶикистон-2003. Душанбе, 2003.
46. Сексизм non stop? // Диолог женщин.- 2003.- № 20.
47. Словарь гендерных терминов. - М., 2002.
48. Социология гендерных отношений. – М., 2004.
49. Стайс Р. Женское освободительное движение в России. Феминизм, нигилизм и большевизм 1860-1930. - М., 2004.
50. Таджикистан: на пути к гендерному равенству. - Душанбе, 2003.
51. Таджикистан: проблемы трудовой миграции и возможные подходы к формированию политики. - Душанбе, 2003.
52. Феминизм и гендерные исследования.- Тверь, 1999.
53. Фитрат А. Оила ё худ вазифаи оиладорї. // Гендер ва Ҷомеа.-2004.- №4. – С. 15-16.
54. Фрейд З. Психология сексуальности.- Минск, 1992.
55. Фридан Бетти. Загадка женственности.- М., 1994.
56. Хрестоматия по курсу основы гендерных исследований.- М., 2000.
57. Худоёров Б. Т. Шонасридинов Н. Мукумова С. А. Тафсири кодекси ме Ҳнати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон. - Душанбе, 2004.
58. Чазем Р. Мужская сексуальность. –Минск, 1991.
59. Шейнов В. П. Женщина плюс мужчина. Познать и покорить.- Минск, Харвест, 2004.
60. Шоисматуллоев Шоназар. Насилие в отношении женщин: прошлое и настоящее.- Душанбе, 2005.
61. Яффе М., Фенвик Э. Секс в жизни мужчины.- М., 1990.

Замимаи Б.

ПУРСИШНОМА ҲОИ САНҶИШӢ

Оё шумо масъулиятшиносед?

1.Пас аз хатми мактаб дар интихоби касб чӢ хел ба як Қарор омадед?
а) мустаҚилан аз рӮ и хо Ҳиш ва имконияти худ;
б) ба масли Ҳати волидон ва шиносон гӮ ш додам;
в) тан ҳо масли Ҳат Ҳоро гӮ ш кардам.
2. ВаҚти ба та Ҳсил рафтан ба чӢ умед мебастед?
а) ба Қувва ва дониши худ такя кардам;
б) ба тавакал ва «таѓобозї»;
в) тан ҳо ба «таѓо».
3. Шумо чӢ тавр ба кор шомил шудед?
а) аз рӮ и таҚсимот;
б) аз рӮ и иттилои дӮ стону шиносон кор кофтам;
в) аз шиносони волидон истифода кардам.
4. Дар ваҚти бастани аҚди нико Ҳ дар интихоби шумо чӢ му Ҳим буд?
а) худ ба Қарор омадед;
б) ба масли Ҳати дӮ стон гӮ ш кардам;
в) зуд бо волидон масли Ҳат кардам.
5. Шав Ҳар(зан)-и шумо дар сафар аст. Оё шумо мебели гаронба Ҳоро тан ҳо харидорӢ мекунед?
а) бале;
б) бе Ҳтараш бо Ҳамсарам масли Ҳат мекунам;
в) не.
6. Шумо то чӢ андоза аҚидаи худро дар кор, хона ва назди дӮ стон метавонед Ҳимоя намоед?
а) новобаста ба вазъият онро Ҳимоя мекунам;
б) дар бисёр Ҳолат Ҳимоя мекунам;
в) го Ҳ-го Ҳ Ҳимоя мекунам.
7. ДӮ стони шумо камбудӢ доранд. Шумо чӢ кор мекунед?
а) он Ҳоро маҶбур мекунам, ки камбуди Ҳояшонро исло Ҳ намоянд;

б) боодобона ба он Ҳо ро Ҳи исло Ҳи камбуди Ҳоро мефа Ҳмонам;
в) кӮ шиш мекунам, ки фа Ҳмонам, вале он Ҳо гӮ ш намекунанд.
Ба Ҳо барои посух Ҳо: а-4 хол, б-2 хол, в-0 хол.
0-10 хол. Шумо аз масъулият метарсед.
12-20 хол. Шумо дар доштани масъулият мувозинатро маҚбул медонед.
22-28 хол. Шумо шахси масъулиятшинос ва Қавиед. Набояд фаромӮ ш кард, ки ба дӮ ши худ гирифтани масъулияти зиёд ин ба шахс сарборӢ аст.

Оё шумо занатонро дӮ ст медоред?

1. ЧӢ хел ба Ҳамсаратон хонадор шудед?
а) дӮ ст дошта хонадор шудам;
б) волидонам хонадор карданд;
в) тасодуфан бо масли Ҳати дӮ стон хонадор шудам.
2. Кадом ваҚт ба занатон гул тӮ Ҳфа мекунед?
а) Ҳар ваҚте ки имконият дошта бошам;
б) дар рӮ зи зодрӮ заш;
в) Ҳар ваҚте ки худаш хо Ҳиш кард.
3. Дар хонаатон кӢ хӮ рок мепазад?
а) Ҳардуямон мепазем.
б) касе, ки барваҚт аз кор ояд;
в) Ҳамеша занам.
4. Либос Ҳоятонро кӢ дарзмол мекунад?
а) худам;
б) занам;
в) касе, ки ба ин ваҚт дошта бошад.
5. КӮ даконатонро кӢ ба боѓча мебарад?
а) ман;
б) занам;
в) касе, ки ба ин ваҚт дошта бошад.
6. КӢ бо фарзандонатон дарс тайёр мекунад?
а) ман;
б) занам;
в) Ҳардуямон.
7. Оё занатон медонад, ки чанд пул маош мегиред?
а) медонад;
б) намедонад;
в) баъзан медонад.
8. Оё ба занатон пул меди Ҳед?
а) Ҳамеша;
б) ҲеҶ ваҚт;

в) агар пурсад.
9. Дар оилаи шумо кӢ бозорӢ мекунад?
а) ман;
б) занам;
в) Ҳардуямон;
10. Оё дар оиладорӢ зани Ҳамсоя аз завҶаи шумо хубтар аст?
а) не;
б) бале;
в) баъзан.
Барои посухи а- 1 хол, б-5 хол, в-3 хол Ҳисоб кунед.
Аз 0 то 20 хол. Шумо занатонро дӮ ст медоред ва ин му Ҳаббати самимӢ аст.
Аз 20 то 35 хол. Шумо занатонро э Ҳтиром мекунед, вале сидҚан дӮ ст намедоред.
Аз 35 то 50 хол. Барои шумо зан аз хизматгоре беш нест.

Оё шумо зани хубед?

1. Агар шав Ҳаратон бего Ҳи Ҷумъа пас аз ними шаб ба хона маст ояд, шумо ҶанҶол намекунед?
2. Шумо албатта, ба ин аҚида розӢ Ҳастед, ки Ҳар шом бояд барои шав Ҳаратон хӮ рок Ҳои лазиз пазед.
3. Ба аҚидаи шумо рӮ бу чини хона кори мардона нест?
4. Оё зан бояд бидонад, ки шав Ҳараш чанд Ҷуфт ҶӮ роб ва тагэзори тоза дорад ва дар куҶо он Ҳо ниго Ҳ дошта мешаванд?
5. Агар шав Ҳаратонро ба кор ба ша Ҳри дигар фиристанд, шумо бе ягон дудилагӢ бо вай меравед?
6. Ба назари шумо оё шав Ҳар аз кораш бо табъи хира баргашта метавонад ба суол Ҳои шумо посух нагӮ яд?
7. Агар дугонаатон шом то дерго Ҳ дар хонаатон монад, оё шумо бар он мекӮ шед, ки шав Ҳаратон вайро бо мошинаш то ба хонааш набарад?
8. Оё ин дуруст аст, ки мард набояд косаву табаҚро пас аз хӮ рок хӮ рданаш нашӮ яд?
9. Оё ин дуруст аст, ки зан набояд ба муносибати шав Ҳар бо ҶӮ ра Ҳояш дахолат бикунад?
10. Оё волидони шумо аз Ҷи Ҳати иҶтимоӢ нисбат ба волидони шав Ҳаратон маҚоми баландтар доранд?
11. Ба назари шумо оё ваҚти талоҚ падар низ барои фарзандон чун модар Ҳуқуқи баробар дорад?
12. Оё шумо метавонед хиёнати шав Ҳаратонро Ҳини пурра пушаймон шуданаш бубахшед?
13. Агар шав Ҳаратон телевизор тамошо карда, хобаш барад, шумо Ӯ ро норо Ҳат мекунед?
14. Оё рост аст, ки шумо ҲеҶ ваҚт Ҳини иҶро накардани ягон хо Ҳишатон аз шав Ҳаратон ниҚор гирифта Ӯ ро ба Ҷога Ҳи худ ро Ҳ надодаед?

15. ВаҚте ки шав Ҳаратон мушкилии молиявӢ дорад, оё шумо Ӯ ро барои ин таъна мекунед?
16. Оё шумо тарафи шав Ҳаратонро мегиред, агар вай бо модаратон ҶанҶол карда бошад?
17. Дугонаатон ба шумо гуфт, ки шав Ҳаратанро дар Қа Ҳвахона бо зани ношиносе дидааст. Оё пеш аз он, ки аз шав Ҳаратон шар Ҳи ин Ҳолатро пурсон шавед, шумо кӮ шиши муайян намудани шахсияти он занро мекунед?
18. Шумо бо шав Ҳаратон дар ягон мавзӮ ъ ба Ҳс мекунед ва медонед, ки вай ҲаҚ нест. Оё дар ин Ҳолат шумо худро водор менамоед, ки вай шуморо бовар кунонд, то ки ба ба Ҳс хотима гузошта шавад?
19. Оё рост аст, ки агар шав Ҳаратон ороиши мӮ й Ҳоятонро нодида гирад, шумо Ҳаргиз хафа намешавед?
20. Оё рост аст, ки аксари дӮ стони шав Ҳари шумо одамони хубу покви Ҷдонанд?

Барои Ҳар як Ҷавоби мусбат ба худ як хол дода нати Ҷаро Ҳисоб бикунед.

Аз 0 то 5 хол. Шумо ша Ҳзодаед. Шумо ба кӮ даки хурдсол монандед, ки пайваста ба таваҶчӮ   Ҳ мӮ   ҲтоҶ аст. Шуморо наметавон зани хуб гуфт, агарчи баъзе мардон зани Ҷавони худро чунин эрка мекунанд, вале ин дер давом намекунад ва косаи сабри вай лабрез мешавад.

Аз 6 то 10 хол. Шумо шарикумред ба мисли як тоифаи занон. Дар муносибат бо шав Ҳаратон шумо Ҳамеша ба аҚидаи худ мемонед. Баъзе аз рафтори шав Ҳаратон шуморо ба Қа Ҳр меорад, вале бо гузашти айём ба он одат мекунед.

Аз 11 то 15 хол. Шумо оли Ҳаед. Шумо натан ҳо низоми хонаро дар даст доред, балки барои аъзои оилаатон Ҳам ѓамхорӢ мекунед. Шумо дар Ҳамин Ҳол ба худ низ эътибор дода, хушбинед. Бо чунин зан Ҳар кадом мард метавонад хушбахт шавад.

Аз 16 то 20 хол. Шумо ѓуломи ҲалҚа бар гӮ шед. Чунин ба назар мерасад, ки шумо мехостед, ки Ҳар чӢ зудтар ба шав Ҳар бароед ва ваҚти фикр кардану интихоб кардан надоштед.

Оё шумо шав Ҳари худро медонед?

1. Оё шав Ҳаратон аз наҚша Ҳои шахсиаш шуморо ого Ҳ мекунад?
2. Ӯ чӢ тавр аз тазъйиҚи асабоният ра Ҳо меёбад?
3. Оё шумо ба шуѓли дӮ стдоштаи шав Ҳаратон таваҶчӮ   Ҳ доред?
4. Оё шумо ранги дӮ стдоштаи шав Ҳаратонро медонед.
5. Оё шумо медонед, ки шав Ҳаратон чиро бештар дӮ ст намедорад?
6. Оё хӮ роки дӮ стдоштаи шав Ҳаратонро медонед?
7. Метавонед зуд бигӮ ед, ки шав Ҳаратон аз чӢ зуд меранҶад?
8. Оё медонед, ки шав Ҳаратон ба кадом сӮ   Ҳбат бештар таваҶҶӮ   Ҳ зо Ҳир мекунад?
9. Шумо бовар доред, ки шав Ҳаратон шомго Ҳон бо шумо сари як пиёла чой нишаста аз та Ҳти дил сӮ   Ҳбат мекунад?
10. Оё шумо метавонед номбар бикунед, ки шав Ҳаратон аз чӢ метарсад?

Барои Ҳар посухи « Ҳа»- 5 хол, ба «намедонам»- 2 хол ва ба Ҷавоби «не»- 0 хол ба ҲогузорӢ бикунед.

40-50 хол. Шумо бо шав Ҳаратон Ҷуфти муносибед. Ба шумо метавон Ҳавас кард.

30-35 хол. Шумо ба таври умумӢ шав Ҳаратонро медонед. Камбуди Ҳояшро та Ҳти назорат мегиреду хуби Ҳояшро Қадр мекунед.

20-25 хол. Шумо гумон мекунед, ки шав Ҳаратонро медонед, вале ин тавр нест. Шумо чандон ба шав Ҳаратон таваҶҶӮ Ҳ надоред ва барояш ѓамхорӢ намекунед.

0-15 хол. Шуб Ҳаовар аст, ки оиладории шумо хуш бошад. Шумо шав Ҳаратонро намедонед. Агар Ӯ ро аз даст додан нахо Ҳед, муносибататонро нисбати вай дигар бикунед.

Оё заношӮ ии шумо бомуваффаҚият аст?

1. Оё шав Ҳаратон шуморо навозиш мекунад?
   Ҳа- 2 хол. Баъзан-5 хол. Не-10 хол.
2. Оё шумо аз шав Ҳаратон дар бораи кораш пурсон мешавед?
   Ҳа-2 хол. Баъзан-4 хол. Не-8 хол.
3. Оё шумо фарзандонатонро аз шав Ҳаратон бештар дӮ ст медоред?
   Ҳа-8 хол. Баъзан-4 хол. Не-2 хол.
4. Оё он чизе, ки шав Ҳаратон барои шумо кардааст, ба табъи шумо таъсир мерасонад?
   Ҳа-2 хол. Баъзан-4 хол. Не-10 хол.
5. Оё шумо фикр мекунед, ки шав Ҳари дугонаатон аз шав Ҳари шумо бе Ҳтар аст?
   Ҳа-8 хол. Баъзан-4 хол. Не-0 хол.
6. Оё дар хона бо тагкурта гаштанро дӮ ст медоред?
   Ҳа-8 хол. Баъзан-5 хол. Не-2 хол.
7. Оё шуѓли шав Ҳаратон ѓаши шуморо меорад?
   Ҳа-8 хол. Баъзан-5 хол. Не-2 хол.
8. Оё шумо аз комёби Ҳои шав Ҳаратон хурсанд мешавед?
   Ҳа-5 хол. Баъзан-2 хол. Не-10 хол.
9. Оё ба назари шумо оила аз кор му Ҳимтар аст?
   Ҳа-0 хол. Баъзан-5 хол. Не-10 хол.

68 хол ва аз он бештар. Дар оиладорӢ шумо муваффаҚ нашудаед ва ба ин шав Ҳаратонро гуна Ҳгор медонед, ки ин дуруст нест. Хушбахтии оила аз шумо низ вобаста аст.

47- 67 хол. Шумо бо ниго Ҳи солим ба зиндагӢ назар мекунед ва медонед, ки оила Ҳои идеалӢ вуҶуд надоранд. Аз ин рӮ ба камбуди Ҳои шав Ҳари худ чашм мепӮ шед. Агар каме кӮ шиш бикунед, Ҳаёти оилавиатон хуш мешавад.

40 хол ва аз он камтар. Ҳаёти оилавии шумо хуб мегузарад. Шумо бе Ҳтарин занед, ки мислашро пайдо кардан мушкил аст.

Замимаи В.

ВОЖАНОМАИ МУХТАСАРИ ГЕНДЕРЇ

(Дар замима китоби Давлатова М. «Вожаномаи тафсирии истило Ҳоти гендерї». - Душанбе, 2005 истифода шудааст.)

Адолати гендерӢ - риояи адолат дар татбиҚи Ҷараёни инкишофи наҚш Ҳои гендерї, захира Ҳо, дастрасӢ ба Қудрат дар сат Ҳи байналхалҚиро дар назар дорад. Консепсияи адолати гендерӢ му Ҳим будани натиҶа Ҳои баробарро инъикос намуда, муносибати дараЧанокро нисбати гурӮ Ҳ Ҳо бо маҚсади хотима додан ба нобаробарӢ ва Ҳавасмандгардонии мустаҚилият пешбинӢ мекунад.

БанаҚшагирии гендерӢ - истифодаи амалии донишу таҶрибаест, ки дар натиЧаи тадҚиҚот ва тренинг Ҳои гендерӢ ба даст омадааст. БанаҚшагирии гендерӢ бояд ба он такя намояд, ки азбаски занону мардон дар Ҷамъият наҚш Ҳои гуногунро иҶро мекунанд, пас талаботашон низ гуногун мебошад.

Баробарии гендерӢ - вазъиятест, ки мардону занон вазифа Ҳои иҷтимоии худро иҶро мекунанд ва захираву неъмат Ҳо барои он Ҳо новобаста ба Ҷинсашон якхела дастрас мебошад. Чунин вазъият бояд дар Ҳамаи со Ҳа Ҳои фаъолияти инсонӢ (иҚтисодї, Ҳуқуқї, иҶтимої, оилавї, маишї, фар ҲангӢ ва ѓайра) татбиҚ гардад. Баробарии гендерӢ набояд чун вазъияти мутлаҚи якхелаи Ҳар ду Ҷинс фа ҳмида шавад. Он мавҚеъ, Ҳуқуқ ва масъулияти якхела, Ҳуқуқи баробари мардону занонро ба муносибати баробар дар назар дорад.

Баробар Ҳуқуқии гендерӢ - баробарии мардону занон дар назди Қонун. Баробар Ҳуқуқии гендерӢ набояд бо баробарии гендерӢ омехта шавад. Баробар Ҳуқуқии гендерӢ - яке аз ро Ҳ Ҳои расидан ба баробарии гендерӢ мебошад. Баробар Ҳуқуқии гендерӢ талаб мекунад, ки барои расидан ба баробарии гендерӢ дар Ҳолат Ҳои мушаххас механизми ҲуқуқӢ ба вуЧуд оварда шавад ва барои вайрон кардани он Ҷавобгарии ҲуқуқӢ муайян гардад.

Беадолати Ҳои гендерӢ - беадолатии гендерӢ дар сурате сар мезанад, ки тасаввуроти фар ҲангӢ ва сохторӢ бартарии як Ҷинсро нисбати Ҷинсидигар дар назар дошта бошад.

БисёрзанӢ (полигамия) - Ҳуқуқ ва имконияти мардон барои дар як ваҚт чанд зани нико ҲӢ доштан мебошад.

Бисёршав ҲарӢ (полиандрия) - Ҳуқуқи занон барои доштани якчанд шав Ҳар дар як ваҚт аст (дар баъзе Қабила Ҳои Тибет вуЧуд дорад).

БуЧаи гендерӢ - воситаи ба Ҳо додани таъсири буҶаи давлатӢ ба гурӮ Ҳ Ҳои гуногуни мардону занон, тавассути муайян кардани ро Ҳ Ҳое, ки муносибат ҳои гендерӢ ба Ҷомеа ва иҚтисодиёт таъсир мерасонанд. БуЧаи гендерӢ ё Ҳаргиз буЧаи ало Ҳида барои занон нест. Он та Ҳлили гендерии маблаѓгузорӢ (масалан, барнома Ҳои махсус барои занон) таъсири харЧи асосиро дар Ҳамаи со Ҳа ва хизматрасони Ҳо ало Ҳида барои занону мардон дар бар мегирад, инчунин стратегия ва маблаѓгузориеро, ки барои расидан ба имконият Ҳои баробар дар со Ҳаи хизматрасонии давлатӢ равона шудаанд, та Ҳлил менамояд.

Вазъи мутеонаи зан

1. Ба занон дар Ҷамъият мавҚеи мутеият дода, ин Ҳолат бо назария Ҳои тафовути биологӢ ҲаҚ бароварда мешавад.

2. Занон дар чунин Ҳолат бо кӮ маки институт Ҳои гуногуни иЧтимоӢ чун оила, масЧид, Ҳуқуқ, маориф ва Ҳукумат ниго Ҳ дошта мешаванд.

3. Барои занон Ҳамеша неъмат Ҳои Ҳаёт ва захира Ҳои Ҷомеа нисбати мардон камтар дастрас мебошад.

Гендер - (англ. Ҷинсияти грамматикї). Ҷомеашиносии муосир маф Ҳуми Ҷинс ва гендерро (gender) аз Ҳам Ҷудо мекунад. Маф Ҳуми Ҷинс хусусият Ҳои

анатомию физиологиро, ки одамонро чун мардону занон аз Ҳам фарҚ мекунонад, дар бар мегирад. Ѓайр аз тафовути биологЍ дар байни одамон дар таҚсими наҚш Ҳои иЧтимої, шакл Ҳои фаъолият, хусусият Ҳои рафтор ва э Ҳсосот фарҚият вуЧуд дорад.

Аз рЎ и назарияи гендер хусусият Ҳои равонї, тарзи рафтор, шакл Ҳои фаъолият ва касбу кори мардону занонро на Чинсибиологї, балки меъёр Ҳои иЧтимоию фар ҲангЍ муайян менамоянд. Гендер аз тарафи Чамъият чун Қолаби ичтимоии занону мардон, ки мавҚеъ ва наҚши он Ҳоро дар Чамъият ва сохтор Ҳои он (оила, сиёсат, иҚтисодиёт, фар Ҳанг, маориф ва ѓайра) муайян менамояд, ба вуЧуд оварда мешавад. Система Ҳои гендерЍ дар Чомеа Ҳои гуногун аз Ҳам фарҚ мекунанд, вале дар Ҳамаи Чомеа Ҳо мутобиҚи ин система Ҳо мардон ва Ҳама чизи мардона (хислат, Қолаби рафтор, касбу кор ва ѓайра) му Ҳим ва пешбар ба шумор рафта, Ҳама чизи занона аз дидго Ҳи иЧтимоЍ дуюмдараЧа, ночиз ва тобеъ ма Ҳсуб мегардад. Мо Ҳияти муносибати гендерЍ омЎ зиш ва аз байн бурдани зиддият Ҳои мавЧудаи Чинс Ҳо мебошад.

Ба ин тариҚ, маф Ҳуми гендер Чараёни мураккаби ташаккулёбии фарҚият Ҳои наҚш Ҳои занону мардон, рафтор, характеристика Ҳои менталиву эхсосотЍ инчунин ма Ҳсули ин Чараён - ба Ҳам зид гузоштани хусусият Ҳои "мардона" ва "занона" ва тобеъ намудани Ҳар як падидаи "занона"-ро ба "мардона" ифода мекунад.

Гендер ва инкишоф - муносибате, ки аз Чониби созмон Ҳои байналхалҚЍ бар ивази муносибати "зан дар инкишоф" Қабул шудааст. Ин тарзи муносибат бо он фарҚ менамояд, ки он диҚҚати хосро аз занон чун гурЎ Ҳи ало Ҳида, ба муносибат ҳои ичтимоии байни занону мардон равона мекунад. Муносибати "гендер ва инкишоф" ба Қувва Ҳои иЧтимої, иҚтисодї, сиёсЍ ва фар ҲангЍ равона шуда, иштирок ва назорати гуногуни мардону занонро аз болои захира Ҳо ва фаъолияти лои Ҳа Ҳои инкишоф муайян менамояд. ТибҚи ин муносибат лои Ҳаву барнома Ҳо бояд дар заминаи та Ҳлили наҚши занону мардон, барои вусъати имконият Ҳои занон нисбати мардон, тарзе ки Ҳам барои мардону занон ва Ҳам барои Чомеа дар якЧоягЍ манфиатбахш бошад, ба ро Ҳ монда шаванд.

Дарки гендерӢ - дарк ва ба эътибор гирифтани омил Ҳои иҶтимоию фар Ҳангие мебошад, ки поймолкунии Ҳуқуқ дар асоси Ҷинс бар он Ҳо замина мегузорад. БанаҚшагирӢ дар асоси дарки гендерӢ усулу восита Ҳои махсусро барои ба занону духтарон додани имкони бештари иштирок дар раванди инкишоф истифода мебарад ва таъсири амалиёти банаҚшагирифтаро ба занону мардон муайян менамояд.

Дурнамои гендерӢ - дарку фа Ҳмиш ва ба назар гирифтани муносибат ва таъсири хусусият Ҳои гендерӢ Ҳангоми ба наҚша гирифтан, татбиҚ намудан ва ба Ҳо додан ба барнома Ҳои гуногун, сиёсат ва фаъолият дар Ҳаёти Ҷамъиятӣ.

ЗангароӢ (феминизм) (аз калимаи лотинии femini - зан) – занпарастӢ маҶмӯ и назария ва Ҳаракат Ҳоест, ки ба муваффаҚ гардидан ба Ҳуқуқу имконият Ҳои баробар барои занон дар Ҳамаи Ҷанба Ҳои Ҳаёт равона шудааст. Феминизм чун Ҷунбиши иҶтимоӢ дар охири асри Ҳажда Ҳум дар Аврупо сар зада, дар нимаи дуюми асри XX хусусияти оммавӢ пайдо намуд. Феминизм вобаста ба тарзу усул Ҳо ва восита Ҳои ба маҚсад ноил гардидан ба якчанд Ҷараён таҚсим мешавад:

- зангароии баробархо ҲӢ (феминизми либералї) - ба даст овардани баробарии расмии Ҳуқуқї;
- зангароии тундгаро (феминизми радикалї) - мубориза бар зидди тамаддуни патриархалӢ ва тарзи Ҳукуматдории мардона;
- зангароии (феминизми) сотсиалистї, ки ба Ҳалли мушкилоти иҶтимої, таъмини баробарии иҶтимоӢ ва аз миён бардоштани наҚши сегонаи занон равона шудааст.

Занпарастии тундгаро (феминизми радикалї) - инкори эътирофи мард, Ҳастии он дар Ҳаёти занон (сол Ҳои 60-уми асри XX дар ИМА). АҚида Ҳои феминизми ифротӢ дар заминаи он бунёд ёфта буданд, ки аввалин намуди истисмори инсон дар таърихи башарият истисмори ша Ҳвонии занон буд ва бидуни аз байн бурдани он баробарии Ҷинс Ҳо имкон надошт. Шиори ин Ҷараён аз он иборат буд, ки занон бояд тамоми восита Ҳои такрористе Ҳсолкуниро ба дасти худ бигиранд. Дар феминизми ифротӢ масъалаи ша Ҳвоният наҚши

Ҳалкунанда мебозад. Муносибати ифротӢ дар Ҳифзи Ҳудуд Ҳои зиндагии занона бисёр ваҚт боиси пурра аз дигарон канда шудан, таъсиси коллектив Ҳои занона, бунёди забон, фар Ҳанг, со Ҳаи Ҳиссиёти ма Ҳрамонаи тарафдорони феминизми ифротӢ мегардад.

Зан дар маркази диҚҚат - чунин маъно дорад, ки талабот, ахбор, арзиш Ҳо, таҶриба ва масоил аз диди занон баррасӢ мешаванд. Он Ҳо дар Ҳамин шакл ба раванди банаҚшагирӢ вориду татбиҚ мешаванд ва сиёсату барнома Ҳое, ки ба зиндагии занон таъсир доранд, низ аз Ҳамин нуҚтаи назар арзёбӢ мегарданд.

Зан дар инкишоф - муносибатест нисбати та Ҳияи лои Ҳа ва барнома Ҳо, ки аз Ҷониби агенти Ҳои байналхалҚии инкишоф сол Ҳои 1970 Қабул шудааст. Заминаи ин муносибат аз он ба вуҶуд омад, ки то Ҳол фаъолият дар масоили инкишоф са Ҳми занонро ба назар намегирифт ва дар натиҶа самаранокии он хеле коста мегардид. Муносибати нав корро тан ҳо бо гурӮ Ҳ Ҳои занонаи иштирокчиён ва истифодабарандагон (бенефитсарий Ҳо) ва мушаххасан ба занон равона кардани ҲаҶми калони захира Ҳоро дар назар дошт. Вале дар бисёр маврид Ҳо ин тарзи муносибат бори ме Ҳнатии дӮ ши занонро меафзуд, нобаробариро бештар менамуд ва тафриҚаи байни занону мардонро зиёдтар мегардонд. Барои Ҳамин ба ивази муносибати "зан дар инкишоф" (яъне тарзи содаи бештар намудани ҲаҶми захира Ҳо барои занон, ки асосан Ҳамчун гирандагони ѓайрифаъоли кӮ мак буданд) муносибати "гендар дар инкишоф" Қабул гардид. Гендер дар инкишоф дар асоси та Ҳлили наҚшу талаботи занону мардон та Ҳия гардидааст ва маҚсад аз он вусъат додани доираи имконият Ҳои занон мебошад.

Зани озод - идеали феминизм ба маънои васеи ин ибора аст. Он озодии занро аз маҶбуркунї, фишори ахлоҚӢ ва ма Ҳдудият Ҳои ҚонунгузорӢ дар интихоби шакл ва услуби зиндагї, арзиш Ҳои ҲаётӢ ва ро Ҳ Ҳои амалӢ кардани имконият Ҳои маънавиву Ҷисмониашон дар назар дорад.

"Зани озод" маънои зани тан ҳо ро надорад. Вай метавонад Ҳамсар, дӮ ст ё шарик дошта ё надошта бошад. Барои "зани озод" озодии мутлаҚ, аз Ҷумла, дар Ҷанбаи Ҳаёти ша Ҳвонї, ки одатан дар зиндагии муҚаррарӢ фа ҳмида

мешавад, шарт нест. ОзодӢ - Ҳолати ботинии инсон, мустаҚилияти рӮ Ҳ, ба ма Ҳдудият Ҳои моддӢ ва ѓайра побанд набудани Ӯ мебошад.

Намояндагони маш Ҳури зан Ҳои озод Жорж Санд, Айседора Дункан, Марина Светаева, ВирҶиния Вулф, Симоне де Бовуар, Александра Коллонтай ва дигарон мебошанд.

Идеологияи гендерӢ – системаи ѓоя Ҳоест, ки тавассути он Ҳо тафовут Ҳои гендерӢ ва стратификатсияи иҷтимоии гендерї, аз Ҷумла, аз нуҚтаи назари «тафовут Ҳои табиї» ё аҚида Ҳои фавҚуттабиӢ ҲаҚ бароварда мешаванд.

Истифодаборон (бенефитсиарий Ҳо) - он Ҳое, ки аз ин ё он неъмат ё манфиат бевосита бархурдоранд. Зумраи одамоне, ки амалиёти муайян барои Қонеъ гардондани манфиат Ҳои он Ҳо равона карда шудааст. Дар мавриди ба наҚша гирифтан, татбиҚ намудан, санҶидан ва ба Ҳо додан ба лои Ҳа Ҳо бояд хусусият Ҳои гендерии истифодабарандагон ба назар гирифта шаванд. Масалан, Ҳангоми та Ҳлили таъсири ягон лои Ҳа ба гурӮ Ҳи мушаххас, бояд боварӢ Ҳосил шавад, ки Қисми занонаи гурӮ Ҳ низ аз он фоида мегирад.

Иштироки занон - ин маф Ҳуим ба масъалаи хеле баланд бардоштани сат Ҳи иштирок ва са Ҳми занон дар рушд, татбиҚ ва ба Ҳо додан ба сиёсат ва барнома Ҳое, ки ба мавҚеи иҶтимої, сиёсї, физиологї, э ҲсосӢ ва мавҶудияти арзанда таъсири бевосита доранд, дахл дорад.

Ифодаи сарфуна Ҳви(грамматики)-и Ҷинсият – бо ро Ҳу васила Ҳои грамматикӢ ифода ёфтани мансубият ба Ҷинс. Тарафдорони гендершиносии забоншиносӢ бар он аҚидаанд, ки забон низ аз Ҷониби мардон офарида шуда, болотар будани маҚоми он Ҳо дар он низ инъикос ёфтааст. Масалан, аксари маф Ҳум Ҳо, махсусан, калима Ҳои ифодакунандаи касбу кор, аввал дар шакли мардона офарида шуда, шакл Ҳои занонаи он дар асоси шакл Ҳои мардона сохта мешавад: муаллим – муаллима, шоир – шоира ва ѓайра.

Квотаи занон - меъёри Қонунии намояндагии занон дар сохтор Ҳои гуногун, аз Ҷумла, Ҳангоми тартиб додани рӮ йхати номзад Ҳо Ҳангоми интихобот, иштироки занон дар маҚомоти Қонунгузор ва иҶроия ва ѓайра. Квота тадбири мuваҚҚатиест, ки барои расидан ба мувозинати гендерӢ дар Ҷомеа

зарур аст. Квотае, ки дар як Қатор мамлакат Ҳои Ѓарб ЧорӢ карда шуда буд, барои то 40% афзудани занон дар сат Ҳи Қабули Қарор Ҳо оварда расонд. Самаранокии ин тадбир аз сало Ҳияти Қудратие вобаста аст, ки ба занон бо такя ба лаёҚати касбиашон дода мешавад. Квотаи расмӢ ба иштироки 30 фоизаи занон дар Ҳамаи сохтор Ҳои давлатӢ дар Итти Ҳоди ШӮ равӢ вуҶуд дошт, вале Ҳузури занон маънои иштироки воҚеии он Ҳоро дар Қабули Қарор Ҳо надошт. Квота намуд Ҳои гуногун дорад:

Квотаи ҚатъӢ - квотаест, ки мутобиҚи он меъёри намояндагон ё Ҳадди миҚдории он мушаххас карда шудааст ва ихтисори он имкон надорад.

Квотаи нарм - квотаест, ки дар озмун иштироки намояндагони Ҳарду Ҷинс Ҳатмист ва дар Ҳолати вайрон шудани ин шарт озмун беэътибор дониста мешавад.

Конвенсия дар бораи бар Ҳам додани тамоми намуди табъиз нисбати занон - соли 1979 аз Ҷониби СММ Қабул шуда буд. Қарор дар бораи зарурати та Ҳияи наҚшаи амалиёт дар ин самт дар Конфронси нахустини умумиҶа ҲонӢ доир ба вазъияти занон соли 1975 дар Мехико Қабул шудааст. Дар ин конфронс бори аввал масъалаи Ҳуқуқ Ҳои занон чун Ҷузъи таркибии Ҳуқуқи инсон бардошта шуд.

Конвенсия тамоми давлат Ҳои иштирокчиро вазифадор мекунад, ки:

- принсипи баробар ҲуҚукии мардону занонро дар сарҚонун ва дигар санад Ҳои Қонунгузор дохил намоянд ва барои татбиҚи воҚеии он бикӮ шанд;
- дар маврид Ҳои зарурӢ чора Ҳои махсусро, ки поймол кардани Ҳуқуқи занонро манъ менамоянд, ба кор баранд;
- барои дигаргун кардани Қонун Ҳои амалкунанда, урфу одат, анъана Ҳое, ки боиси поймолкунии Ҳуқуқи занон мегарданд, тадбир Ҳо биандешанд;
- истифодаи баробари занону мардонро аз Ҳуқуқ Ҳои иҚтисодї, иҶтимої, фар Ҳангї, ша ҲрвандӢ ва сиёсиашон таъмин намоянд.

Конвенсия то имрӮ з яке аз санад Ҳои мукаммали байналхалҚӢ дар со Ҳаи баробарии гендерӢ мебошад. "Конвенсияи занона" ном гирифтани он беасос нест. Дар охири садаи XX он дар зиёда аз сад мамлакат ба тасвиб расид. ТӮ ли да

Ҳсола Ҳои охир Ҷомеаи байнал ҲалҚӢ муҚаррароти асосии Конвенсияи мазкурро инкишоф меди Ҳад.

Итти Ҳоди ШӮ равӢ аз аввалин шуда ин конвенсияро ба тасвиб расонд. Ҳукумати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон соли 1993 Конвенсияи мазкурро ба тасвиб расондааст.

Қолаб Ҳо (стереотип Ҳо)-и шахшуда - образи маъмулии устувор ё тасаввурот дар бораи ин ё он падидаи иҶтимоӢ ё объект аст. Муносибати одатии инсонро ба ягон падидае, ки дар зери таъсири сабаб Ҳои гуногун пайдо шудааст, ифода менамояд.

Қолаб Ҳо (стереотип Ҳо)-и гендерӢ - тасаввурот, ё маҶмӮ и тасаввуроте, ки дар Ҷомеаи мушаххас дар шакли схема, чун стандарти устувор Қабул шудааст ва он чӢ гуна рафтор кардани занону мардон, вазифа, наҚш Ҳои иҶтимоӢ ва фаъолияташонро муҚаррар менамояд. Колаб Ҳои гендерӢ аз тарафи му Ҳити мушаххаси дорои фар Ҳанги иҶтимоӢ тавлид мешаванд ва мутаносибан таѓйирпазир мебошанд.

Қолаб Ҳои гендерӢ дар васоити ахбори омма (ВАО) - Қолаб Ҳои мазкур бар асари тасаввуроти устувор дар заминаи муҚаддасоти дин Ҳои Ҷа Ҳонї, тасаввуроти фолклорӢ ва таҶрибаву анъана Ҳои миллӢ бунёд мегарданд. Дар айни замон Қолаб Ҳои номбурда бо мурури ваҚт таѓйир меёбанд ва Қолаб Ҳои гендерӢ - тасаввурот дар бораи занону мардони "хубу бад", муносибат ҳои мутаҚобила ва наҚш Ҳои иҶтимоияшон дар ин ё он Ҷомеа низ аз ин Қатор истисно нестанд. Қолаб Ҳои гендерии ВАО бо идеали зан, инчунин сарнавишт ва вазифаи асосии Ӯ дар ин ё он мар Ҳила сахт пайванданд.

ҚолабсозӢ - дар заминаи хурофот ва Ҳароси баъзе гурӮ Ҳ Ҳои иҶтимої, ки нисбат ба гурӮ Ҳи пешбар чун Қисми дуюмдараҶа ва паст Қабул карда мешаванд, бунёд мегардад. Ба одамони ало Ҳида аз рӮ и чунин Қолаб вобаста ба мансубияти гурӮ Ҳияшон ба Ҳо дода мешаванд

Қолаб Ҳои сексистии афкори умум - ин Қолаб Ҳо дар умҚи зе Ҳни мардум Ҷой гирифта, тавассути ВАО, адабиёт, реклама ва ѓайра такрору муста

Ҳкам карда мешаванд. Масалан: зан - со Ҳибхоназан, модар, Ҳамсар, фо Ҳиша ва ѓайра, мард - муҚтадир, солим, бобарор, серпул, Ҷолиби занон ва ѓайра.

МавҚеи гендерӢ – умед Ҳои иҶтимоие мебошанд, ки аз маф Ҳум Ҳои гендерӢ ва маф Ҳум Ҳои ба он марбут сар мезанад. Рафтор, ки нутҚ, либоспӮ шї, Ҳаракат, имою ишора Ҳо ва ѓайраро дар бар мегирад, низ нишонди Ҳандаи мавҚеи гендерӢ мебошад. Аз ин дидго Ҳ ѓоя Ҳои мардону занон бо Ҳам мувофиҚат надоранд ва якдигарро истисно мекунанд. Дар баъзе Ҷомеа Ҳо он Ҳо Ҳатто ба Ҳам муҚобил гузошта мешаванд: ѓайрат – мавҚеи мардона ва беѓайратӢ - мавҚеи занона. Таъинот оид ба рафтор вобаста ба наҚш Ҳои гендерї, махсусан, дар таҚсими ме Ҳнат ба кор Ҳои мардонаву занона равшан ба чашм мерасад.

Марказ Ҳои бӮ ҲронӢ - муассиса Ҳое, ки ба гурӮ Ҳ Ҳои дар хатар будаи а Ҳолї, ки бештар занонанд ва дар натиҶаи ба хушунат ё хатари хушунат гирифтор шудан ба вазъияти мураккаб меафтанд, хизмат мерасонанд. Марказ Ҳои бӮ ҲронӢ метавонанд ба корафтодагон дар шакли машварат, пано Ҳго Ҳи муваҚҚатї, кӮ мак барои э Ҳё, телефони боварии таъҶилӢ ва амсоли он хизмат бирасонанд.

Майлони гендерӢ - амалиёте, ки манфиат Ҳои занон ё мардонро халалдор мекунад, яъне Ҳангоме ки мансубияти ҶинсӢ боиси ма Ҳдудияти дастрасии одамон ба ин ё он чиз, масалан, захира Ҳо, иштирок дар лои Ҳа ва ѓайра мегардад. Вазъияте, ки тибҚи меъёр Ҳои Ҳуқуқиву фар ҲангӢ ва институт Ҳои ичтимоии мавҶуда мавҚеи мардонро нисбат ба занон баландтар мегардонад.

Меъёр Ҳои иҶтимоӢ - стандарт ва Ҷолаб Ҳои рафтор, ки дар Ҷомеа дар асоси умумияти фар Ҳангї, таърихӢ ва этникӢ ба вуҶуд омадаанд. Аз дидго Ҳи иҶтимоиву психологӢ меъёр Ҳои иҶтимоӢ аксар ваҚт занонро дар вазъияти ҲаҚирона Ҷарор меди Ҳанд ва барои татбиҚи пурраи иҚтидорашон имкон намеди Ҳад.

Мизандрия - мардбадбинї. Падидаест, ки бо пархошҶӮ Ӣ ва субъективизми худ чун мизогиния манфур аст. Ҷариб тамоми хислат Ҳои манфӢ ба мардон мансуб дониста мешавад.

Мизогиния - занбадбинї. Хислати хоси баъзе мардон, ки аз маҶмӮ и ѓоя ва э Ҳсосоти саросар аз муносибати та ҲҚиромез ва нафрат нисбати тамоми Ҷинсизан иборат аст. Ин Қабил мардон занонро одатан ба сабукфикрї, яктарафагї, маккорї, мумсикї, надоштани завҚи маънавӢ ва ѓайра гуна Ҳгор мекунанд. Ин тарзи тафаккур натиҶаи мустаҚими падарсолории саросар Ҳукмрон, сексизми мардона мебошад, ки ба дараҶаи ифрот расидааст.

Монандии гендерӢ - худро бо муҚаррароти фар Ҳангии мардона ва занона пайванд донистан аст. Ин маф Ҳум дар доираи таҶрибаи шахсӢ амал мекунад ва пайдоиши хислат Ҳои мардонаву занона аз он сарчашма мегирад. Он ма Ҳсули муносибати фард бо дигарон мебошад. МавҶудияти монандии транссвестӢ ва транссексуалӢ далели он аст, ки гендер тан ҳо аз Ҷинс вобаста набуда, натиҶаи ба миён омадани монандии гендерӢ мебошад.

Моногамия (якканико Ҳї) - шакли пайванди нико Ҳї, ки тибҚи он Ҳар инсон метавонад дар як ваҚт тан ҳо як зан ё як шав Ҳар дошта бошад.

Мувозинати гендерӢ - таъмини миҚдори баробари занону мардон дар Ҳамаи сат Ҳ Ҳои сохтори ташкилӢ мебошад. Барои расидан ба ин гуна мувозинат аз тадбир Ҳои махсус дар стратегияи киро ва пешрафти хизматии занон, аз Ҷумла, квота, амалиёти мусбат ва ѓайра истифода бурдан мумкин аст.

МаргиналӢ (маргиналия – лотинї: дар канор воҚеъгашта) (дуюмдараҶагї)-и занон - маҚоми дуюмдараҶа ва показои иҶтимоӢ доштани занон, аз Ҳаёти ҶамъиятӢ барканор будани он Ҳо, ки дар иштирок накардани он Ҳо дар сиёсат, маҚомоти олии давлат, идораи иҚтисодиёт, молия ва дар тафовути даромади занону мардон, дастрасӢ ба моликият, амволи ѓайриманҚул ва ѓайра зо Ҳир мешавад.

Марди бузургманиш – мардест, ки ба зан чун ба мавҶуди табиатан аз мард паст менигарад. Чунин мард нисбати занон э Ҳтиром надорад.

МардонагӢ (маскулинният) – мансуб ба мард будан. Ин маф Ҳум аз Ҷониби равоншиноси маъруфи немис Зигмунд Фрейд, ки асосгузори равоншиносии та ҲлилӢ мебошад, ба илми равоншиносӢ ворид гардид. Он тасаввуроту э Ҳсосоти инсонро дар бораи доштани хислат Ҳое, ки дар маврид Ҳои

муайян тан ҳо хоси мардон ба Ҳисоб мераванд ва дар та Ҳтушшуур Ҷой гирифтаанд, ифода менамояд. Дар илми гендершиносӢ ин маф Ҳум барои ифодаи тарзи рафтори Ҳокимона ба кор бурда мешавад. МардонагӢ (маскулиният) ду шакл дорад:

- падаронаи эдипї;
- падаронаи Ҳокими мутлаҚ.

Ин шакл Ҳо аз Ҳамдигар бо тарзи зо Ҳиршавии иҶтимоияшон фарҚ доранд. Умумияташон дар он аст, ки мутобиҚи он фард худро Ҳокими мутлаҚ ва манбаъю асоси Ҳаёт э Ҳсос карда, атрофиёнашро ба тобеият водор менамояд.

Масъулият ва иштироки мардон – таҚсими масъулият ва Ҷалби фаъолона ба масъулияти падарӢ ва модарї, рафтори ша ҲвонӢ ва репродуктивї, ки танзими оила, аз Ҷумла, давраи пеш аз таваллуд, таваллуд, пешгирии бемори Ҳои ба воситаи робитаи ҶинсӢ гузаранда, (аз Ҷумла ВИЧ- СПИД), пешгирии Ҳамли номатлуб ё хатарнок, назорат ва Ҳиссагузории муштарак ба буҶаи оила, таълими кӮ дакон, саломатӢ ва таъмини ѓизои мукаммали фарзандон, эътироф ва риояи принсипи баробарҚиматии фарзандони Ҳарду Ҷинсро низ дар бар мегирад.

МодарбонӢ (матернализм) - саробонии модар (аммо муодили модарсолорӢ нест). Ин маф Ҳум муносибати ѓамхоронаро нисбати атрофиён ва кӮ дакон дар назар дорад. Материализм омили му Ҳими Ҷангбезорї, яроҚпартої, сул Ҳ, бартараф кардани зиддият Ҳои сиёсиву этникӢ мебошад.

Ме Ҳнати хонагӢ – фаъолият барои ниго Ҳ доштани хонавода (либосшӮ ї, рӮ бучин, хӮ рокпазӢ ва ѓайра), ки барои он музд дода намешавад, муодили миҚдорӢ   ва эътибори эътирофшудаи ҶамъиятӢ надорад. Он асосан аз тарафи занон иҶро мешавад. Ме Ҳнати хонагӢ Қисми таркибии наҚши сегонаи занон ва таҚсими нобаробари кор Ҳои хона - яке аз шакл Ҳои бе Ҳуқуқии занон мебошад.

Ме Ҳнати ноаён - ме Ҳнати хонагии зан барои хизмат расондан ба а Ҳли оила (пухтани таом, ниго Ҳубини кӮ дакон ва калонсолон, рӮ бу чин, либосшӮ Ӣ ва ѓайра), ки дар ҲуҶҶат Ҳои расмӢ дарҶ нагардида, ба он саломатӢ ва ваҚти зан сарф мешавад, вале аз тарафи Ҷомеа ва оила на аз Ҷи Ҳати маънавӢ

Ҷуброн мегардад ва на аз лихози моддї. ТибҚи Ҳисоб Ҳои ѓайрирасмӢ дар баъзе кишвар Ҳо ме Ҳнати ноаён 30-40%- и иcте Ҳсоли ма Ҳсулоти асосиро ташкил менамояд.

Моликият ва занон - Ҳуқуқ Ҳои шахсии занон, ки бо со Ҳибї, истифода ва ихтиёрдории амвол, инчунин талаботи моддӢ ва молу мулкие, ки байни одамон Ҳангоми таҚсими моликият сар мезананд.

Муносибат ҳои гендерӢ - муносибат ҳои шартии иҶтимоӢ ва фар Ҳангии занону мардон дар Ҷамъият дар со Ҳа Ҳои таҚсимоти Ҳуқуқу вазифа Ҳо, захира ва неъмат Ҳо, ҲукмронӢ ва имтиёз Ҳо. Муносибат ҳои гендерӢ дар асл муносибат ҳои Ҳукмроние мебошанд, ки дар Ҳаёти оилавї, иcте ҲсолӢ ва ҶамъиятӢ амал менамоянд. Муносибат ҳои мазкур Ҷузъи муносибат ҳои иҶтимоӢ буда дар таҚсими ҲукмронӢ ва дастёб будан ба захираву неъмат Ҳо байни занону мардон зо Ҳир мешавад.

Назорат (сензура) - и гендерӢ - назорат бо маҚсади нодуруст инъикос намудани вазъияти воҚеии занон, пардапӮ ш кардани беадолати Ҳои муносибат ҳои Ҷамъиятии падарсолорї.

Дар Ҳар як Ҷамъият дараҶаи муайяни сензура - назорат аз болои афкори омма вуҶуд дорад. Дар диктатураи ҲарбӢ ин назоратро Ҳокимияти Ҳарбї, дар мамлакати коммунистӢ давлат ва сохтор Ҳои он, дар Ҷамъияти иҚтисоди бозаргонӢ Қудрату талаботи бозор ва ѓайра амалӢ менамоянд. Вале доираи назорати гендерӢ нисбатан хеле васеътар мебошад, он бештар ва зираконатар татбиҚ гардидааст. Ин назорат дар дохили як Қатор механизм Ҳои ҶамъиятӢ Ҷойгир карда шудааст ва он Ҳо садои занонро баланд шудан намегузоранд, арзиши таҶрибаи он Ҳоро инкор менамоянд ва худашонро аз мубо Ҳисаи сиёсӢ хориҶ месозанд. Дар байни он Ҳое, ки намегузоранд занон бо овози баланд сухан гӮ янд, Ҳам амалдорони давлатӢ ва Ҳам намояндагони мутаассиби дин Ҳастанд. Вале фишор метавонад намуд Ҳои хеле гуногун дошта бошад: волидоне, ки барои ба та Ҳсил фаро гирифтан ва дастгирии эҶодиёти духтаронашон маблаѓ сарф кардан намехо Ҳанд, муаллимоне, ки ба шогирдон (духтарон) Ҳаёт ва Қувваи худро тан ҳо сарфи вазифаи модарӢ карданро масли Ҳат меди Ҳанд, ноширoне,

ки асар Ҳои ЧиддӢ ва Ҷасуронаи занони рӮ зноманигор ва нависандаро нашр кардан намехо Ҳанд, мунаҚҚидоне, ки ин гуна асар Ҳоро ЧиддӢ Қабул намекунанд. Чунин фишори доимӢ аз тарафи оила ва Ҷамъият як намунаи дигари сензура - назорати ботинии занонро ба вуҶуд меоварад ва дар натиҶа он Ҳо барои навиштан ё бо овози баланд гуфтани дард Ҳое, ки он Ҳоро ба ташвиш меоварад, Ҷуръат намекунанд.

Назорати гендерӢ дар самт Ҳои афзалиятдоштаи сиёсат ва иҚтисодиёт низ, ки бесаводии саросарии занонро сарфи назар менамоянд, мушо Ҳида мешавад. Бесаводии бисёр занон дар олами муосири технологӢ на тан ҳо натиҶаи ҚашшоҚӢ ва ме Ҳнати тоҚатфарсо мебошад, балки он механизми Ҷамъиятиест, ки барои ниго Ҳ доштани табъиз нисбат ба занон равона шудааст. Мамониат ба та Ҳсили занон дар мамлакат Ҳое, ки он Ҷо бунёдгароӢ ҲукмфармоӢ мекунад, ҲалҚа Ҳои Ҳамон як занҶиранд. Назорати гендерӢ дар мамлакат Ҳои Аврупо, Амрикои Шимолї, Россия ва ТоҶикистон Ҳам мавҶуд аст. Рекламаи та ҲҚиромез ба монанди "зан - дӮ сти марди тоҶир" ва ё мушкилоте, ки занон бо он Ҳо Ҳангоми болоравӢ дар Ҷои кор, ишѓол кардани вазифа Ҳо, сиёсат ва ѓайра рӮ ба рӮ мешаванд, метавонанд мисоли назорати гендерӢ бошанд.

НаҚши сегона – Ҳар як инсон дар давра Ҳои зиндагии худ бо се намуди фаъолият машѓул мешавад:

- ма Ҳсулнок (исте Ҳсол);
- бозтавлидӢ (репродуктивї, такрористе Ҳсолкунї, ки ниго Ҳубини хона, таваллуду тарбияи фарзанд ба он дохил мешавад);
- ҶамъиятӢ (некӮ а Ҳволии Ҷомеа, чорабини Ҳои фар Ҳангї).

Ҳарчанд ин намуд Ҳо барои Ҳама умумӢ мебошанд, вале аксар ваҚт занон маҶбур мешаванд, ки тамоми ме Ҳнати бозтавлидӢ ва Қисми асосии ме Ҳнати ма Ҳсулнокро иҶро намоянд.

НаҚш Ҳои гендерӢ - наҚш Ҳоеанд, ки тибҚи меъёр Ҳои иҶтимоӢ ва фар Ҳангии Ҷомеаи мушаххас дар вазъи мушаххаси таърихӢ барои занону мардон муҚаррар шудаанд. НаҚш Ҳои гендерӢ метавонанд вобаста ба гурӮ Ҳ Ҳои синну солї, иҶтимої, Ҷомеа ва тамаддун Ҳои гуногун, Ҳамчунин дар робита бо

табаддулот Ҳои иҶтимоӣ, сиёсӢ ва иҚтисодӢ тағйир пазиранд. НаҚш Ҳои гендерӢ дар натиҶаи фарҚият Ҳои иҷтимоии байни занону мардон ба вуҶуд меоянд ва муҚаррар менамоянд, ки мардону занон бояд чиро э Ҳсос намоянд, чӢ гуна андеша ронанд ва амал намоянд. НаҚш Ҳои гендерӢ Ҷузъи наҚш Ҳои умумии иҶтимоие мебошанд, ки бо тафовут Ҳои гендерии дар Ҷомеаи муайян Қабулшуда марбутанд. БанаҚшагирии гендерӢ эътироф менамояд, ки дар аксари мамолики Ҷа Ҳон занон бо маоши аҚал дар як ваҚт се наҚшро мебозанд:

НаҚши бозтавлидӢ (такрористе Ҳсолкунӣ, репродуктивӣ) - амалест, ки аз Ҷониби занон барои таваллуд ва парвариши кӮ дакон, ба сомон расондани кор Ҳои хона иҶро мешавад ва барои созмону та Ҳкими нерӮ и корӢ зарур мебошад. Ин наҚш на тан ҳо фаъолияти биологӣ, балки Ҳамчунин ғамхорӢ ва ниго Ҳдошти Қувваи корӢ (шарики зиндагӢ ва фарзандони дастёр), нерӮ и ояндаи корӢ (тифлони навзод ва бачагони мактабхон)-ро низ дар бар мегирад.

НаҚши ма Ҳсулнок - амалест, ки аз тарафи занону мардон барои гирифтани музди кор дар шакли пул ё ма Ҳсулот иҶро мешавад. Фаъолияти мазкур ма Ҳсулоти кишоварзӢ ва кори хонагиро, ки арзиши воҚеии истеъмолии ивазшаванда дорад, тавлид менамояд.

НаҚши ҶамъиятӢ (фаъолияти муфиди Ҷамъиятӣ) - фаъолиятест, ки дар сат Ҳи ҶамъиятӢ чун идомаи наҚши бозтавлидӢ (репродуктивӣ) ё ма Ҳсулноки занон иҶро карда мешавад ва таъмин ва истеъмоли захира Ҳои нокифояи барои гурӮ Ҳ зарур - аз Қабили об, тандурустӢ ва маорифро ба ро Ҳ мемонад. Ин корест, ки зан онро дар ваҚти "холӣ" ва ройгон адо менамояд.

НаҚши ро ҲбарӢ - ин як шакли фаъолиятест, ки дар Ҷамъият асосан аз Ҷониби мардон амалӢ карда мешавад. Он дар сат Ҳ Ҳои гуногуни расмиву сиёсӢ бештар якҶоя ва дар заминаи сиёсати миллӢ созмон дода мешавад. Одатан ин корест, ки дар Ҳар Ҳол аз рӮ и низомнома ё Ҳокимияти мавҶуда бо мо Ҳона таъмин мегардад.

Неофеминизм - мавҶи нави Ҳаракати феминистӢ дар Америка ва Аврупои Ғарбӣ. Шиори асосии ин Ҳаракат "баробарӢ дар тафовут" мебошад, зеро баробарии куллии занону мардон на тан ҳо имконият Ҳои Ҷисмонӣ, балки

иҚтидори маънавии инсониро сарфи назар карда, хусусият Ҳои хоси Ҷа Ҳонбинии занона ва эҶодиёти занонаро инкор менамояд.

Ҷонибдорони шиори неофеминизм "мо баробарем, вале гуногунем" Ҳуқуқи худро дар нотакрории фардї, мустаҚилият ва ягонагии шахсЙ ҶонибдорЙ менамоянд. Решаи ба Ҳои гуногун гирифтани рафтори мардону занон, муносибати оштинопазир ба стереотип Ҳои мардонагию занонагЙ аз Ҳамин ѓоя Ҳо об мехЎ рад.

Нобаробарии гендерЙ - нобаробарии гендерЙ дар Ҳолате ба миён меояд, ки дар оила, Ҷои кор ва Ҷой Ҳои ҶамъиятЙ нисбат ба мардону занон муносибати гуногун Ҷой дорад ва заминаи он тафовути биологЙ ва Қолаб Ҳои иҶтимоие мебошанд, ки бе Ҳуқуқии Ҷинс Ҳо аз он сар мезанад. Чунин вазъият Ҷинс Ҳоро дар маҚоми бо Ҳам нобаробар гузошта он Ҳоро зердаст ва дастнигари якдигар менамояд.

Нобаробарии мусбат - озод кардани занон аз баъзе намуди кор Ҳо вобаста ба наҚши бозтавлиди(репродуктиви)-и он Ҳо. Ин манъ кардани кори занон дар баст Ҳои шабона, ме Ҳнати аз меъёр зиёд, кор Ҳои вазнини ҶисмонЙ ва Ҳоказо мебошад. Худи ибораи "барои занон манъ карда мешавад" дар Қонунгузории ме ҲнатЙ принсипи баробар Ҳуқуқии Ҷинс Ҳоро вайрон карда, занро дар вазъи тобеият мегузорад.

Номувозинатии гендерЙ - вазъи иштироки нобаробар (пешни Ҳоди нобаробарї) мардону занон дар со Ҳа Ҳои гуногуни Ҷомеа (дар маҚомоти интихобии Ҳокимият, дар бозори ме Ҳнат, дар сат Ҳи кабули Қарор Ҳо). Номувозинатии гендерЙ ба нобаробарии гендерЙ оварда мерасонад, яъне мардон ё занон дар ин ё он со Ҳаи Ҳаёти ҶамъиятЙ ё касбЙ аз Ҷи Ҳати иҶтимоЙ имтиёз хо Ҳанд дошт.

Нобиноии гендерЙ - инкор ё нафа ҳмидани он, ки гендер омили му Ҳиме мебошад, ки имкони интихоб доштани аъзои Ҷомеаро муайян менамояд.

Номуназзами(ассиметрия)-и гендерЙ дар забон - мувофиҚи идеологияи феминизм забон оламро аз дидго Ҳи мардона акс менамояд ва аз Ҳамин сабаб он на антромарказї, (дар маркази диҚҚаташ инсон), балки андромарказЙ (дар

маркази диҚҚаташ мард) мебошад: забон манзараи оламро дар асоси нуҚтаи назари мардона, аз шахси субъекти мард, аз дидго Ҳи ояндаи мардона, ки тибҚи он Ҳама чизи занона дар наҚши объект, Ҳамчун маф Ҳуми "дигар" ва "бегона" пешни Ҳод мешавад, ё умуман сарфи назар мегардад, меофарад.

Омори гендерӢ - мавҚеи занонро дар Ҳамаи со Ҳа Ҳои Ҳаёти ЧамъиятӢ дар муҚоиса бо мардон инъикос менамояд. Дар омори гендерӢ тамоми маълумот бояд аз рӮ и Чинс, синну сол, Чои зист (ша Ҳр, де Ҳа), мансубияти этникӢ пешни Ҳод карда шавад. Ѓайр аз маълумот барои соли охир, пешни Ҳоди маълумот барои як ё якчанд соли пештара низ барои му Ҳайё кардани имкони муҚоиса ва муайян кардани Чараёни рушди муносибат ҳои гендерӢ дар Чомеа тавсия карда мешавад.

Ояндаи гендерӢ - нуҚтаи назаре, ки фа Ҳмиш ё та Ҳлили масъала ва мушкилотеро, ки дар натиЧаи муносибат ҳои нобаробари ичтимоии занону мардон ба миён меоянд, дар бар мегирад.

ПадарбонӢ (патернализм) - саробонии падар. Чузъи идеологияи падаршо ҲӢ буда, итоати бечунучароро ба падар, нуфузи марди калон, муносибати иерархии "падар-фарзандон" дар Чомеаро дар бар мегирад. ПадарбонӢ яке аз унсур Ҳои асосии сиёсати дохилии давлат Ҳои Осиёи МарказӢ мебошад.

Патриархат (падарсолорї) - маф Ҳумест, ки тавсифи гуногун дорад:. 1. МувофиҚи аҚоиди Ҳуқуқшиносии римӢ - Ҳокимияти падар (патриарх) аз болои Ҳамаи аъзоёни корношоями оила, аз Чумла, кӮ дакон, занон ва ѓуломон;

1. МувофиҚи назарияи феминистӢ - шабакаи оилавї, иЧтимоӣ, идеологї, сиёсие, ки дар он зан (занона, фeминї) Ҳамеша ба мард (мардона, маскулинї) тобеъ гардонда шудааст.
3. МувофиҚи назарияи таърихӢ - давраест дар инкишофи Чомеаи инсонї, ки ба он Ҳукмронии сиёсї, иҚтисодӢ ва ичтимоии мардон хос мебошад.

Порнография - инъикоси аз Ҳад зиёд табиӢ ва бешармонаи муносибат ҳои Чинсї. Дар адабиёти феминистӢ порнография Ҳамчун яке аз восита Ҳои муста Ҳкам кардани вазъи мутеона ва ҲаҚиронаи зан бо ро Ҳи назорат аз болои

тани Ӯ мебошад. Тасвир Ҳои порнографӢ аз ин нуҚтаи назар чун тасдиҚи Ҳукмфармоии мардон пешни Ҳод мегарданд.

Риоя(субординатсия)-и гендерӢ – системаи иҶтимоиест, ки одамонро ба эътиҚод ба ин ё он аҚоид водор мекунад. Мо Ҳияти чунин эътиҚод дар он аст, ки зан аз мард пасттар меистад. Дар пайвастагӢ бо Қудрат чунин аҚида Ҳо ба мардон дар Ҷомеа нисбат ба занон сало Ҳияти бештар меди Ҳанд.

Саломатии бозтавлидӢ (репродуктивї) - аз доираи набудани бемори Ҳо дар Ҷисми инсон васеътар буда, маънои осудагии комили Ҷисмонї, зе ҲнӢ ва иҶтимоиро дорад. Аз ин хотир саломатии бозтавлидӢ имконияти зиндагии солими ша Ҳвонї, Қобилияти фарзанддоршавӢ ва имкони интихоби Қарор дар масъалаи миҚдори фарзанд ва фосилаи байни он Ҳоро ифода мекунад.

Сало Ҳияти занона – равандест, ки ба таѓйир додани табиат ва самти Қувва Ҳое равона шудааст, ки ба вазъияти занон дар Ҷомеа таъсири манфӢ мерасонанд. Масалан:

- кӮ мак ба занон дар бартараф кардани муҚобилияти мардон дар мавриди имкон ва хо Ҳиши таваллуд кардан доштан ё надоштан;
- дастгирии иштироки занон дар раванди Қабули Қарор Ҳо;
- бунёди системаи дастгирии кормандон аз Ҷумлаи занон, барои кӮ мак ба он Ҳо, то ки аз Ӯ Ҳдаи иҶрои меъёру талаботи кор бароянд;
- муносибати боадолатона Ҳангоми болоравӢ дар хизмат;
- бе ҲбудӢ барои ба занон дастрас будани захира Ҳо ва назорат аз болои он Ҳо, зеро ин мавҚеи занонро дар оила, дар рафти Қабули Қарор Ҳо, дар Ҷои кор ва Ҷомеа баланд мебардорад.

Сексизм - (англ. sex - Ҷинс) идеология ва таҶрибаи табъизи инсон дар асоси мансубияташ ба ин ё он Ҷинс, ки дар заминаи муҚаррарот ва эътиҚод Ҳое, ки мувофиҚи он Ҳо ба занон/мардон бардурӮ ѓ баъзе хислат Ҳо часпонда мешаванд ё мавҶудияти он Ҳо инкор карда мешаванд, ба вуҶуд омадааст.

Истило Ҳ сол Ҳои 60-уми асри XX дар ИМА, дар рафти Ҳаракати озодихо Ҳонаи занон арзи вуҶуд намуд ва бо Қолаб Ҳои гендерии мавҶуда ва хурофот Ҳои зидди занон равона шуда, пайванд аст. Мардон Ҳам метавонанд Ҳар кадом

шахсан, ё Ҳамчун гурӮ Ҳи иҷтимоии гендерӢ Қурбонии сексизм гарданд (масалан, иҶборӢ ба хизмати аскарӢ даъват шудани тан ҳо мардон заминаи сексистӢ дорад).

Ба монанди миллатгароӢ (натсизм) ва нажодпарастӢ (расизм) сексизм афзалиятро дар зу Ҳури Ҷисмониву зе Ҳнии он мебинад.

Сиёсати гендерӢ - сиёсатест, ки дар заминаи принсипи ба вуҶуд овардани шароити якхела барои инкишоф ва татбиҚи имконият Ҳои шахс дар Ҳамаи Ҷаб Ҳа Ҳои иҶтимоӢ новобаста аз мансубияти Ҷинсиаш, бунёд гардидааст.

Самт Ҳои асосии сиёсати гендерии давлатӢ аз ин Ҳо иборатанд:

- ширкати баробари занону мардон дар Ҳамаи со Ҳа Ҳои фаъолияти касбӣ, ки ба он ро Ҳбарии давлат низ дохил мешавад;
- ба вуҶуд овардани шароит барои Ҳаддалимкон озод кардани аъзои оила аз кор Ҳои дилгиркунандаи хона;
- ба волидон баробар мутааллиҚ гардондани имтиёз Ҳои давлатие, ки ба ниго Ҳубини кӮ дакон дахл доранд;
- таъмини дастрас будани та Ҳсилот ба Ҳарду Ҷинс чун шарти зарурии расидан ба баробарии гендерї. Аз байн бурдани Қолаб Ҳои падарсолоронаи наҚш Ҳои мардонаву занона дар Ҷамъият, ба вуҶуд овардани афкори мусбати ҶамъиятӢ дар бораи баробарии гендерї;
- ба вуҶуд овардани шабакаи бозомӮ зии амалдорони давлатї, ки ин ба ро Ҳбарон ва мутахассисони Ҳамаи сат Ҳ Ҳо барои дарки мо Ҳияти масъала имкон меди Ҳад.

Сиёсати гендерӢ дар асоси муносибати ҲамаҶониба ба масъалаи баробарии Ҷинс Ҳо чун стратегияи расидан ба баробарии гендерӢ дар асри ХХ1 бунёд ёфтааст.

Сиёсати гендерӢ ба моделе, ки занону мардонро ба Ҳамаи со Ҳа Ҳои Ҳаёти ҶамъиятӢ баробар ворид менамояд, яъне "ду рӮ зирасон - ду со Ҳибхона," такя мекунад.

ТатбиҚи чунин сиёсат мавҶудияти бунёди Ҳуқуқии Ҳалли мушкилот, таъсиси Ҳокимият, кумита ва шӮ ро Ҳоро барои аз байн бурдани поймолкунии

Ҳуқуқ аз рӮ и нишонаи Ҷинс, дар Ҳамаи вазорату муассиса Ҳо ташкил кардани шӮ ъба Ҳоеро, ки бо масъала Ҳои баробарии Ҷинс Ҳо, бурдани кор Ҳои илмию тадҚиҚотӢ дар мавзӮ ъ Ҳои гендерӢ машѓул мешаванд, та Ҳияи иттилооти даҚиҚу беѓаразонаи омориеро, ки вазъи воҚеии Ҳар ду Ҷинсро дар бар мегирад ва аз хусусият Ҳои ҶинспарастӢ (сексистї) ва Ҳисоби миёна иборат нест, дар назар дорад.

Бо маҚсади боз Ҳам даҚиҚтар пешбинӢ кардани таъсири Қонун ва Қарор Ҳои Ҳукумат оид ба вазъи иҷтимоии занону мардон дар рафти татбиҚи сиёсати баробарии Ҷинс Ҳо гузаронидани экспертизаи гендерӢ мувофиҚи маҚсад аст.

Стратегияи сиёсати гендер маҚсади иваз кардани сиёсати анъанавиро надорад, балки Ҳамчун илова ба он дар назар дошта мешавад ва манфиат Ҳои занонро чун гурӮ   Ҳи махсуси иҶтимоиву демографӢ   Ҳимоя мекунад. Ҳар ду намуди муносибат метавонад Ҳамзамон то он ваҚте ки дар Ҷомеа афкори мусоиди ҶамъиятӢ ба вуҶуд наояд, амал бикунад.

Стратификатсияи гендерӢ – равандест, ки тавассути он тафовут Ҳои гендерӢ мунтазам омӮ хта ва ба Ҳо дода мешаванд. Стратификатсияи мазкур одатан та Ҳриф гардида, ба стратификатсияи иҶтимоию синфӢ ва этникӢ тобеъ гардонда мешуд. Вале мо Ҳияти он, хусусан, Ҳамчун системаи инъикоскунандаи он, ки занон нисбат ба мардон ба Ҳои пасттар ва музди камтар мегиранд, аз тарафи Ҷомеашиносони ба феминизм майлдошта равшан карда шуд.

Табъиз (дискриминатсия) аз рӮ и Ҷинс - ин ма Ҳдудият ё вайрон шудани Ҳуқуқ ва озодї, инчунин паст задани шаъну шарафи инсонӢ аз рӮ и Ҷинс мебошад.

ТаҚсимоти гендерии ме Ҳнат – чунин навъи таҚсимоти ме Ҳнат мебошад, ки дар натиҶаи Қолаб Ҳои иҷтимоии Ҷомеаи мушаххас дар байни мардону занон сурат гирифтааст. МувофиҚи ин таҚсимот баъзе кор Ҳо аз рӮ и анъана "занона", баъзеи дигарашон "мардона" Ҳисоб мешаванд.

Талаботи гендерӢ – азбаски мардону занон дар Ҷамъият наҚш Ҳои гуногун дошта, кор Ҳои гуногунро иҶро менамоянд ва ба хизматрасониву назорат аз болои захира Ҳо дастрасии гуногун доранд, талаботашон Ҳам аз Ҳамдигар

фарҚ мекунад. Аз Ҷумла, занон талаботи хосаи худро доранд, ки на тан ҳо аз наҚши сегонаи он Ҳо, балки аз вобастагиашон ба мардон сар мезанад. Муайян кардани талаботи гендерии мардону занон яке аз Ҷузъ Ҳои та Ҳлил ва банаҚшагирии гендерӢ мебошад. Ин тафовут ба ду намуд - амалӢ ва стратегӢ Ҷудо мешавад:

Талаботи амалии гендерӢ (ТАГ) – талаботест, ки худи занон дар заминаи мавҚеи ичтимоии худ э Ҳсос мекунанд. ТАГ Ҳарчанд дар натиҶаи таҚсимоти гендерии ме Ҳнат ба вуҶуд омада, аз мавҚеи тобеонаи зан дар Ҷамъият сар мезанад, вале монеа нест. ТАГ аксуламалест ба талаботи бошууронаи мустаҚим, ки аз вазъияти мушаххас берун меояд. Табиатан он Ҳо хусусияти амалӢ дошта, бештар аз шароити бади зиндагї, масалан, камобї, бекорӢ ва ѓайра сар мезананд.

Талаботи стратегии гендерӢ (ТСГ) – талаботест, ки аз Ҳолати мутеонаи зан дар Ҷамъият сар мезанад. Ин талабот гуногун буда, вобаста ба шароити мушаххас аз Ҳам фарҚ мекунад ва аз таҚсимоти гендерии ме Ҳнат, Қудрат ва назорат сар зада Ҳуқуқ Ҳои юридикї, хушунат дар оила, музди нобаробари ме Ҳнат, назорати зан аз болои тани худ ва ѓайраро дар бар мегирад. Ҳалли ТСГ ба занон барои ба даст овардани баробарии бештар ва таѓйироти наҚш Ҳои мавҶуда ва ба ин восита барои ра ҲоӢ аз вазъи мутеонаашон кӮ мак менамояд.

ТатбиҚи дурнамои гендерӢ - ба эътибор ва Ҳисоб гирифтани омил Ҳои гендерӢ Ҳангоми ба наҚша гирифтан, татбиҚ, санҶиш ва ба Ҳо додан ба Ҳамагуна барнома ва лои Ҳа аз Ҷониби чи маҚомоти давлатӢ ва чи ташкилот Ҳои ѓайри ҲукуматӢ мебошад. Бошуурона дохил кардани гендер Ҳамчун яке аз Ҷанба Ҳое, ки фаъолияти банаҚшагирифташуда ё татбиҚшаванда ба он таъсир мерасонад.

ТафриҚагузории гендерӢ - равандест, ки мувофиҚи он ба тафовут Ҳои биологии байни мардону занон мо Ҳияти иҶтимоӢ дода мешавад ва Ҳамчун воситаи таснифи иҶтимоӢ истифода мегардад. Дар Ҷомеа Ҳои маърифатии маълум ҶинсианатомӢ асоси гендер Қарор гирифтааст. Дар баъзе Ҷомеа Ҳои маърифатӢ тафовут Ҳои биологӢ аз будашон бештар ба Ҳо гирифтаанд, дар

маврид Ҳои дигар камтар ва Ҳамин тариҚ он Ҳо наметавонанд аломати беба Ҳс ба шумор раванд ё хусусияти умумӢ дошта бошанд.

ТафриҚагузории музди ме Ҳнат - фарҚи пардохти музди ме Ҳнати занону мардон.

Та Ҳлили гендерӢ - та Ҳлили раванд Ҳои иҶтимоие мебошад, ки ба наҚш Ҳои гуногуни мардону занон дар чунин со Ҳа Ҳо, чун таҚсимоти ме Ҳнат, Қабули Қарор Ҳо дар сат Ҳ Ҳои гуногун, фаъолияти ма Ҳсулнок ва бозтавлидӢ (репродуктивї), дастёб будан ба захираву неъмат Ҳо ва имкони назорат аз болои он Ҳо ва, инчунин, аз болои омил Ҳои иҶтимоию иҚтисодӢ ва экологие, ки ба муносибат ҳои гендерӢ таъсир мерасонанд.

ТаҶовуз ба номус - маънои зӮ ран ба робитаи ҶинсӢ водор карданро дорад.

Таълимоти гендерӢ - омӮ зишу таълими масоили марбут ба муносибат ҳои гендерї.

Таъсири тафриҚагузории гендерӢ - таъсири гуногуни барнома ва лои Ҳа Ҳо ба мардону занон. Аксаран ин ё он барномае, ки зо Ҳиран барои Ҳама гурӮ Ҳ Ҳои а ҲолӢ якхел манфиатбахш менамояд, дар амал ба вазъияти занону мардон таъсири гуногун (баъзан тамоман таъсири мухолиф) мерасонад.

Фар Ҳанги сиёсии гендерӢ - фар Ҳанги сиёсиест, ки муносибат ҳои гендериро ба шабакаи муносибат Ҳо, Ҳамзамон ба раванди исте Ҳсол ва бозисте Ҳсолкунии унсур Ҳои таркибии фар Ҳанги сиёсї, дар сафи насл Ҳои Ҳамдигарро ивазкунанда ворид менамояд.

Фар Ҳанги гендерӢ маф Ҳум Ҳои зеринро дар бар мегирад:

1. Маданияти муносибат Ҳо(одоби муоширатʼ)-и байниякдигарии Ҷинс Ҳо;
2. Имтиёз Ҳои фар Ҳангї, арзиш Ҳо ва афзалият Ҳои занон ва мардон;
3. Тасаввурот дар бораи мавҶудияти фар Ҳанги "занона" ва "мардона".

Фаъолияти бозтавлидӢ (такрористе Ҳсолкунї, репродуктивї) - ба вуҶуд овардани насл, ки бо таваллуд ва тарбияи фарзанд вобаста аст. Дар Ҷомеаи инсонӢ фаъолияти бозтавлидӢ - раванди соф биологӢ набуда, балки хусусияти иҶтимоӢ дорад ва иштироки Ҳарду шарикро талаб менамояд. Аз Ҷумла,

баробарии гендерӢ бо дараҶаи ширкати мардон дар фаъолияти бозтавлидӢ муайян мегардад. Барканор шудани мардон аз ниго Ҳубин ва тарбияи кӮ дакон сабаби вазнинтар гардидани бори зиндагӢ бар дӮ ши занон ва афзоиши нобаробарии гендерӢ мегардад .

Фаъолияти ҶамъиятӢ - ин маф Ҳум ташкили дастиҶамъии Ҳодиса Ҳо ва чорабини Ҳои Ҷамъиятӣ: маъракаву ид Ҳо, фаъолият барои бе Ҳбудии зиндагии Ҷомеа, иштирок дар чорабини Ҳои гурӮ Ҳ ва ташкилот Ҳо, Ҳаёти сиёсии ма ҲаллӢ ва ғайраро мефа Ҳмонад. Одатан ин намуди фаъолият Ҳангоми та Ҳлили Ҳаёти иҚтисодии Ҷомеа ба назар гирифта намешавад. Дар айни замон он ваҚту ме Ҳнати зиёди аъзои Ҷамъиятро талаб мекунад ва барои инкишофи фар Ҳангиву маънавии он а Ҳамияти хосса му Ҳим дорад. Дар фаъолияти ҶамъиятӢ Ҳам мардон ва Ҳам занон иштирок мекунанд, вале таҚсимоти гендерии ме Ҳнат дар ин Ҷо Ҳам вуҶуд дорад.

ФеминӢ (занона) - хусусияти психологии рафтору тафаккур, ки мутобиҚи стереотипи занона буда, хилофи стереотипи мардона (маскулинї) мебошад. Мисол Ҳои Қолаб Ҳои мардонагӢ - со Ҳибиродагї, пархошҶӮ ї, фаъолї, сарварї, муҚтадирї; ва феминӢ - нармї, майл ба тобеият, камфаъолиятї, пайравї, заифӢ ба Ҳисоб меравaнд.

Феминизатсияи ҚашшоҚӢ – Ҷараёни афзоиши миҚдори занон дар байни гурӮ Ҳ Ҳои камбизоат ва ҚашшоҚи а ҲолӢ мебошад, ки дар натиҶаи инҚироз Ҳои иҚтисодї, азнавсозии сохти ҶамъиятӢ ва Ҷа ҲонишавӢ (глобализатсия) сурат мегирад.. Ин истило Ҳ инчунин маънии онро дорад, ки занон нисбат ба мардон бештар зери таъсири ҚашшоҚӢ ва натиҶа Ҳои он мемонанд. Ба ибораи дигар, сухан на тан ҳо дар бораи он меравад, ки занон дар байни Қишр Ҳои камбизоат ва ҚашшоҚи а ҲолӢ бештаранд, балки дар навбати аввал он Ҳо ва фарзандонашон дар чунин вазъият бештар азият мекашанд ва дар ро Ҳи бе Ҳбудии а Ҳволи худ ба монеа Ҳои бештару душвортар рӮ ба рӮ мешаванд.

Фо ҲишагӢ - иҶрои хизмат Ҳои музднoки ша ҲвонӢ аст.

Хурофоти гендерӢ – тасаввурот дар бораи мавҶудияти бартарӢ ё нокомилие, ки бо мансубияти ҶинсӢ алоҚаманд бошад, яъне «хусусияти Ҷинсї» дошта бошад. Хурофоти гендерӢ Ҷузъи Қолаб Ҳои гендерӢ мебошад.

Хушунат - Ҳама гуна амали бошууронаи як шахс нисбати шахси дигар мебошад, ба шарте ки он Ҳуқуқ ва озодии Қонунии инсонро вайрон намояд, ба он шахс озори Ҷисмониву равонӢ расонад, ё ба рушди ҶисмонӢ ва инсонии шахси ноболиѓ хатар дошта бошад.

Хушунат дорои шакл Ҳои Ҷисмонї, ша Ҳвонї, равонӢ ва иҚтисодӢ мебошад:

Хушунат дар оила (хушунати хонаводагї) - маъмултарин шакли хушунат мебошад, ки аз Ҷониби як аъзои оила нисбати дигараш сар мезанад ва хатари калони ҶамъиятӢ дорад. Хушунат дар оила на тан ҳо барои саломатӢ ва Ҷони одамон хатарнок аст, балки наҚшу Қолаб Ҳои гендериро, ки минбаъд дар Ҷомеа татбиҚ хо Ҳанд шуд, ташаккул меди Ҳад.

Хушунати хонаводагӢ - ин силсилаи такроршаванда ва тадриҶан афзояндаи та ҲҚири Ҷисмонї, маънавї, иҚтисодӢ ва паст задани шаъну эътибор бо маҚсади назорат, тарсондан ва талҚини Ҳисси доимии тарс мебошад.

Ин вазъиятест, ки як одам рафтору Ҳиссиёти шахси дигарро назорат мекунад ё кӮ шиш мекунад, ки онро та Ҳти назорат бигирад. Дар хушунати хонаводагї, ѓайр аз категория Ҳои умумї, намуд Ҳои махсус, ки аз табиати муносибат ҳои хушунатгар ва Ҷабрдида ва шароити зиндагии он Ҳо сар мезананд, вуҶуд доранд. Масалан:

- муомилаи бера Ҳмона нисбати кӮ дакон;
- хушунате, ки зидди Ҳамсар ё Ҳамзист равона шудааст;
- зӮ роварӢ нисбати пиронсолон;

Хушунат нисбат ба занон - яке аз шакл Ҳои зӮ роварӢ (чун рафторе, ки ба шахси дигар зарар мерасонад ё чунин ният дорад), истифодаи зӮ рӢ аз рӮ и нишонаи ҶинсӢ - аз та ҲҚири забонӢ ва та Ҳдид то лату кӮ би сахти ҶисмонӢ ва маҶбур намудан ба алоҚаи ша Ҳвонї. Хушунат нисбати занон ба равонї, Ҷисмонї, ша ҲвонӢ ва иҚтисодӢ таҚсим мешавад.

Хушунати ша ҲвонӢ - таваҶҶӮ Ҳи дилнохо Ҳест, ки дастнорасии инсониро вайрон мекунад. Ба хушунати ша ҲвонӢ хо Ҳиши баровардани ҲоҶати ша Ҳвонї, киноя Ҳои бадхо Ҳона ё та ҲҚиромез, имову ишора ва расидан ба бадан ва монанди ин дохил мешаванд.

Ҳассосияти гендерӢ – дарк ва та Ҳлили талаботи гуногун, монандии рафтори занону мардон мебошад,, ки аз муносибат ҳои нобаробари иҷтимоии он Ҳо сар мезанад, Ин дарки он аст, ки сиёсат ё барнома метавонад ба занону мардон манфиати Ҳархела оварда, мушкилоти зиёди гендериро тавлид намояд.

Ҳокимият - лаёҚат ва имконияти расонидани таъсири Ҳалкунанда ба фаъолияту рафтори одамон ба воситаи обрӮ , Ҳуқуқ, ирода, зӮ роварӢ ва ѓайра.

Ҳуқуқ дар со Ҳаи бозтавлидӢ (такрористе Ҳсолкунии репродуктивї) – Ҳуқуқест, ки аз тарафи Қонунгузории миллӢ ва байналхалҚӢ эътироф ва таъкид шудааст. Он Ҳуқуқеро дар назар дорад, ки Ҳарду Ҳамсар ва одамони ало Ҳида дар Ҳалли масъалаи миҚдор, фосилаи байни таваллуд ва замони таваллуди фарзандони худ озод ва масъуланд. Он Ҳо ба доштани маълумот ва восита Ҳои татбиҚи Қарори худ, саломатии ша ҲвонӢ ва репродуктивӢ ҲаҚ доранд.

Ченаки баробарии гендерӢ аз шохиси инкишофи гендерӢ фарҚ дорад. Ченаки баробарии гендерӢ на ба таъсири нобаробарии гендерӢ ба инкишофи Ҷомеа, балки ба параҶаи баробарии гендерӢ дар Ҳокимияти иҚтисодӢ ва сиёсӢ равона шудааст. Ин ченак на барои санҶидани дараҶаи некӮ а Ҳволї, балки ба Ҳри муайян кардани баробарӢ дар со Ҳаи фаъолият истифода мешавад.

Ҷараёни гендер - рафти омӮ зиш ва тарѓиби меъёр Ҳои рафтор барои занону мардон мебошад, ки дар ин ё он Ҷомеа барои он Ҳо табиӢ ба шумор меравад.

ҶинспарастӢ (сексизм), (Ҷинсгарої), - идеологияе, ки ба паст задани инсон дар асоси мансубияташ ба ин ё он Ҷинс равона шудааст

Ҷомеаи ша ҲрвандӢ - Ҷомеае, ки дар он итти Ҳодия Ҳои гуногуни ша Ҳрвандон (Ҳизб Ҳо, иттифоҚ Ҳои касаба, кооператив Ҳо, созмон Ҳои Ҷамъиятӣ, ассотсиатсия Ҳо ва ѓайра) дар муносибат ҳои байни Ҳамии фард ва давлат робита

ба вуҶуд оварда, намегузоранд, ки аз тарафи давлат нисбати шахсият таарруз содир шавад.

Шифти шишагин – ибораи маъмулест, ки монеа Ҳои ноаёни ро Ҳи рушди занонро дар ишѓоли вазифа ифода мекунад.

Шохиси (индекси) инкишофи башарӢ - осуда Ҳолии а Ҳолиро дар маҶмӮ ъ чен мекунад ва тан ҳо бо даромад Ҳое, ки як Қисми таркибии онро ташкил менамоянд, ма Ҳдуд намешавад. Шохиси инкишофи башарӢ алтернативаи мураттаб намудани мамлакат Ҳоро аз рӮ и дараҶаи исте Ҳсоли ма Ҳсулоти асосӢ ба сари Ҳар одам пешни Ҳод мекунад ва таъкид менамояд, ки баъзе кишвар Ҳои ҚашшоҚ метавонанд ба сат Ҳи аз миёна баланди инкишофи башарӢ бирасанд, бисёр мамлакат Ҳои дигар бошанд, имкони аз ин Ҳам бештар доранд.

Шохиси инкишофи гендерӢ - нобаробарии байни мардону занонро аз рӮ и Ҳамон нишонди Ҳанда Ҳое, ки Ҳангоми Ҳисобу китоби шохиси инкишофи башарӢ истифода мешаванд, муайян менамояд. Ҳар Қадаре, ки тафовут аз рӮ и ин нишонди Ҳанда Ҳо бештар бошад, Ҳамон Қадар шохиси инкишофи гендерии мамлакат аз шохиси инкишофи башарии он пасттар мешавад. Гуфтан мумкин аст, ки " шохиси инкишофи гендерӢ - Ҳамон шохиси инкишофи башарї, бо иловаи нобаробарии гендерӢ мебошад".

Замимаи Г.

ҚОНУНИ ҶУМ ҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ДАР БОРАИ КАФОЛАТ ҲОИ ДАВЛАТИИ БАРОБАР ҲУҚУҚИИ МАРДОНУ ЗАНОН ВА ИМКОНИЯТ ҲОИ БАРОБАРИ АМАЛИГАРДОНИИ ОН ҲО

Қонуни мазкур муносибат ҳои оид ба таъмини кафолат Ҳои конститутсионии баробар Ҳуқуқии мардону занонро дар со Ҳаи иЧтимої, сиёсї, фар ҲангЙ ва дигар со Ҳа Ҳо ба танзим медарорад, Ҳуқуқпоймолкуниро аз рӮ и аломати ЧинсЙ пешгирЙ мекунад ва амалигардонии имконият Ҳои баробар Ҳуқуқии он Ҳоро муҚаррар менамояд.

Боби 1.
Қоида Ҳои умумЙ

Моддаи1. Маф Ҳум Ҳои асосї

Дар Қонуни мазкур маф Ҳум Ҳои асосии зерин истифода шудаанд:

- **гендер, гендерї**-муносибат ҳои иҷтимоии байни мардону занон, ки дар Ҳаёти Ҷамъиятӣ, аз Ҷумла Ҳуқуқ, идеология, фар Ҳанг зо Ҳир мегардад;
- **сиёсати гендерї-** фаъолияти давлатЙ ва Ҷамъиятие, ки ба таъмини баробарии муносибат ҳои мутаҚобилаи мардон ва занон равона шудааст;
- **баробар Ҳуқуқї-** Ҳуқуқ, Ӯ ҲдадорЙ ва масъулияти баробари мардон ва занон дар назди Қонун;
- **баробар Ҳуқуқии гендерЙ** – баробарии вазъи Ҳуқуқии мардону занон ва имконияти баробари амалигардонии он Ҳо, ки ба Ҳар ду Ҷинс озодона инкишоф додани Қобилияти тавоної, ма Ҳорат ва малакаашонро барои иштирок дар раванди сиёсї, иҚтисодї, иЧтимої, фар ҲангЙ ва азхудкунии натиҶаи он имконият меди Ҳад;
- **имконияти баробар** – таъмини шароити якхела барои амалигардонии Ҳуқуқи мардону занон мутобиҚи Конститутсия(СарҚонун)-и Ҷум Ҳурии ТоҶикистон, Ҳамчунин аз рӮ и принсип Ҳои умумии эътирофшуда ва меъёр Ҳои Ҳуқуқии байналмилалї;
- **поймолкунии Ҳуқуқ(дискриминатсия)** - Ҳар гуна тафовут, истисно ё ма ҲдудгардонЙ аз рӮ и аломати Ҷинсї, ки ба паст кардан ё эътироф накардани Ҳуқуқу озоди Ҳои мардону занон дар со Ҳаи сиёсї, иҚтисодї, иЧтимої, фар ҲангЙ ва дигар со Ҳа Ҳо равона карда шудааст.

Моддаи 2. Қонунгузории Ҷум Ҳурии ТоҶикистон дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконияти баробари амалигардонии он Ҳо

Қонунгузории Ҷум Ҳурии ТоҶикистон дар бораи таъмини кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо ба Конститутсия(СарҚонун)-и Ҷум Ҳурии ТоҶикистон асос ёфта, аз Ҳамин Қонун, дигар санад Ҳои Ҳуқуқии байналмилалии эътирофкардаи ТоҶикистон иборат аст.

Моддаи 3. Манъи поймолкунии Ҳуқуқ

Поймол кардани Ҳуқуқи мардону занон манъ аст.

Вайронкунии принсипе, ки ба баробарии гендерЙ асос ёфтааст (гузаронидани сиёсати давлатЙ ё содир кардани амалиёти дигаре, ки мардону занонро аз рӮ и Ҷинс дар мавҚеи нобаробар Қарор меди Ҳад), поймолкунии Ҳуқуқ номида

мешавад ва бояд ба тартиби муҚарраркардаи Қонуни мазкур бартараф карда шавад.
Чора Ҳои зерин поймолкунии Ҳуқуқ намебошанд:
-чора Ҳои махсуси Ҳифзи саломатии мардону занон;
-му Ҳофизати махсуси занон вобаста ба ҲомиладорӢ ва таваллуди кӮ дак;
- чора Ҳои амалӢ гардонидани нукта Ҳои Қонуни мазкур.

Моддаи 4. Вазифаи маҚомоти Ҳокимияти давлатӢ дар таъмини имконият Ҳои баробари мардону занон (баробарии гендерї)

МаҚомоти Ҳокимияти давлатӢ дар доираи сало Ҳияти худ вазифадоранд:
- омӮ зиши гендерии хизматчиёни давлатии Ҳамаи маҚомотро тавассути системаи тайёркунӢ ва азнавтайёркунии кадр Ҳои дастго Ҳи идора Ҳои давлатӢ мунтазам ба ро Ҳ монанд;
- барои амалигардонии имконияти баробари мардону занон, аз Ҷумла ба воситаи Қабули санад Ҳои меъёрии Ҳуқуқї, э Ҳё ва эҶод кардани расму оин ва гузаронидани чорабини Ҳои дигари мушаххас, бартараф намудани сабабу шарт Ҳои ба баробар ҲуҚии комил халалрасонанда мусоидат намоянд;
- барнома Ҳои махсуси рафъи поймолкунии Ҳуқуқи ша Ҳрвандонро аз рӮ и Ҷинс та Ҳия ва дар Ҳаёт ҶорӢ намоянд;
-ба барнома Ҳои давлатӢ оид ба таъмини Ҳуқуқ Ҳои конститутсионии ша Ҳрвандон, муста Ҳкам кардани пойдории Ҷомеа ва наҚши минтаҚавии амалиёт оид ба инкишофи со Ҳаи иҶтимоï, дар барномаи дигар чора Ҳо, инчунин чора Ҳои таъмини баробарии гендериро Ҳамро Ҳ кунанд.

Моддаи 5. Иштироки баробари мардону занон дар идоракунии давлатӢ

Давлат иштироки баробари мардону занонро дар идоракунии давлатӢ кафолат меди Ҳад. Давлат баробарии мардону занонро дар со Ҳа Ҳои Қонунгузорї, иҶроия ва суди Ҳокимияти давлатӢ бо тарзи восита Ҳои Ҳуқуқї, ташкилӢ ва ѓайра таъмин менамояд.

Моддаи 6. Кафолат Ҳои давлатии таъмини имконият Ҳои баробари мардону занон дар со Ҳаи маориф ва илм

Муассиса Ҳои маориф ва илмии Ҳамаи шакл Ҳои моликият вазифадоранд:
- ба мардону занон барои та Ҳсилоти асосии умумї, миёна ва олӢ Ҳамаи намуд Ҳои таълими касбӢ ва такмили ихтисос, иштирок дар раванди таълимӢ ва илмӢ шароити баробар фаро Ҳам оваранд;
- курс Ҳои махсуси таълими гендерӢ ҶорӢ намуда, ба инкишофи та ҲҚиҚот барои масъала Ҳои баробар Ҳуқуқии мардону занон, манфиатнокии гендерии ша Ҳрвандон мусоидат кунанд;
- барнома Ҳои таълимӢ ва китоб Ҳои дарсиеро, ки тарѓиби поймолкунии Ҳуқуқро аз рӮ и Ҷинс истисно менамоянд, истифода баранд;
- Барои духтарони но Ҳия Ҳои кӮ Ҳистон, де Ҳот Ҳангоми дохил шудан ва давом додани та Ҳсил дар муассиса Ҳои таълимии олӢ ва миёнаи касбӢ шароити имтиёзнок му Ҳайё намоянд.

Амали ин мода Ҷараёни таълим ва такмили ихтисоси муассиса Ҳои таълимии Ҳарбиро низ фаро мегирад.

Моддаи 7. Ба Ҳисобгирии вазъияти оилавии мардону занон Ҳангоми иҶрои вазифа Ҳои хизматӢ ва ме ҲнатӢ

Ҳангоми Қабул ба кор, болоравӢ дар хизмат, таълими касбӣ, муҚаррар намудани низоми ме Ҳнат, инчунин аз кор озод кардани кормандон, аз Ҷумла хизматчиёни давлатӢ талаботи ҚонунгузорӢ оид ба Ҳуқуқ ва кафолат Ҳои мардону занон ва вазъияти оилавӢ бояд ба назар гирифта шавад.

Корфармо вазифадор аст, ки барои мардону занон, аз он Ҷумла вобаста ба танаффуси иҶозатдодаи ҚонунгузорӢ дар фаъолияти ме Ҳнатӣ, рухсатии Ҳомиладорӣ, таваллуд ва ниго Ҳубини тифл, адои хизмати ҲарбӢ тибҚи даъват, иҶрои дигар вазифа Ҳои давлатӢ системаи бозомӮ зӢ ва такмили ихтисос дошта бошад.

БОБИ 2.

КАФОЛАТ ҲОИ ДАВЛАТӢ ОИД БА ТАЪМИНИ ИМКОНИЯТ ҲОИ БАРОБАРИ МАРДОНУ ЗАНОН ҲАНГОМИ АМАЛӢ ГАРДОНДАНИ ҲУҚУҚИ ИНТИХОБОТ

Моддаи 8. Таъмини имконият Ҳои баробари иштироки мардону занон дар интихобот

Системаи интихобот дар Ҷум Ҳурии ТоҶикистон ба мардону занон барои иштирок дар раванди сиёсӢ Ҳуқуқ Ҳои баробари интихобот ва кафолат Ҳои онро таъмин менамояд.

Моддаи 9. Таъмини имконият Ҳои баробари мардону занон Ҳангоми ташкили комиссия Ҳои интихобот

Ҳангоми ташкили Ҳайати Комиссия Ҳои марказии интихобот ва раъйпурсии Ҷум Ҳурии ТоҶикистон, комиссия Ҳои вилоятӣ, ша Ҳрӣ, но Ҳиявӣ, ҲавзавӢ ва участкавии интихоботӢ принсипи конститутсионии баробарии Ҳуқуқ ва баробарии имконият Ҳои мардон ва занон ба асос гирифта мешавад.

БОБИ 3.

КАФОЛАТ ҲОИ ТАЪМИНИ ИМКОНИЯТ ҲОИ БАРОБАРИ МАРДОНУ ЗАНОН ДАР СО ҲАИ ХИЗМАТИ ДАВЛАТӢ

Моддаи 10. Таъмини имконият Ҳои баробари мардону занон Ҳангоми Қабул ба хизмати давлатӢ ва адои хизмат

Ҳангоми Қабул ба хизмати давлатӣ, инчунин адои он ба муҚаррар кардани ягон хел ма Ҳдудияти бавосита ё бевосита ё афзалияти вобаста ба Ҷинс ро Ҳ дода намешавад.

Ро Ҳбарони маҚомоти давлатӣ, шахсони мансабдори дахлдор вазифадоранд Қабули баробари ша Ҳрвандонро ба хизмати давлатӢ мувофиҚи Қобилият ва тайёрии касбӢ новобаста ба Ҷинсияти довталаб таъмин намоянд.

Барои ишѓоли вазифа Ҳои холӢ дар маҚомоти давлатї, ки бо ро Ҳи гузаронидани озмун Ҳо сурат мегирад, иштироки мардону занон бо шарт Ҳои баробар таъмин карда мешавад.

Ба эълон кардани озмун Ҳо тан ҳо барои намояндагони як Ҷинс ро Ҳ дода намешавад.

Моддаи 11. Таъмини иштироки баробари мардону занон дар озмун Ҳо барои ишѓоли вазифа Ҳо дар хизмати давлатӢ

Озмун Ҳо барои ишѓоли вазифа Ҳои холӢ дар хизмати давлатӢ аз Ҷониби маҚомоти давлатӢ гузаронида мешаванд.

Ба зиммаи хадамоти кадр Ҳои маҚомоти давлатӢ вазифаи ба комиссия Ҳои озмун Ҳо ба ѓайр аз ҲуҶҶат Ҳо дар бораи та Ҳсилот ва тайёрии касбии шахсони иштирокчии озмун ва пешни Ҳод намудани дигар маълумоте, ки Қонун талаб мекунад, инчунин далел Ҳо дар бораи таносуби шумораи мардону занони коркунанда дар вазифа Ҳои дахлдори маҚомоти давлатӢ гузошта мешавад.

Чунин маълумот аз Ҷониби хадамоти кадр Ҳои маҚомоти давлатӢ Ҳангоми Ҳалли масъала Ҳои аттестатсияи хизматчиёни давлатї, болоравӢ дар хизмат, зиёд кардани маош пешни Ҳод карда мешаванд.

БОБИ 4.

КАФОЛАТИ ТАЪМИНИ ИМКОНИЯТ ҲОИ БАРОБАР БАРОИ МАРДОНУ ЗАНОН ДАР СО ҲАИ ИҶТИМОЇ-ИҚТИСОДӢ

Моддаи12. Вазифаи маҚомоти Ҳокимияти давлатї, худидоракунии ма ҲаллӢ оид ба таъмини баробар ҲуҚии мардону занон дар со Ҳаи иҶтимої-иҚтисодӢ

МаҚомоти Ҳокимияти давлатї, маҚомоти худидоракунии ма Ҳаллї, ро Ҳбарони ташкилот Ҳо, новобаста аз шакли моликият вазифадоранд баробар дастрас будани захира Ҳои иҚтисодии Ҷамъиятро барои мардону занон, аз Ҷумла дастрас будани амволи манҚул ва ѓайриманҚул, замин, дороии молиявї, кредит Ҳо, Ҳамчунин фаъолияти со Ҳибкории озод, дигар хел фаъолияти бо санад Ҳои ҚонунгузорӢ манънашударо таъмин намоянд.

Моддаи 13. Мусоидат ба баробарии гендерӢ дар муносибат ҳои ме Ҳнатї

Бо маҚсади мусоидат кардан ба баробарии гендерӢ дар муносибат ҳои ме ҲнатӢ корфармо (ро Ҳбари маҚоми давлатї, ташкилот Ҳои Ҳамаи шакл Ҳои моликият) кор Ҳои зайлро ба Ҷо меоварад:

- барои мардону занон Ҳангоми бастани шартнома Ҳои ме ҲнатӢ имконият Ҳои баробар му Ҳайё менамоянд;
- ба мардону занон Ҷой Ҳо(вазифа Ҳо)-и холи корро баробар дастрас мегардонад;
- барои мардону занон Ҳангоми иҶрои кори якхела ё коре, ки Қиматаш баробар аст, музди ме Ҳнат(мукофот)-и баробар меди Ҳад;
- барои такмили ихтисос, бозомӮ зї, болоравӢ дар хизмат имконияти баробар му Ҳайё менамояд;

- шароити якхелаи бехатарии ме Ҳнатро, ки барои Ҳаёт ва саломатии Ҳам мардон ва Ҳам занон зарур аст, таъмин менамояд.

Моддаи 14. Исботи Қасдан поймолкунии Ҳуқуқ аз рӮ и Ҷинсият

Дар сурати баррасии ба Ҳси ме ҲнатӢ бинобар поймолкунии э Ҳтимолии Ҳуқуқ аз рӮ и Ҷинс дар суд ё маҚоми дигар тибҚи даъвои корманд ё иттифоҚи касаба ва итти Ҳодияи дигари Ҷамъиятӣ, ки манфиати кормандро Ҳимоя мекунад, гаронии исботи набудани Қасди поймолкунии Ҳуқуқ ба зиммаи корфармо меафтад.

Моддаи 15. Кафолати баробарии гендерӢ дар мавриди ба таври оммавӢ аз кор озодкунии кормардон

Дар сурати ба таври оммавӢ аз кор озод намудани коргарони ташкилот бояд таносуби шумораи маъмулии кормандони ин ташкилоту муассиса Ҳо аз рӮ и Ҷинс Ҳо риоя карда шавад.

Моддаи 16. Ба шартнома ва созишнома Ҳои коллективӢ ворид кардани чора Ҳои таъмини имконият Ҳои баробари мардону занон

Ҳангоми танзими муносибат ҳои иҶтимоию ме ҲнатӢ тавассути шартнома ва созишнома Ҳои коллективӢ ба он Ҳо ворид кардани нукта Ҳое Ҳатмист, ки баробар ҲуқуқӢ ва имконият Ҳои баробари мардону занон, бе Ҳтар намудани шароитро барои мутобиҚ гардондани Ӯ Ҳдадори Ҳои касбӢ ва оилавии он Ҳо таъмин намояд.

МаҚомоти иттифоҚи касаба ва итти Ҳодия Ҳои он Ҳо, дигар намояндагони кормандон, корфармоён ва итти Ҳодия Ҳои он Ҳо, маҚомоти ваколатдори давлатӢ вазифадоранд рафти иҶрои ин шартномаю созишнома Ҳоро назорат намоянд.

Моддаи 17. Мушо Ҳида Ҳои назоратӢ (мониторинг) оид ба риояи баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо дар со Ҳаи иҶтимоӣ-иҚтисодӢ

МаҚоми ваколатдори Ҳукумати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон бо маҚсади та Ҳлили системаноки вазъи таъмини баробар ҲуқуқӢ ва имконият Ҳои баробари мардону занон дар со Ҳаи иҶтимоӣ-иҚтисодӣ, пешгӮ ии таѓйири вазъ, дар мавриди зарурат, барои та Ҳияи чора Ҳои пешгирӢ ва рафъи далел Ҳои поймолкунии Ҳуқуқ аз рӮ и Ҷинс, инчунин барои тайёр намудани таклиф Ҳо оид ба ташкили барнома Ҳои ичтимоии давлатӢ ба таъмини имконият Ҳои баробари мардону занон дар ин со Ҳа мушо Ҳида(мониторинг)-и доимӢ ташкил менамояд.

НатиҶаи мушо Ҳида Ҳои назоратӢ дар восита Ҳои ахбори омма инъикос карда мешавад.

БОБИ 5.

МЕХАНИЗМИ ТАЪМИНИ КАФОЛАТ ҲОИ ДАВЛАТИИ БАРОБАР ҲУҚУҚИИ МАРДОНУ ЗАНОН ВА ИМКОНИЯТ ҲОИ БАРОБАРИ АМАЛИГАРДОНИИ ОН ҲО

Моддаи 18. Сало Ҳияти Ҳукумати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон дар таъмини баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо

Ҳукумати Ҷум Ҳурии ТоҶикистон дар таъмини баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо дар доираи сало Ҳияти худ:

- маҚомоти ваколатдори давлатии таъмини тараҚҚиёти гендериро дар Ҷум Ҳурии ТоҶикистон муайян менамояд;

-барнома Ҳои маҚсадноки(со Ҳавии) Ҷум Ҳуриявиро дар бобати таъмини баробар Ҳуқуқии Ҷинс Ҳо тартиб меди Ҳад ва иҶрои он Ҳоро таъмин мекунад;

- фаъолияти маҚомоти иҶроияи Ҳокимияти давлатӢ ва маҚомоти худидоракунии ма ҲаллӢ дар бобати Ҳимоя ва таъмини баробар Ҳуқуқии мардону занон, масъала Ҳои интихоб кардан ва ба мансаб Ҳои масъулиятнок таъин намудани занон, тарбияи насли навраси кадр Ҳои ро Ҳбарикунандаро аз Ҷумлаи занону духтарон ба ро Ҳ мемонад ва назорат мекунад.

Моддаи 19. Сало Ҳияти маҚоми ваколатдори давлатии таъмини тараҚҚиёти гендерӢ дар Ҷум Ҳурии ТоҶикистон

МаҚоми ваколатдори давлатии таъмини тараҚҚиёти гендерӢ дар Ҷум Ҳурии ТоҶикистон дар доираи сало Ҳияти худ риояи Қонуни мазкурро мушо Ҳида менамояд ва Ҳисоботи Ҳарсоларо оид ба риояи Қонуни мазкур дар восита Ҳои ахбори омма нашр мекунад.

Моддаи 20. Иштироки итти Ҳодия Ҳои ҶамъиятӢ дар таъмини баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо

ИттифоҚ Ҳои касаба ва дигар итти Ҳодия Ҳои Ҷамъиятӣ, аз Ҷумла итти Ҳодия Ҳои Ҷамъиятие, ки бо маҚсади амалигардонии принсипи конститутсионии баробар ҲуқуқӢ ва имконият Ҳои баробари мардону занон ташкил ёфтаанд, Ҳуқуқ доранд:

-дар та Ҳияи Қарор Ҳои маҚомоти Ҳокимияти давлатӢ ва маҚомоти худидоракунии ма ҲаллӢ оид ба масъала Ҳои таъмини имконият Ҳои баробарии мардону занон дар со Ҳаи иҶтимоӣ-иҚтисодӢ иштирок намоянд;

-дар суд Ҳо ва дигар маҚомоти давлатӢ аз номи мардону занон намояндагӢ ва Ҳуқуқ Ҳояшонро Ҳимоя кунанд.

Моддаи 21. Назорати давлатии риояи ҚонунгузорӢ оид ба баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо

Назорати риояи даҚиҚ ва иҶрои якхелаи санад Ҳои ҚонунгузорӢ ва дигар санад Ҳои меъёрии Ҳуқуқӣ, ки барои таъмини баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо равона гардидаанд, аз Ҷониби Прокурори генералӢ ва прокурор Ҳои тобеи он ба амал бароварда мешавад.

Моддаи 22. ҶавобгарӢ барои вайрон кардани Қонуни мазкур

Шахсони воҚеӢ ва Ҳуқуқӣ, ки талаботи Қонуни мазкурро вайрон мекунанд, тибҚи Қонунгузории Ҷум Ҳурии ТоҶикистон ба ҶавобгарӢ кашида мешаванд.

Моддаи 23. Тартиби мавриди амал Қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур пас аз интишори расмӢ мавриди амал Қарор дода шавад.

Президенти Ҷум Ҳурии ТоҶикистон Э. Ра Ҳмонов

ш. Душанбе, 1 марти соли 2005, № 89.

МУНДАРИЧА

МуҚаддима ………………………………………………

Қисми 1. **Аз таърихи Ҳаракат Ҳои феминистӢ** ……………..

Феминизми либералӢ ……………………….
Феминизми сотсиалистӢ ……………………….
Феминизми радикалӢ ……………………….
Феминизм ва Ҷомеаи коммунистӢ …………….

Қисми 2. **Ҳуқуқи занон ва кӮ дакон дар Ҷомеа** ……… ….
Ҳуқуқи занон дар Ҷомеа …………………….
Ҳуқуқи кӮ дакон дар Ҷомеа …………………….

Қисми 3. **Инъикоси масоили гендерӢ дар ВАО** ………….
Гендер ва журналистика ……………………..
Симои зан ва мард дар ВАО ………………….
ВАО ва Қолаб Ҳои шахшудаи гендерӢ ……….
ВАО ва одамфурӮ шӢ …………………………..
ВАО ва хушунати хонаводагӢ …………………
Реклама ва гендер ……………………………
Порнография ва проблемаи гендерӢ …………..
Матбуот ва масоили гендерӢ …………………..

Хулоса ……………………………………………………..

Фе Ҳристи адабиёт ……………………………………………

Замима Ҳо:
А. Барномаи курси «Гендер ва журналистика»……

Б. Пурсишнома Ҳои санҶишӢ ……………………

В. Вожаномаи мухтасари гендерӢ …………………

Г. Қонуни ҶТ «Дар бораи кафолат Ҳои давлатии баробар Ҳуқуқии мардону занон ва имконият Ҳои баробари амалигардонии он Ҳо» ……………………..